

Eutanazie očima studentů humanitních oborů

Bc. Jiří Gardoň

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Jiří Gardoň**
Osobní číslo: **H21229**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Eutanazie očima studentů humanitních oborů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti eutanazie, psychologie, morálky a etiky.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DE LOCHT, Yves, 2019. Eutanazie – Má každý právo na smrt? Praha: Klokan. ISBN 978-80-7633-090-0.
DOLEŽAL, Adam, 2017. Eutanazie a rozhodnutí na konci života: právní aspekty. Praha: Academia. Právo – etika – společnost. ISBN 978-80-200-2687-3.
CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-247-5326-3.
PTÁČEK, Radek a Petr BARTŮNĚK, 2019. Eutanazie – pro a proti. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-5339-6.
VÁCHA, Marek, 2019. Eutanazie. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2575-3.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **10. ledna 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2023.

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá názory na eutanazii ze strany studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Postoje vysokoškolských studentů jsou akademicky zkoumány v zahraničních akademických studiích, které vypovídají o demografickém vnímání eutanazie. V praktické části se proto snažíme kvantitativně identifikovat postoje a přístupy studentů k eutanazii na českém území a zjistit předběžnou pozici českých studentů v kontextu zahraničních výzkumů.

Klíčová slova: eutanazie, eutanazie ve světě, historie eutanazie, eutanazie a etika, náboženství, student UTB, kvantitativní výzkum

ABSTRACT

This thesis deals with the views on euthanasia by students of the Tomáš Baťa University in Zlín. The attitudes of university students are academically investigated in foreign academic studies, which tells something about the demographic perception of euthanasia. In the practical part, therefore, we are trying to quantitatively identify the approaches of students to the euthanasia in the Czech environment and to find out the preliminary position of Czech students in the context of foreign studies.

Keywords: euthanasia, euthanasia in the world, history of euthanasia, euthanasia and ethics, religion, student UTB, quantitative research

Rád bych srdečně poděkoval paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D., především za svatou trpělivost, ochotu, odborné vedení a cenné rady při vedení této práce. Děkuji také všem studentům za jejich vstřícnost zúčastnit se výzkumu a jejich vyučujícím za poskytnutí prostoru při realizaci výzkumu.

Velké poděkování patří také mé rodině a přátelům za nezbytnou podporu během celého pětiletého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VYMEZENÍ EUTANAZIE	13
1.1 DĚLENÍ EUTANAZIE	13
1.2 POHLED DO HISTORIE	16
1.3 EUTANAZIE V DNEŠNÍ DOBĚ	17
1.4 FILOZOFICKÉ A NÁBOŽENSKÉ ASPEKTY	19
2 PRÁVNÍ A ETICKÝ POHLED	21
2.1 PRÁVNÍ POHLED	21
2.2 PROTICHŮDNÉ NÁZORY	24
2.3 POTENCIÁLNÍ ZNEUŽITÍ	25
3 STUDENTI HUMANITNÍCH OBORŮ	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	29
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	30
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	33
4.5 VÝZKUMNÁ TECHNIKA	35
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	37
5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	38
INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	88
DISKUSE	95
ZÁVĚR	97
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	99
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	100
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	104
SEZNAM TABULEK	106
SEZNAM GRAFŮ	107
SEZNAM PŘÍLOH	108

ÚVOD

Eutanazie – na první dojem slovo zdánlivě prosté na porozumění stejně jako každé druhé, leč skrývající více otázek nežli odpovědí a zasahující do širokého spektra oblastí, které na první pohled nejsou zcela zřejmé. Zkrátka, jedná se o stále diskutabilní téma dnešní společnosti. Přestože samotné slovo znamená v původním významu „dobrá smrt“, v němž jej soudobá lidská kognice mohla pojit s něčím pozitivním, kladným, troufáme si tvrdit i morálním, tedy správným, dnes lze nabýt dojmu, že se jedná o moderní společensko-politický a lékařský problém, u něž si pokládáme otázku, zda dobrovolná smrt za asistence nejen lékařů je společensky únosná či dokonce potřebná, a představa o hrdinné smrti, o níž se jedinec mohl rozhodnout sám, se upozaduje ve prospěch legislativy a společenských norem, nebo není spojena s pojmem eutanazie. Z historického hlediska smrt mohla být dobrá, pokud za takovou byla považována. I když nemůžeme zcela nahlédnout a analyzovat individuální zkušenost lidí, kteří prožili nebo prožívali „dobrou smrt“, subjektivní cítění, potřeby individua a boj proti konvencím podrobuje zkoušce lidské morální postoje a názory.

Při hledání jakéhokoli článku o eutanazii na stránkách Světové zdravotnické organizace (WHO) za účelem zjištění, jak organizace přistupuje k problematice eutanazie, můžeme dojít k závěrům, že se buď danému tématu staví neutrálně, nebo se mu zcela vyhýbá. Na webových stránkách (WHO) se nám nepodařilo nalézt jediný článek, který by hovořil o problematice eutanazie. Nicméně lze zde nalézt spoustu odkazů k tématu sebevraždy a její prevence. Avšak World Medical Association (WMA), která pečlivě sleduje aktivitu WHO a její zasedání, v roce 2019 deklarovala, že eutanazie, jako akt „úmyslného ukončení života pacienta“, je neetická, a to i v případě dobrovolného souhlasu samotného žadatele, tak i v případě jeho nejbližší rodiny. (World Medical Association, © 2019)

Diplomová práce volně navazuje na předchozí bakalářskou práci „Eutanazie očima pracovníků v sociálních službách“. Nyní se však pozornost obrací na studenty humanitních oborů studujících na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a jejich postoje k této problematice. Výběr vysokoškolských studentů je založen na vlastním úsudku, že znalost morálních zásad a názorů jednotlivců, u nichž existuje pravděpodobnost působení v humanitní oblasti, je nezbytná pro pochopení jejich motivace a případného přístupu k lidem, se kterými se během svého budoucího profesního povolání budou setkávat. Druhým aspektem motivace výběru jsou zahraniční studie, které vykazují odlišné výsledky názorů u tamních studentů. Výzkum na tureckých univerzitách zjistil, že 73,2 % studentů

neschvaluje eutanazii (Karaahmetoglu, Kutahyalioğlu, © 2017). Na univerzitě v Rakousku probíhal devítiletý výzkum, který zjistil zvyšující se přívětivé postoje k eutanazii v roce 2001, 2004 a 2009, kdy v těchto letech studenti zdravotnické univerzity souhlasili s eutanazií v 16,3 %, 29,1 % a 49,5 % případů (Stronegger a spol., © 2011). A na závěr studie ze Španělska zjistila rovněž pozitivní vnímání studentů k asistované sebevraždě v 54 % a eutanazii v 75 % (Rodríguez-Calvo a spol., © 2019). Kvůli odlišným demografickým datům je na místě zjistit, jak k danému tématu přistupují vysokoškolští studenti, kteří studují v České republice, konkrétně pak na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Práce se snaží zachytit objektivní vnímání eutanazie z pohledu studentů, tedy identifikovat, jak se studenti staví k eutanazii z pozice „pozorovatele“ (přímo se netýká studenta, ale vyjadřuje názory a postoje k případům, jež jsou mimo jejich životní okruh), a subjektivní vnímání eutanazie (které práce staví do opozice a vytváří tak jistý druh dualitního vnímání), tedy identifikovat hypotetické subjektivní postoje k případům týkajícím se přímo studentů (jedná se o hypotetickou představu, v níž by se studenti dostali do situace rozhodnutí o vlastním životě). Lze namítnout, že všechny názory jsou subjektivní. Objektivnost a subjektivnost zde pouze rozlišuje přístupy, v nichž studenti hodnotí objektivně pojem či situaci, které se „nedotýkají jejich života přímo“, a subjektivně „hovoří o eutanazii vzhledem k vlastnímu životu a blízkému okolí, tedy dotýká se přímo jejich života“. K získání odpovědi na danou problematiku byl realizován kvantitativní výzkum ve formě dotazníků, který byl vyhodnocen na základě četnosti odpovědí.

Očekáváme, že náš výzkum pomůže identifikovat názory vysokoškolských studentů Fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a demograficky ukotví postoj těchto studentů k eutanazii v reakci na zahraniční akademické výzkumy. Předpokládáme, že se nám podaří identifikovat rozdíl v subjektivním a objektivním vnímání eutanazie a charakterizujeme základní znaky, na jejichž základě studenti posuzují svůj vztah (tj. postoj) k eutanazii. Dále doufáme, že výsledná data budou přínosná pro budoucí výzkumníky, kteří se rozhodnou věnovat této problematice na české půdě.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část částečně navazuje na bakalářskou práci „Eutanazie očima pracovníků v sociálních službách“ a je dále rozdělena do příslušných kapitol, které mají za úkol definovat základní pojmy eutanazie a určit postavení eutanazie v sociálně-kulturním kontextu. Praktická část se věnuje

výzkumné části, konkrétně sběru, zpracování a vyhodnocení dat z kvantitativního výzkumu, jenž se zaměřuje na studenty humanitních oborů.

V teoretické části se necháváme inspirovat především publikací „Concise History of Euthanasia“, jejímž autorem je Ian Dowbiggin, který se zabývá historickým pohledem na eutanazii. Rovněž se necháváme vést publikací s názvem „Eutanazie“, jejímž autorem je Marek Vácha, kde nalezneme přehlednou cestu ucelených informací o této problematice. Z hlediska etické pozice eutanazie v ČR se řídíme publikacemi od Tomáše Hříbka a jeho monografií „Obrana asistované smrti“ a od Davida Černého a jeho knihou „Eutanazie a dobrý život“. V oblasti právní legislativy čerpáme z toho času nejaktuálnějších webových stránek Zákony pro lidi. V poslední kapitole teoretické části neopomíjíme ani studenty humanitních oborů, které se pokoušíme definovat na základě zákona o vysokých školách. K pečlivému zpracování praktické části spoléháme na Miroslava Chráska a jeho „Metody pedagogického výzkumu“. Přehled veškeré použité literatury naleznete v závěrečné části práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ EUTANAZIE

Termín eutanazie vznikl v antickém Řecku a poprvé byl zaznamenán v dílech řeckých básníků od roku 400 př. n. l. (Dowbiggin, 2007). Podle lékařské univerzity v Missouri v USA slovo eutanazie pochází ze spojení dvou řeckých slov „eu“ (dobrý) a „thanatos“ (smrt), tedy v doslovném čtení můžeme slovo eutanazie přeložit jako „dobrá“ či „správná“ smrt. Univerzita dále popisuje eutanazii jako myšlenku, která v antickém Řecku měla na základě tehdejších morálních norem zabránit pomalé, bolestivé, nebo nedůstojné smrti, a přinést tak jedinci šanci zemřít rychle a bezbolestně, nebo nezemřít v hanbě. (School of Medicine, © 2023) Podle Černého navíc výraz neoznačuje pouze dobrou smrt, ale také snadnou, šťastnou, nenásilnou či bezbolestnou smrt (Černý a spol., 2018). Eutanazii v historickém pojetí lze z dnešního pohledu chápat jako možnost jedince zachovat si určitou důstojnost, která se spojuje s ukončením jeho života, aby neupadl v domnělou hanbu či pomluvu. To, že se rozhodne pro eutanazii, znamená, že prokáže odvalu, za niž ho společnost neodsoudí, a zachová si část své cti.

V současné době se však nad eutanazií přemýšlí spíše v lékařském a politickém kontextu. První, kdo využil pojem eutanazie na lékařské půdě, byl Francis Bacon v 17. století ve spojitosti se zmírňováním fyzického utrpení (Bacon, 2008). Podle WMA je eutanazie *vědomé a úmyslné ukončení provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného člověka za následujících podmínek: subjektem je kompetentní informovaná osoba s nevléčitelnou chorobou, která dobrovolně požádala, aby její život byl ukončen; jednající ví o stavu této osoby a o jejím přání zemřít a páchá tento skutek s prvořadým úmyslem ukončit život této osoby; a skutek je proveden se soucitem a bez osobního zisku.* (Munzarová, 2005, s. 4) Jedná se o společenský problém, v němž se mění polarita morálky od historického pojetí. Nyní není nejvyšší hodnota zachovat si čest důstojnou smrtí ve smyslu rozhodnutí jedince, ale řeší se otázka morálky širšího okruhu lidí, kteří participují v celém procesu. V širším pojetí eutanazie se však stále zachovává původní myšlenka, kde je eutanazie definována jako *chování, které přináší snadnou a bezbolestnou smrt osobám trpícím nevléčitelnou či bolestivou nemocí či stavem.* (Muckart a spol., © 2014)

1.1 Dělení eutanazie

V této práci pojmáme eutanazii ve dvou pojetích – eutanazie z historického pohledu („dobrá smrt“) a eutanazie z dnešního pohledu („lékařská“), a jak jsme avizovali v předchozí bakalářské práci, chápání obou termínů se může vzájemně prolínat mezi

sebou, tzn. že jedincem, který trpí závažnou a bolestivou nemocí a který uvažuje nad předčasným ukončením života (tedy přímým participantem dané události), může být eutanazie chápána v mezích historického pojetí jako dobrá smrt (subjektivní vnímání). Nicméně pro ostatní se může jednat spíše o moderní pojetí eutanazie, kdy budou nad ukončením života jedince přemýšlet legislativně a na základě vlastních morálních pochodů, tj. nahlíží na problém druhého s odstupem (objektivní vnímání).

Vznikají nám tedy dva dualitní přístupy, jak lze k eutanazii přistupovat: historický vs. moderní přístup a subjektivní vs. objektivní přístup. V diplomové práci se především zaměřujeme na vztah a rozdíly mezi potenciálně subjektivním a objektivním přístupem.

V literatuře se eutanazie dělí na základní dvě kategorie: aktivní a pasivní. Aktivní eutanazie znamená ukončení života pacienta „aktivně“, tzn., že lékař podá smrtící látku, takže je přímým participantem v procesu ukončení života druhého. Pasivní eutanazie je pro lidské chápání méně eticky zatěžující, neboť místo „usmrcení“ pacienta dochází k situaci, kdy lékař pacienta „nechá zemřít“ například tím, že jej odpojí od přístrojů. (School of Medicine, © 2023)

Jak uvádějí autoři, na které odkazuje Vácha (2019, s. 12), Edge, Groves (2007) a Gupta et al (2005) eutanazie se dělí na:

- **Aktivní eutanazie**

Pacient je obeznámen se situací, má veškeré informace o své diagnóze, prognózy a možnosti terapie, rozhoduje se na základě své vlastní vůle, tj. svobodně, bez nátlaku, a přeje si ukončit svůj život a aktivně o to žádá. Jedná se o aktivní čin ze strany lékaře ukončující pacientův život na žádost pacienta.

- **Non-voluntární „nedobrovolná“ eutanazie**

Žádost kvůli své nemoci či bolestem pacient není schopen vyslovit, není schopen svá přání artikulovat a lékař je nucen předčasně ukončit pacientův život. Jedná se o opak **voluntární „dobrovolné“ eutanazie**, v níž pacient dokáže artikulovat své přání a vyslovuje žádost o předčasné ukončení svého života. (School of Medicine, © 2023)

- **Involuntární eutanazie**

Je něco mezi non-voluntární a voluntární eutanazií. Pacient je schopný komunikovat a artikulovat své přání o předčasném ukončení života, ale téma není

dostatečně prodiskutováno nebo vůbec otevřeno. Tento případ ignoruje autonomii trpícího jedince a jeho práv a potenciálně může být klasifikován jako vražda nevinné oběti. Pro tento případ lze využít spojení předčasné ukončení života z milosti „mercy-killing“, které je prováděno jinou osobou bez souhlasu pacienta, aby ukončila jeho trápení. (School of Medicine, © 2023)

- **Pasivní voluntární eutanazie**

V tomto případě je pacient schopný komunikovat a vyslovil své přání zemřít. Jedná se o nepřímou činnost lékaře, v níž hraje roli přihlížejícího, tedy nedělá nic, aby udržel pacienta při životě, udržoval jej či léčil. Podle Váchy (2019) však pasivní eutanazie může označovat i stav, kdy lékař odpojí přístroje udržující pacienta naživu a nechá ho zemřít. U pasivní eutanazie je důležité spojení „nechat zemřít“. V tomto ohledu bychom mohli také definovat **pasivní non-voluntární** a **pasivní involuntární eutanazii**, nicméně však řekněme, že non/involuntární eutanazie se vymezuje pouze vůči souhlasu pacienta s předčasným ukončením života a jeho schopností jej artikulovat a také prodiskutování stavu pacienta s lékařem. Pasivní a aktivní eutanazie pak značí „aktivní“ či „pasivní“ účast lékaře na celém procesu. (Vácha, 2019, s. 12) Edge, Groves (2007) a Gupta et al (2005)

Záměrně jsme se vyhnuli spojení „úmysl lékaře zabít“, neboť by toto spojení v některých čtenářích mohlo vyvolat mylnou představu, že se jedná o „touhu“ lékaře zabít. Nicméně slovo „úmysl“ bylo zřejmě využito ve smyslu právním, kdy úmysl je chápán jako „rozhodnutí z vlastní vůle tak učinit“. V tomto případě tedy lékař nemusí souhlasit či soucítit s rozhodnutím, které učinil, ale vnímá tuto variantu jako nutnou pro splnění přání pacienta. Další rozdělení eutanazie navrhuje škola medicíny v Missouri (School of Medicine, © 2023), která doplňuje dělení eutanazie na:

- **Samostatná eutanazie „Self-administered“**

Předčasné ukončení života vlastním úsilím pacienta, tj. pacient si sám aplikuje smrtící prostředek.

- **Příčiněná eutanazie „Other-administered“**

Předčasné ukončení života provádí jiná osoba než pacient, např. k výkonu určený lékař.

- **Asistovaná eutanazie „Assisted“**

Předčasné ukončení života vlastním úsilím pacienta, nicméně pod dohledem či pomocí jiné osoby.

- **Lékařem asistovaná sebevražda**

Předčasné ukončení života v rámci asistované sebevraždy za podpory (specificky) lékaře.

1.2 Pohled do historie

Gaius Plinius Caecilius Secundus známý jako Plinius mladší (61–113 n. l.), římský spisovatel a právník, napsal příběh znázorňující sebevražedný pakt mezi ženou a jejím mužem, který trpěl nespecifikovanou nemocí genitálií. Žena diagnostikovala povahu této nemoci jako nevléčitelnou a smrtící – a tak navrhla, že společně spáchají sebevraždu. A jak správně poznamenává Dowbiggin (2007), jedná se o v antice populární žánr zahrnující sebevraždu, kterou někteří filozofové označovali jako „dobrou smrt.“ V antice byla smrt chápána jako vyvrcholení života a byla posuzována na základě skutků a rozhodnutí, jež jedinec během svého života vykonal. *Za dobrou byla považována smrt, která byla přijata s vnitřní vyrovnaností a důstojností. Umírajícího tak utrpení ani bolest umírání nezlomilo.* (Loučka, 2015, s. 9) Antický svět byl známý tím, že základem morálky byla dualita cti a hanby a někdy smrt mohla představovat vykoupení z hanby. Co se týče sebevraždy a eutanazie, byly v antickém světě běžné a tamní lid byl vůči těmto činům shovívavý, neboť se nejednalo o společenský či morální konflikt. Nicméně podle Dowbiggina (2007) byla *pro antické Římany definice dobré smrti překlopena křesťanskou doktrínou, která podporovala posvátnost života a odsuzovala vše, co se podobalo sebevraždě, asistované sebevraždě či zabití z milosti.* (Dowbiggin, 2007, s. 7)

Řecká filozofie pod dohledem Pythagorejců, Aristotela i Platóna výlučně nesouhlasila s předčasným ukončením života, neboť to považovala za nečestný čin a ukázkou zbabělosti v očích společnosti. Ctnost mohl člověk prokázat pouze tím, že dokázal přijmout všechny bolesti a strasti, které mu život přichystal. Nad životem měli moc jen a pouze bohové, a tedy člověku nepříslušelo jej ukončit a překročit tak řeku Styx příliš brzy. Platón však připouštěl výjimku v případě, kdy jedinec už není schopný ničím přispět společnosti v souvislosti se svým utrpením, pak a jedině tehdy mohl odstoupit od pravidel stanovených

bohy. S tou výjimkou se ztotožňuje i Sokrates, který tvrdil, že na ukončení života předčasně není nic špatného, nejsme-li s ním spokojeni. (Munzarová, 2005)

Dowbiggin (2007) naznačuje, že tematika morálního nepřijatelného předčasně ukončeného života souvisí s křesťanskou doktrínou, která se sebevraždou, asistovanou sebevraždou a zabitím z milosti nesouhlasila a tyto činy odsuzovala. Ona myšlenka nebyla zpochybněna až do období osvícenství 18. století. Středověk o předčasné smrti příliš nehovořil a ani se jí nezabýval, neboť byl ovlivněn náboženskými ideologiemi křesťanství, judaismu a islámu. Společnost přijala morální zásady podle náboženských institucí, které lidem říkaly, co je „dobré“ a co „špatné“. (Dowbiggin, 2007)

V novověku, jak jsme již avizovali v úvodní kapitole, první, kdo využil pojem eutanazie na lékařské půdě, byl Francis Bacon v 17. století ve spojitosti se zmírňováním fyzického utrpení (Bacon, 2008). Bacon představil výraz „vnější eutanazie“ (*out ward euthanasia*), který vychází z otázky, jak lékařská věda může pomoci i v případě umírání. Pod tímto pojmem si lze představit, co dělá dnes paliativní péče, tedy udělat všechno pro to, aby pacientovy byly zmírněny symptomy a bolest, a také „vnitřní eutanazii“ (*in ward euthanasia*), která znázorňovala dobrou smrt pro duši a smrt, na niž se připravujeme celý život (srov. Baker, © 2006; Dowbiggin, 2007; Loučka, 2015). Francis Bacon je jedním z hlavních představitelů, kteří ukotvili eutanazii a chápání ukončování lidského života v soudobé společnosti.

1.3 Eutanazie v dnešní době

V dnešní společnosti 21. století je eutanazie vyobrazována v rámci lékařského a legislativního prostředí a řeší čím dál větší otázku, zda člověku pouze „zmírnit“ utrpení či mu poskytnout možnost „předčasného ukončení života“ na jeho žádost. Přes globalizaci světa jen několik států povoluje realizaci eutanazie v různých formách. Důležité však zůstávají zásady souhlasu pacienta a jeho řádného informování o zdravotním stavu a možnostech léčby. Menší participace na eutanazii pravděpodobně stále vychází ze zakořeněných náboženských ideálů a ideálů posvátnosti života stanovených na začátku prvního století našeho letopočtu. V následující tabulce představujeme státy, v nichž je eutanazie legální, a uvádíme, v jakých formách:

Aktivní eutanazie ¹	Pasivní eutanazie ²	Asistovaná sebevražda ³
Belgie	Dánsko	Belgie
Kanada	Finsko	Kanada
Lucembursko	Francie	Lucembursko
Nizozemsko	Indie	Německo
Portugalsko ⁴	Irsko	Nizozemsko
Španělsko	Itálie	Nový Zéland
	Mexiko	Rakousko
	Německo	Španělsko
	Švédsko	Švýcarsko
		Austrálie
		Jižní Austrálie
		Nový Jižní Wales
		Queensland
		Tasmánie
		Victorie
		Západní Austrálie
		USA
		Colorado
		Havaj
		Kalifornie
		Maine
		New Jersey
		Nové Mexiko
		Oregon
		Vermont
		Washington
		Washington, D.C.

Tabulka 1 Státy s legálními formami eutanazie

Zajímavost: V Kolumbii a americkém státě Montana je asistovaná sebevražda zakázána, ale eutanazie při naplnění určitých podmínek není trestná. (World Federation, © 2022)

Ve světě může být eutanazie v určité formě upravenou legislativou realizována ve 34 světových zemích z celkových 206 uznaných svrchovaných států OSN (Novák, © 2017), z valné většiny v Americe, Evropě a Austrálii. V Asii (kromě Indie)

¹ (World Federation, © 2022)

² (Prima Zoom, © 2019)

³ (World Federation, © 2022)

⁴ (iDnes, © 2021)

a Africe je eutanazie zakázána. Nicméně 34 zemí světa nabízí člověku možnost předčasného ukončení života v moderním světě. I když počet států s legalizovanou eutanazií pomalu narůstá, lze se domnívat, že lidé přistupují k této problematice opatrně a s nedůvěrou.

1.4 Filozofické a náboženské aspekty

Jedna z nevlivnějších náboženských institucí, která měla vliv na utváření chápání eutanazie, jak ji známe na Západě dnes, je křesťanství (Dowbiggin, 2007). Postoj křesťanství vzhledem k eutanazii je založen na dvou základních myšlenkách, a to, že život je dar od Boha a že lidské bytosti jsou posvátné (Institute of Clinical Bioethics, © 2011). V Desateru přikázání jedno přikázání také říká „nezabiješ“. Je zde patrná hodnota lidského života, které lze rozumět v tom smyslu, že je božím přikázáním, boží vůlí a božím řádem. Právě kvůli tomu je jakákoli forma předčasného ukončení života brána ve stejném vyznění jako vražda – porušení božího řádu, a dochází tedy k podrývání božské autority, neboť nám nepřísluší se svým životem takto naložit. (BBC, © 2014) Bible totiž vnímá život ve spojení s utrpením a smrtí, jimiž si musíme projít, abychom jako lidstvo dosáhli v budoucnu představy věčného života bez utrpení (Grove a spol., © 2022).

Judaismus vykazuje podobné postoje k eutanazii jako křesťanství. Život je posvátný, neboť byl stvořen Bohem, a vše týkající se eutanazie a jakékoli jiné formy zkrácení života je proto odsuzující. V tomto případě je i *individuální autonomie člověka vedlejší k posvátnosti lidského života*. (Institute of Clinical Bioethics, © 2011)

Nejvyšší hodnotou Islámu je trpělivost, vytrvalost; koncept toho, že život nemá smysl, v Islámu neexistuje. Proto *když prostředky prevence nebo zmírnění bolesti selžou, může být tato duchovní dimenze velmi účinně využita k podpoře pacienta, který věří, že přijetí a vytrvání nevyhnutelné bolesti bude jeho/její zásluhou v onom životě, skutečném a trvalém životě*. (Institute of Clinical Bioethics, © 2011)

Hinduismus je založen na cyklu narození a umírání jako ideji rovnováhy a spravedlnosti, která je spojena s dharmou⁵ a karmou⁶. Také je založena na filozofii respektování všech živých věcí, která odrazuje od zabíjení. *Tento závazek proti zabíjení může být chápán ve smyslu odmítání eutanazie v hinduismu*. (Grove a spol., © 2022) Aby smrt byla

⁵Univerzální cesta k pravdě či zákon, na jehož základě se snažíme o minimální akumulaci karmy.

⁶ Pravidlo přenášení povahy skutků v našem životě do života jiného, tedy pokud v jednom životě budeme jednat spravedlivě a čestně, čeká nás v příštím životě světlá budoucnost. Jestliže budeme jednat špatně, pak nás v budoucím životě nečeká nic dobrého.

považována za „dobrou smrt“, pak musí být naplněny správné okolnosti – např. správný čas, místo, mírumilovný (přirozený) způsob smrti apod. V tomto ohledu může být eutanazie akceptována v případě, jestliže se člověk odkazuje ke správným intencím a správným okolnostem. Nicméně více konzervativní hinduisté vnímají ukřácení utrpení jako akt nevhodný hinduismu. *Pokud má někdo ve svém životě trpět, pak musí tento úděl naplnit během svého života, jinak se mu utrpení přeneso do dalšího.* (Grove a spol., © 2022)

Ústředním filozofickým motivem buddhismu je karma, které nese podobné znaky karmy hinduismu. Utrpení je nedílnou součástí reality, která se přeneso do dalšího života, jestliže bude ukončena předčasně a nenaplní tak všechny aspekty života, jaké měla. Buddhismus se snaží vyhnout utrpení, ale jiným způsobem než ukončením života. Smrt totiž není konečnou alternativou, ale součástí procesu odpoutání se z Nirvány, tedy koloběhu života – až tehdy se člověk zbaví utrpení. (Grove a spol., © 2022)

Filozofická podstata výše uvedených náboženství nesouhlasí s předčasným ukončením života, což souvisí s představou posmrtného života, tedy posvátnost života vychází z dalekosáhlé představy budoucnosti, která nabízí lepší život bez utrpení, který čeká na vykoupení v životech současných. Proto předčasné ukončení života tuto budoucnost buď oddaluje anebo ničí. Náboženské ideje vybraných náboženství pouze ilustrují obecnou rovinu filozofických doktrín, které jsou jejich neoddělitelnou součástí. Eutanazie a uchopení náboženství je rozhodně téma, které rozsahem může naplnit celou práci, nicméně zde uvádíme jen výtažek z dané problematiky pro ilustraci vztahu náboženství vs. eutanazie.

2 PRÁVNÍ A ETICKÝ POHLED

V následující kapitole se budeme zabývat právem ČR, které definuje eutanazii, a bližším zákonům, které mohou mít s touto problematikou souvislost, a poukážeme na etické problémy spojené s pojmem eutanazie v soudobé společnosti včetně jejího potenciálního zneužití.

2.1 Právní pohled

Legislativní uchopení eutanazie vychází již z Listiny základních práv a svobod (LZPS), která vymezuje právo na život a důstojnost.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., LZPS v čl. 6 stanovuje vymezení legislativy vůči lidskému životu:

- (1) *Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*
- (2) *Nikdo nesmí být zbaven života.*
- (3) *Trest smrti se nepřipouští.*
- (4) *Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Právo bránit život svůj či jiného člověka i se zbraní je zaručeno za podmínek, které stanoví zákon.*

V čl. 10 se LZPS vyjadřuje k lidské důstojnosti následovně:

- (1) *Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*

Důležitým aspektem jsou odstavce (1) a (2) v čl. 6 a odstavec (1) v čl. 10 – *každý má právo na život, nikdo nesmí být zbaven života a každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest a dobrá pověst.* Přemýšlíme-li v mezích eutanazie a etiky, lze narazit na otázku spojenou s osobní důstojností a právem na život. Problematickým v tomto legislativním vztahu se stává „*nikdo nesmí být zbaven života*“ a není zde zcela patrné, kým. Bereme-li eutanazii z historického hlediska jako smrt zachovávající osobní důstojnost a čest, pak v obou směrech bude porušen ústavní zákon. Pokud jedinec trpí nesnesitelnými bolestmi a nemocí, kterou nelze vyléčit, a požádá o eutanazii na základě vlastního rozhodnutí a vůle (čímž si zachoval část své důstojnosti), pak ignorováním tohoto požadavku jsou naplněny první 2 odstavce v čl. 6, nicméně porušen odstavec 1 v čl. 10. V opačném případě je naplněn odst. 1 v čl. 10, ale porušen čl. 6. Tím se stává

eutanazie kontroverzní v rámci etiky a legislativy. Vůči eutanazii se výslovně vymezuje zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který se podle Váchy (2019) *explicitně omezuje na dříve vyslovená přání pacientů a je také proti eutanazii (...) Eutanazie jakožto úmyslné zabití, ať již skutkem nebo zanedbáním, závislé na lidské osobě pro jeho nebo její údajné dobro, musí být vždy zakázána.* (Vácha, 2019, s. 82)

Aktuálně je v České republice eutanazie či asistovaná sebevražda postavena mimo zákon. Je posuzována podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku jako vražda § 140 či účast na sebevraždě § 144:

§ 140 Vražda

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

§ 144 Účast na sebevraždě

(1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.

V trestním zákoně je asistovaná sebevražda nebo vražda trestána odnětím svobody. V tomto ohledu se jedná o negativní společenský jev, který není legislativou tolerován. Minimálně u vraždy předpokládáme, že je činěna na základě nesouhlasu druhé osoby. Může se zdát, že eutanazie v legislativě nemá místo a lékař, který by se rozhodl provést eutanazii, by se stal vrahem či asistentem při sebevraždě.

Nyní uvádíme pro kontrast k legislativě ČR vymezující se proti eutanazii naopak legislativu země, v níž je eutanazie povolena. Eutanazie v Belgii byla legalizována v roce 2002 vystavením Belgického aktu o eutanazii. Tento legislativní text vymezuje eutanazii v rámci belgického práva, který definuje eutanazii jako *úmyslné ukončení života někým jiným než dotyčné osoby a na její žádost.* (European Journal of Health Law, © 2003) Na základě čl. 3 § 1 lékař, který provádí eutanazii, nespáchal žádný kriminální zločin, pokud zajistil, že:

- (1) Pacient dosáhl plnoletosti.
- (2) Žádost je dobrovolná, dobře zvážená a opakovaná (a není výsledkem vnějšího tlaku).
- (3) Pacient je ve zdravotně špatném stavu neustálého a nesnesitelného (fyzického či psychického) utrpení, jež nelze zmírnit.

V § 2 musí lékař před provedením eutanazie:

- (1) Informovat pacienta o jeho stavu a diskutovat s ním o daném problému.
- (2) Být si jistý neustálými fyzickými či duševními utrpeními pacienta.
- (3) Konzultovat stav a situaci pacienta s jiným lékařem.
- (4) Prodiskutovat stav pacienta s lékařským týmem, jenž se o něj stará, je-li takový.
- (5) Prodiskutovat žádost pacienta s jeho blízkými.
- (6) Zajistit, aby pacient mohl žádost prodiskutovat s lidmi, s nimiž se chce setkat.

§ 3 doplňuje, že pokud si lékař je jistý, že pacient zjevně nezemře v blízké budoucnosti, je povinen také:

- (1) Konzultovat s druhým lékařem.
- (2) Zachovat jednoměsíční prostor mezi psanou žádostí pacienta a aktem eutanazie.

§4 ve zkratce říká, že žádost musí být podána písemně, a jestliže pacient není schopen napsat písemnou žádost, s jeho souhlasem může být tato žádost napsána druhou osobou.

Kvůli redukci textu a jeho snadného porozumění byly jednotlivé body uvedeny zkratkovitě z Belgického aktu o eutanazii. (European Journal of Health Law, © 2003)

Na základě dat zveřejněných na internetové stránce [statista.com](https://www.statista.com) (2023) bylo od roku 2002 v Belgii oficiálně provedeno přes 26 tisíc předčasných ukončení života buď pasivní či nepřímou eutanazií nebo asistovanou sebevraždou. V roce 2014 se zákon uplatnil i na děti trpící nevléčitelnou nemocí. Přesto nejvíce případů eutanazie se pohybuje mezi 60. a 89. rokem věku. K roku 2021 je v Belgii ve většině případů eutanazie realizována v domácím prostředí pacienta. (Statista, © 2023)

Na základě detailních opatření v legislativě Belgie představuje příklad, jakým způsobem je možné zapojit eutanazii do právních norem, nicméně s tímto tématem se spojují protichůdné názory i riziko potenciálního zneužití.

2.2 Protichůdné názory

V České republice je eutanazie zakázána. Jedná se o poněkud citlivé téma, které se nese v emotivním a vypjatém tónu. Protichůdné názory na eutanazii vycházejí ze dvou odlišných filozofických východisek. První východisko je moderní pohled na lidský život, který je spojen s individualismem. To znamená, že autonomie a svobodná vůle člověka nakládat s vlastním životem podle vlastního uvážení jsou hodnotami, kterými bychom se měli řídit při rozhodování, co je správné a co nikoli ve vztahu týkajícím se vlastního utrpení a subjektivní filozofie každého z nás (Hříbek, 2021). Druhé východisko vychází z představy posvátnosti života a toho, že každý život stojí za to žít i přes jakékoli utrpení neboli z pozice teorie dobrého života (Černý, 2021). Oba zmínění autoři však argumentují pro zlepšení situace postavení eutanazie v ČR (Hanáček, © 2022). Východiska představují dva extrémny, z nichž lze přistupovat k uchopení eutanazie, a mezi nimiž lze nalézt široké spektrum přístupů a postojů běžných lidí.

Lékařka MUDr. Švejdová předkládá 10 argumentů proti eutanazii. Argumenty se týkají převážně starších a nemocných lidí, kteří se domnívají, že ostatním překáží a měli by „udělat místo“, a také toho, že lékař nemá právo rozhodovat o ukončení života druhého člověka, a má dodržet Hippokratovu přísahu. (Naše zdravotnictví, © 2019) Domníváme se však, že MUDr. Švejdová neargumentuje proti eutanazii ve smyslu, jak ho chápeme my, tedy jako velmi složitý proces informování a předcházení této možnosti do té doby, dokud není jiné východisko, ale argumentuje ve smyslu úplné moci lékaře nad životem pacienta. Z její argumentace je patrné, že nepřikládá žádnou hodnotu svobodné vůli člověka nad vlastním životem a také roli pacienta, která je zásadní pro vykonání eutanazie. Nicméně nejsilnějším argumentem proti eutanazii, který lékařka vystihla, i když jej přímo nezmiňuje, je možnost zneužití eutanazie. V podstatě tvrdí, že samotná eutanazie je zneužitou možností (viz následující kapitola: Potenciální zneužití).

Argumenty pro eutanazii vychází z myšlenky, že zbavíme člověka utrpení, přičemž se nejvíce respektuje osobní autonomie, právo zemřít a právo na soukromí. Tyto argumenty však vychází z představy, kdy *chceme poskytnout člověku poslední pomoc ve chvíli, kdy selžou jiné možnosti, ale usilují i o zabránění jejího možného zneužití.* (Kučera, © 2008)

V tomto nastíněném duchu se vedou debaty, které formují naši společnost. I když se postoj veřejnosti k legalizaci eutanazie postupně zlepšuje, stále se nevyhneme morálním zásadám,

keré jako lidé máme. Například se může stát, že křesťansky založený lékař odmítne realizovat eutanazii, neboť je to proti jeho osobnímu morálnímu kompasu (Hříbek, © 2019). Pokud by měla být v ČR eutanazie legalizována, pak by měla být legislativně ošetřena nejen možnost provádět eutanazii v mezích poskytnutí poslední pomoci, když ostatní možnosti selžou, tedy práva pacienta, ale bylo by třeba i myslet na práva lékaře tuto iniciativu odmítnout. Avšak hlavním problematickým bodem pro legalizování eutanazie je, aby nedocházelo k jejímu potenciálnímu zneužití.

2.3 Potenciální zneužití

Neplatí, že eutanazie je zneužitelná, protože samotná eutanazie je zneužitím možnosti, které máme. (Naše zdravotnictví, © 2019)

Podle Kalvacha je mnoho lékařů, kteří záměrně zvýšili dávku opiátů, aby pacienta usmrtili, i když to žádný z nich nepřizná. Takzvaná „divoká eutanazie“ znamená, že *lékař vědomě vede léčbu ke smrti pacienta.* (Petrášová, © 2009) Pokud je zmíněné tvrzení pravdivé, pak tito lékaři, i když jednali na základě podnětu „dobré vůle“, že uleví pacientům z jejich trápení, zneužili své pravomoci, aby ukončili jejich životy bez řádného souhlasu. V tomto případě se nejedná o eutanazii, nýbrž o vědomé provedení ukončení života bez souhlasu pacienta. Nicméně někteří lékaři se domnívají, že svoboda rozhodnutí neexistuje, neboť toto rozhodnutí vychází ze sociálního nátlaku blízkého okolí, tzv. „sociální eutanazie“. Nátlak třetích osob může být manipulativní zneužití eutanazie, kdy například potomci přesvědčí svého blízkého, aby si „nechal dát injekci“ buď kvůli nabytí dědictví, nebo aby už déle netrápil své blízké okolí. (Petrášová, © 2009)

V roce 2016 česká vláda pravděpodobně odmítla uzákonění eutanazie právě kvůli možnému zneužití. V předběžném stanovisku pro ministry stálo: *V uvedených státech jsou zdokumentovány případy zcela jasného zneužití eutanazie za účelem „uvolňování“ lůžek ve zdravotnických zařízeních, případy tlaku rodinných příslušníků na vykonání eutanazie z důvodů zcela pochybných, nebo nepotrestané případy nedodržení zákonných podmínek.* (Deník, © 2016).

Panuje však i názor, že samotná eutanazie je již zneužitou možností, kterou jako lidé máme z hlediska možného předčasného ukončení života. Obavy ze zneužití eutanazie jsou oprávněné a jsou také hlavním argumentem, proč eutanazie dosud v ČR nebyla legalizována, nebo proč se lidé k eutanazii staví odmítavě. Možnost zneužití totiž není jen

problematikou lékaře či institucí, kteří mají nad pacientem moc, ale i problematikou sociální, kdy může docházet k nátlaku ze třetí strany.

3 STUDENTI HUMANITNÍCH OBORŮ

Studentem se podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, stává uchazeč dnem zápisu do studia na jím vybranou vysokou školu. Student vysoké školy nemá jasnou dohledatelnou definici. Z toho důvodu za studenty vysokých škol považujeme všechny lidi, kteří jsou zapsáni na vysokou školu, na které pak studují, a tedy mají „status“ vysokoškolského studenta.

V této práci cílíme na studenty, kteří jsou formálně zapsáni ke studiu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, konkrétně na Fakultě humanitních studií (dále jen FHS). Humanitně zaměřené obory studia lze nalézt pod záštitou FHS, jež nabízí bakalářské studium, které obsahuje následující studijní programy: anglický jazyk pro manažerskou praxi, německý jazyk pro manažerskou praxi, sociální pedagogika, učitelství pro mateřské školy, všeobecné ošetřovatelství, porodní asistence a zdravotní sociální péče. Dále FHS nabízí pětileté magisterské studium, které vyučuje učitelství pro 1. stupeň základních škol a na závěr navazující magisterské studium, pro obory sociální a předškolní pedagogiky. Fakulta také nabízí pro vytrvalce doktorský studijní program pedagogika. To vše jak v prezenční, tak i kombinované formě studia. (Přehled programů na FHS, © 2023)

K redukci obsáhlého počtu dat vzhledem k rozsahu diplomové práce bylo vybráno jen několik oborů z bakalářského a navazujícího magisterského studia, a to specificky obory následující: sociální pedagogika (bakalářské i navazující magisterské studium), všeobecné ošetřovatelství a porodní asistence (bakalářského studia), vše v prezenční formě studia.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V této kapitole se zaměříme na metodologickou část diplomové práce, kde v následujících podkapitolách představíme a blíže popíšeme výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky, výzkumný soubor a na závěr výzkumnou techniku a způsob zpracování dat.

4.1 Výzkumný problém

Eutanazie se ať už přímo či nepřímo dotýká následujících pojmů: sebevražda, vražda, oběť, přirozená smrt, a jiné. Každý z vyjmenovaných pojmů nese tři základní charakteristiky – téma, hodnotu a akt. Tématem je přirozená smrt organismu bez ohledu na prisouzenou hodnotu. Hodnotou se rozumí systém vztahů a symbolů, které jedinec přisuzuje smrti v rámci společenského prostředí, tj. hodnotí, zda je daná smrt společensky či individuálně přípustná či nepřípustná. Aktem se myslí aktivita vykonaná člověkem. Může se jednat o aktivitu vykonanou vlastní vůlí či aktivitu druhé osoby. Vytvářejí se tak dvě hranice vnímání smrti na základě morálního zákona – negativní (poprava, vražda, sebevražda) a pozitivní (oběť, hrdinná smrt, milosrdná smrt). Uvedené příklady mohou samozřejmě spadat do protilehlých skupin v závislosti na kultuře, společnosti a individuálního vnímání konceptu smrti. V moderní společnosti vnímáme slovo eutanazie spíše jako lékařský a legislativní termín, nicméně filozofický koncept samotné eutanazie běžný člověk nemusí nazvat slovem eutanazie, nýbrž jej může prohlásit za „dobrou smrt“. V praktické části se primárně zaměříme na onu širší definici eutanazie, tj. moderní vnímání eutanazie (legislativní, lékařský a společenský problém). Domníváme se, že subjektivní pohled na různé formy smrti má určitý vliv na vnímání eutanazie.

V praktické části se proto zaměříme na otázky spojené s morálkou a individuálními hodnotami a interpretacemi studentů humanitních oborů vzhledem k termínu eutanazie a subjektivní představě o „dobré smrti“. Naším primárním cílem je zjistit, jak studenti přistupují k eutanazii jako společenskému problému, ke konkrétním případům eutanazie a individuálním (hypotetickým) představám o podstoupení eutanazie z „pohledu vlastní osoby“. Výzkum primárně interpretuje názor studentů humanitních oborů na eutanazii v reakci na zahraniční studie zabývající se touto problematikou, nicméně se zde také pokusíme nastínit rozdíl mezi osobním přístupem k eutanazii a objektivním posuzováním situace.

K dosažení výsledků jsme zvolili kvantitativní výzkum, který Chráska (2016) definuje jako *záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují,*

verifikuji, testuji) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy. (Chrásková, 2016, s. 11)
V našem případě se dotazník bude skládat z obecných otázek, konkrétních případů z lékařského prostředí a morálních dilemat týkajících se smrti.

4.2 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjistit **postoj studentů humanitních oborů k problematice eutanazie**.

Na základě hlavního výzkumného cíle jsme stanovili následující dílčí cíle:

1. Zjistit objektivní názor studentů humanitních oborů na téma eutanazie z hlediska moderního pojetí, tj. z hlediska lékařsko-sociálního problému.
2. Získat subjektivní interpretaci studentů humanitních oborů eutanazie z hlediska historicko-filozofického pojetí, tj. morálky a představ studentů o „dobré smrti“.
3. Analyzovat a porovnat výsledky předchozích dvou cílů a nastínit tak difference mezi subjektivním a objektivním pohledem na eutanazii.

K jednotlivým cílům lze položit alespoň jednu obecnou a dílčí výzkumnou otázku:

1. Jak se studenti humanitních oborů staví k problematice eutanazie?
 - 1.1. Jak vnímají problematiku eutanazie spirituálně založení studenti?
2. Jak studenti subjektivně přistupují k hypotetické představě o vlastní smrti?
3. Jak studenti posuzují vybrané případy spojené s žádostí o eutanazii?
 - 3.1. Které případy jsou pro studenty morálně přijatelné a které naopak nikoli?
4. Jaká je difference mezi představou o hypotetickém podstoupení eutanazie a objektivním názorem na eutanazii?

Práce je realizována v podobě kvantitativního výzkumu ve formě dotazníku, ve kterém jsou obsaženy uzavřené, otevřené a škálové otázky (Babbie, 2021). Tento druh výzkumu je zvolen z toho důvodu, abychom dosáhli co možná nejrozsáhlejšího množství dat a výsledků. Dále pak je také zásadní pro výzkum, aby studenti měli dostatek času se zamyslet nad konkrétní situací. Vycházíme z domněnky, že při interview by mohlo dojít ke „sociální lži“, tedy že při konfrontaci a interakci s druhým člověkem může vzniknout vnitřní snaha ukázat se v tom nejlepším světle.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka: **Jaký postoj zastávají studenti humanitních oborů k eutanazii?**

- Vzpomenete si, kde jste se s pojmem eutanazie poprvé setkal/a?
- Jak vnímáte pojem eutanazie?
- Považujete eutanazii za etickou?
- V jakých oblastech (a v jaké míře) vnímáte pojmem eutanazie?
- Který z níže uvedených příkladů má podle vás souvislost s eutanazií?
- Jaké pocity ve vás pojem eutanazie vyvolává?
- Muž (37), otec dvou dětí, sportovec, se kvůli rychle postupující nemoci ALS (amyotrofická laterální skleróza) rozhodl podstoupit asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku. Schvalujete jeho rozhodnutí?
- Muž strávil 29 let na lůžku, zcela bez možnosti se pohybovat – po úrazu ve svých 25 letech téměř úplně ochrnul. Ze života se mu stalo utrpení, ale protože se nemohl hýbat, nebyl schopen sám ukončit svůj život. Obrátil se na stát, aby mu povolil asistovanou sebevraždu. Žádal, aby směl zemřít a nemusel se již více trápit. Tvrdil, že sebevražda je právo, které mu stát odpírá. Aby dosáhl svého, najal si advokáta, který jej nejprve zastupoval u španělských a později u evropských soudů. Devětadvacet let dlouhá snaha po smrti se stala známou po celém světě. Nakonec se muži podařilo připravit „dokonalý plán“, jak zemřít. Největším problémem bylo, aby za pomoc s jeho úmrtím nikdo nenesl odpovědnost. Rozdělil tedy úkoly spojené s podáním smrtelné dávky kyanidu mezi několik osob. Přesto byla několik dní po jeho smrti obviněna jeho kamarádka, která měla údajně na „vraždě“ rozhodující podíl. Později však byla zproštěna obvinění pro nedostatek důkazů. Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?
- Žena z Velké Británie se rozhodla ukončit svůj život kvůli nesnesitelným bolestem, jimiž trpěla. Ve svých 30 letech požádala soud, aby jí lékaři mohli podat dostatečně silnou dávku smrtící drogy. Žena své rozhodnutí odůvodnila, že nechce již více trpět – „*Nemám deprese, netrápím se, ale ta bolest je nesnesitelná.*“ Žádala lékaře o zvýšení dávky utišujících léků natolik, aby upadla do kómatu, později je

požádala, aby ji odpojili od přístrojů, které ji zásobovaly životně důležitými látkami. Soud nakonec dokázal ženu přesvědčit, že existují nové metody léčení nemoci, proto nakonec svou žádost stáhla. Dodnes zkouší další prostředky proti bolesti – osvědčila se alternativní léčba. Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

- Ženě (29 let), byl diagnostikovaný zhoubný nádor na mozku. Mohla si prodloužit život radiační léčbou, ale všichni kolem ní by sledovali, jak se její stav zhoršuje – tohle nebyla cesta, kterou chtěla jít. Při pohledu na možnosti pomalé smrti poznamenané obrovskými bolestmi hlavy, záchvaty a ztrátou paměti se rozhodla přestěhovat z Kalifornie do Oregonu, kde je asistovaná sebevražda legální. Zemřela 1. listopadu, dva dny po narozeninách svého manžela, obklopená svými blízkými ve svém domě v Portlandu. Schvalujete její rozhodnutí?
- Žena (29 let) z Nizozemska, požádala o asistovanou sebevraždu, kvůli své psychiatrické nemoci. Tvrdila, že trpí mnoha psychickými nemocemi. Intenzita psychických problémů byla za hranicí snesitelnosti a beznadějně trpěla – každý dech byl podle ní mučením. Její žádosti bylo nakonec vyhověno. Schvalujete její rozhodnutí?
- Představte si (hypoteticky), že trpíte nekonečnými bolestmi, které nelze utišit, nebo máte nevléčitelnou nemoc, jež vás omezuje v běžných činnostech. Zvažoval/a byste podstoupit eutanazii?
- Představte si (hypoteticky), že někdo z vašeho blízkého okolí trpí nekonečnými bolestmi, které nelze utišit, nebo má nevléčitelnou nemoc, která jej omezuje v běžných činnostech. Jak byste reagoval/a, kdyby se rozhodl podstoupit eutanazii?
- Na základě jakých faktorů jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a? (Označte faktory, na jejichž základě jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a.)
- „Pokud je dobrá hospicová péče, eutanazie není relevantní“. Souhlasíte s tímto tvrzením?
- Měla by se podle vás eutanazie na území České republiky legalizovat?

4.4 Výzkumný soubor

Výběrovým souborem jsou vysokoškolští studenti Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně Fakulty humanitních studií. Musíme však poznamenat, že se jedná o studenty, u kterých je pravděpodobnost, že se s termínem eutanazie již setkali. Jedná se o studenty prezenční formy studia oboru porodní asistence, sociální pedagogiky a všeobecného ošetrovatelství.

Způsob výběru je založen na vlastním úsudku jedná se tedy o záměrný výběr. Oslovili jsme studenty Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, všechny ročníky již zmíněných studijních oborů. Studenti humanitních oborů byli zvoleni z několika důvodů. Prvním důvodem je potenciální možnost střetu těchto studentů s eutanazií v budoucí profesní činnosti ať už přímo či nepřímo. Předpokládáme, že názor na eutanazii může mít vliv na specifické situace v profesním životě. Druhým důvodem jsou zahraniční statistiky, které řeší postoje vysokoškolských studentů k eutanazii. Podle jordánské studie 34,1 % studentů považují eutanazii za morální, a pouze 25,1 % by ji legalizovalo z celkového počtu 1188 studentů. Důvodem podle této studie je náboženská víra. (Saadeh a spol., © 2021) Jiná statistika se zabývá postoji vysokoškolských studentů k úmrtí za asistence lékaře ve Španělsku. Kladný vztah k asistované sebevraždě projevilo 54 % a k eutanazii 75 % vysokoškolských studentů. (Rodríguez-Calvo a spol., © 2019)

V tomto kontextu chceme zjistit postoj vysokoškolských studentů konkrétních oborů Fakulty humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

K získání potřebných dat jsme oslovili jednotlivé vyučující, zda by nám poskytli prostor během jejich přednášek či seminářů, kde bychom mohli oslovit studenty vybraných oborů. Vyučující byli osloveni e-mailem, nebo osobně během jejich konzultačních hodin a všichni souhlasili s narušením jejich vyučovacího plánu. Studenty jsme tedy oslovili během přednášek či seminářů, zda by se chtěli dobrovolně a anonymně zúčastnit našeho výzkumu. Očekávali jsme, že přímý kontakt se studenty přinese vyšší míru zúčastněných, nežli oslovení skrze e-maily či jiné sociální sítě. S jistotou nyní můžeme prohlásit, že přímý kontakt se studenty přinesl ovoce, poněvadž všichni přítomní studenti se našeho výzkumu dobrovolně zúčastnili. Výzkumné šetření probíhalo začátkem února až do prvního týdne měsíce března.

Výzkumu se tedy zúčastnilo celkem 271 studentů, z toho 248 studentek a 23 studentů ze tří studijních oborů Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Detailní informace o počtu zúčastněných naleznete v následující tabulce:

	Porodní asistence		Sociální pedagogika		Všeobecné ošetřovatelství		
1. ročník	27 studentů	27 žen	35 studentů	28 žen	48 studentů	45 žen	
		0 mužů		7 mužů		3 muži	
2. ročník	13 studentů	13 žen	45 studentů	41 žen	23 studentů	21 žen	
		0 mužů		4 muži		2 muži	
3. ročník	0 studentů		37 studentů	34 žen	0 studentů		
				3 muži			
1. ročník nMgr.			18 studentů	18 žen			
				0 mužů			
2. ročník nMgr.			25 studentů	21 žen			
				4 muži			
Celkem	40 studentů	40 žen	160 studentů	142 žen	71 studentů	66 žen	
		0 mužů		18 mužů		5 mužů	
	271 studentů				248 žen		23 mužů

Tabulka 2 Výběrový soubor

Dohromady se zúčastnilo 40 (15 %) studentů porodní asistence, 160 (59 %) studentů sociální pedagogiky a na závěr 71 (26 %) studentů všeobecného ošetřovatelství. Z celkového počtu studentů bylo 248 (91,5 %) žen a 23 (8,5 %) mužů.

Pokusili jsme se oslovit i studenty 3. ročníku oboru porodní asistence a všeobecného ošetřovatelství, ale bohužel během realizace výzkumu se účastnili odborné praxe, a tedy nebyli k zastížení.

176 studentů uvedlo, že nevyznávají žádné spirituální hodnoty. K náboženskému ortodoxnímu vyznání se přihlásilo 81 studentů, vyznávající křesťanství. K jiným formám religiozity se přihlásilo dalších 14 studentů, kde 9 z nich věří ve „vyšší moc“, „vesmír“ či „karmu“, pro 4 studenty je „vztah k víře složitý“ a 1 studentka se hlásí k novopohanskému náboženskému hnutí (forma moderního čarodějnictví) alias Wicca. Tyto formy náboženského vyznání lze kategorizovat jako projevy subjektivní „individualizované“ religiozity, která se liší od tradičního chápání náboženství v tom smyslu, že není upevněna institucí a spíše než z náboženských doktrín vychází z individuálního chápání světa kolem nás.

4.5 Výzkumná technika

Využili jsme polostrukturovaný dotazník vlastní tvorby, který nám umožnil zkombinovat více druhů otázek – otevřené i uzavřené. Nástroj má za úkol změřit objektivní, subjektivní i morální názor na eutanazii. Z toho důvodu je škálový systém přínosný, neboť se využívá pro sběr názorů a pocitů. Otevřené otázky slouží jako možnost studentů vyjádřit se ke specifickým případům. V této možnosti vidíme příležitost obohatit strohá výsledná data o hlubší porozumění tématu.

Dotazník se skládá ze tří oblastí:

1. Oblast je zaměřena na obecné otázky spojené s eutanazií jako lékařsko-právním pojmem. Zde bylo využito hlavně kombinací uzavřených a otevřených otázek typu: „Považujete eutanazii za etickou?“ Dichotomní možnost odpovědi Ano/Ne/Nevím.
2. Oblast se týkat konkrétních případů spojených s problémy eutanazie v dnešní době. Zde došlo na využití škálových odpovědí, které měly rozvíjet odpovědi otevřené.
3. Oblast se týkat subjektivního vnímání vlastní potenciální možnosti eutanazie.

Odpovědi na jednotlivé otázky jsme vyhodnotili v podobě grafů a tabulek.

Oblast		Otázka
1.	Obecné posouzení eutanazie	Vzpomenete si, kde jste se s pojmem eutanazie poprvé setkal/a?
		Jak vnímáte pojem eutanazie?
		Považujete eutanazii za etickou?
		V jakých oblastech (a v jaké míře) vnímáte pojem eutanazie?
		Který z níže uvedených příkladů má podle vás souvislost s eutanazií?
		Jaké pocity ve vás pojem eutanazie vyvolává?
		„Pokud je dobrá hospicová péče, eutanazie je irelevantní“. Souhlasíte s tímto tvrzením?
		Měla by se podle vás eutanazie na území České republiky legalizovat?
2.	Konkrétní případy	Případ č. 1 Schvalujete jeho rozhodnutí?
		Případ č. 2 Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?
		Případ č. 3 Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?
		Případ č. 4 Schvalujete její rozhodnutí?
		Případ č. 5 Schvalujete její rozhodnutí?
3.	Subjektivní posouzení	Představte si (hypoteticky), že trpíte nekonečnými bolestmi, které nelze utišit, nebo máte nevyléčitelnou nemoc, jež vás omezuje v běžných činnostech. Zvažoval/a byste podstoupení eutanazie?
		Představte si (hypoteticky), že někdo z vašeho blízkého okolí trpí nekonečnými bolestmi, které nelze utišit nebo má nevyléčitelnou nemoc, která jej omezuje v běžných činnostech. Jak byste reagoval/a, kdyby se rozhodl podstoupit eutanazii?
		Označte faktory, na jejichž základě jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a

Tabulka 3 Oblasti dotazníku

4.6 Způsob zpracování dat

Získaná data z uzavřených a škálových otázek jsme převedli do programu Microsoft Excel, kde jsme následně vytvořili grafy. V případě otevřených otázek jsme rozřadili výpovědi studentů na základě témat a využili tak principy tematické analýzy. (Braun, 2021).

Jedná se o data z empirického vědeckého bádání v podobě kvantitativního výzkumu. Jelikož vycházíme ze tří typů otázek (otevřené, uzavřené a škálové), z toho důvodu nelze využít konkrétní metodu analýzy, která by pokryla celý její potenciál. Uzavřené a škálové otázky jsou vyhodnoceny četností odpovědí na základě povahy deskriptivní statistiky.

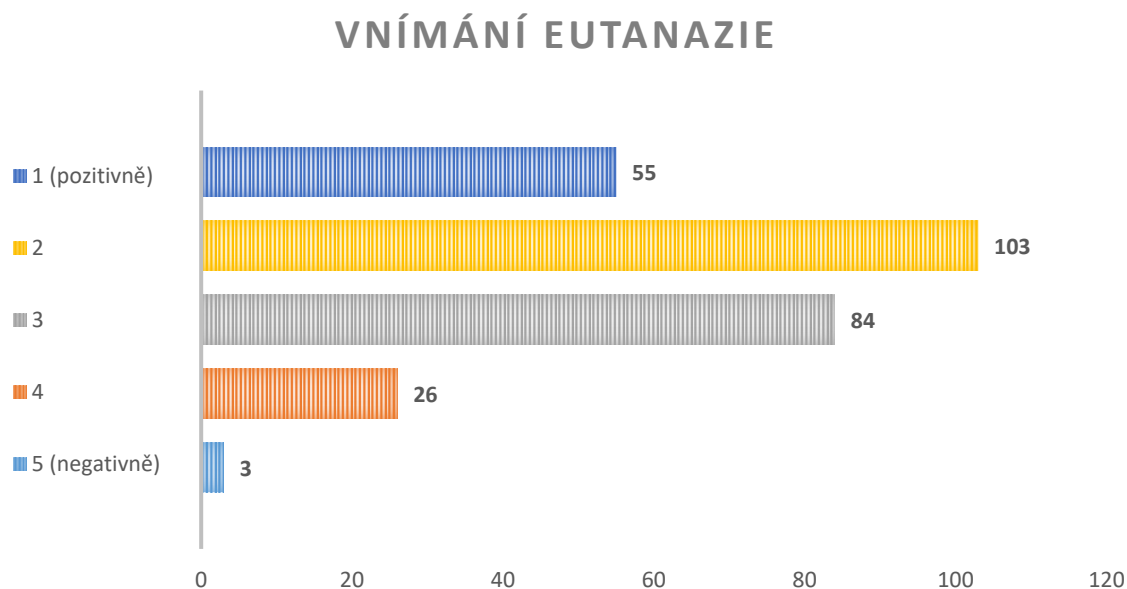
Výsledná data budou vyhodnocena na základě úloh deskripce a komparace. Deskripce nám umožní popsat soubor dat u první a druhé části dotazníku a komparace poslouží k jejich srovnání. Výsledná data jsou převedena do podoby jednotlivých grafů a tabulek, které budou náležitě popsány a vysvětleny.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V následující kapitole představujeme výsledky výzkumného šetření, které mají v případě uzavřených a škálových otázek podobu grafického znázornění, v případě otevřených otázek výpovědi studentů rozčleňujeme do námi zvolených kategorií. Ke každé otázce připisujeme, co jsme se otázkou snažili zjistit a poté popisujeme data obsažená v grafu.

Jak vnímáte pojem eutanazie?

Na škále od 1 (pozitivně) do 5 (negativně) měli studenti vyjádřit své postavení k eutanazii. Otázka má za úkol zjistit obecný kontext postojů a přístupů studentů k problematice eutanazie.

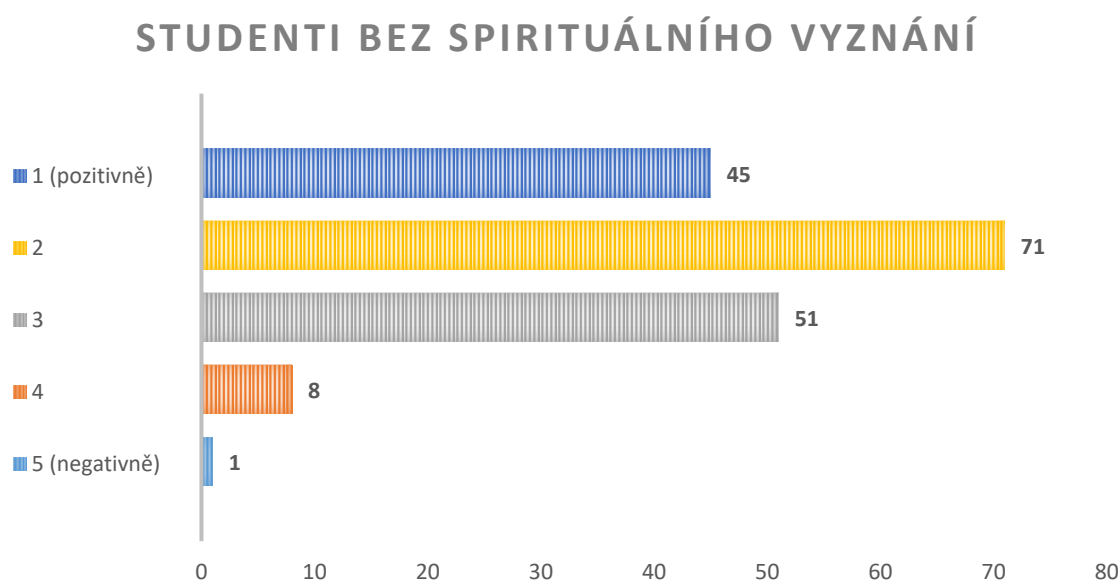

Graf 1 Vnímání pojmu eutanazie

Zjistili jsme, že ve většině případů studenti přistupují k eutanazii spíše pozitivně. Konkrétně ve 103 (38 %) případech je eutanazie vnímána spíše pozitivně, v 84 (30,9 %) případech neutrálně a v 55 (20,3 %) případech pozitivně. Pouze 26 (9,6 %) odpovědí bylo zaznačených spíše jako negativní a 3 (1,1 %) studenti uvedli negativní postoj vůči eutanazii.

Vzhledem k teoretickému uchopení eutanazie v této práci jsme předpokládali, že studenti, kteří jsou spirituálně založeni, budou k eutanazii přistupovat negativněji nežli studenti,

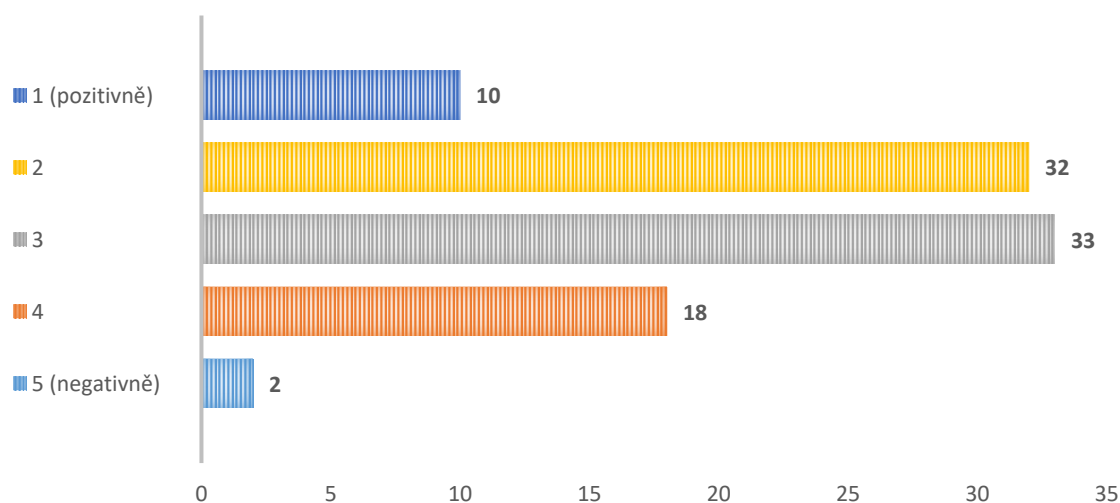
kteří nevyznávají žádné spirituální hodnoty. Do kategorie „náboženského“ vyznání jsme zařadili i vyznání jiné. Je zde však nutné podotknout, že studenti, kteří uvedli jiný typ vyznání, nejsou ovlivněni náboženským prostředím a ortodoxní podobou náboženské instituce. Z toho důvodu může dojít ke zkreslení dat. Přestože náboženská tematika vs. eutanazie není primárním zájmem naší práce, rozhodně by si zasloužila bližší examinaci. Zde jsou představena data z hlediska studentů bez spirituálního vyznání a studentů spirituálně založených, abychom ukázali možnou roli vnímání eutanazie ze spirituálního hlediska.

Graf 2 Vnímání eutanazie u studentů bez spirituálního vyznání

Zjistili jsme, že většině případů studenti přistupují k eutanazii spíše pozitivně. Konkrétně v 71 (37,4 %) případech je eutanazie vnímána spíše pozitivně, v 51 (26,8 %) případech neutrálně a v 45 (23,6 %) případech pozitivně. Pouze 8 (4,2 %) odpovědí bylo zaznačených jako spíše negativních a 1 (0,5 %) studentka uvedla negativní postoj vůči eutanazii.

STUDENTI SPIRITUÁLNĚ ZALOŽENÍ

Graf 3 Vnímání eutanazie u spirituálně založených studentů

Zjistili jsme, že nejčastější postoj spirituálně založených studentů k eutanazii je neutrální: 33 (40,7 %), spíše pozitivní: 32 (39,5 %), spíše negativní: 18 (22,2 %), pozitivní v 10 (12,3 %) a negativní ve 2 (2,4 %) případech.

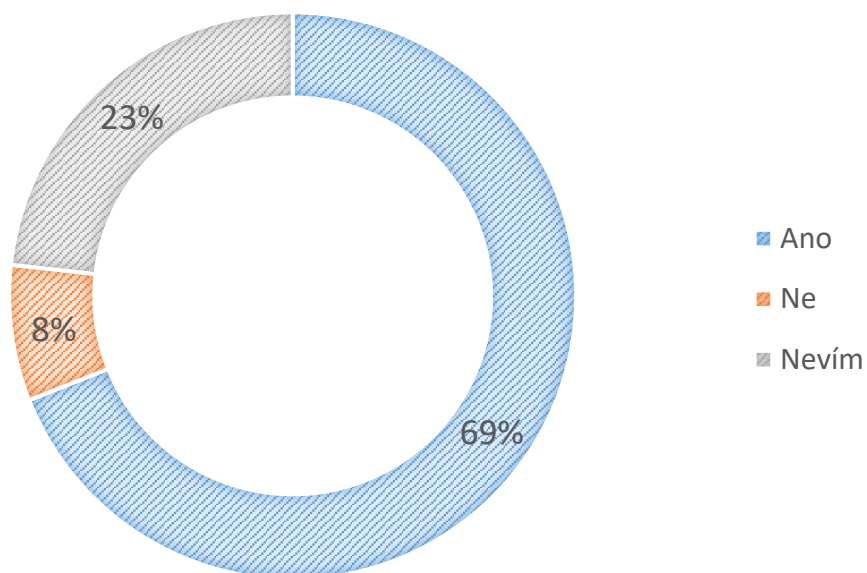
Z dostupných dat je patrné, že v obou případech převažuje spíše pozitivní přístup k eutanazii (sečtení hodnot (1) – pozitivní a (2) spíše pozitivní) – u studentů bez náboženského vyznání evidujeme 61 % odpovědí s pozitivním přístupem k eutanazii, u spirituálně založených studentů evidujeme 51,8 % odpovědí s pozitivním přístupem k eutanazii. Neutrálně se k eutanazii vyjádřilo 26,8 % bez vyznání a 40,7 % spirituálně založených studentů. Spíše negativní postoj k eutanazii (sečtení hodnot (4) – spíše negativní a (5) – negativní) evidujeme u studentů bez vyznání 4,7 % odpovědí a u spirituálně založených studentů 24,6 % odpovědí.

I když můžeme zpozorovat vyšší míru negativního postoje spirituálně založených studentů vůči eutanazii než u studentů bez spirituálního vyznání, stále v obou případech nadpoloviční většina k eutanazii přistupuje spíše pozitivně. Zajímavé je, že se data vymykají představě odmítavého postoje náboženství k eutanazii. Skoro polovina spirituálně založených studentů je neutrální v postoji k eutanazii. Tato skutečnost může naznačovat posun ve vnímání eutanazie ze spirituálního hlediska. Otázkou však zůstává, jaké příčiny a souvislosti hrají roli v posunu spirituálního vnímání eutanazie.

Považujete eutanazii za etickou?

Otázka se zabývá problematikou etiky a eutanazie. Pomocí této otázky chceme zjistit, zda je pro studenty eutanazie etická či nikoli.

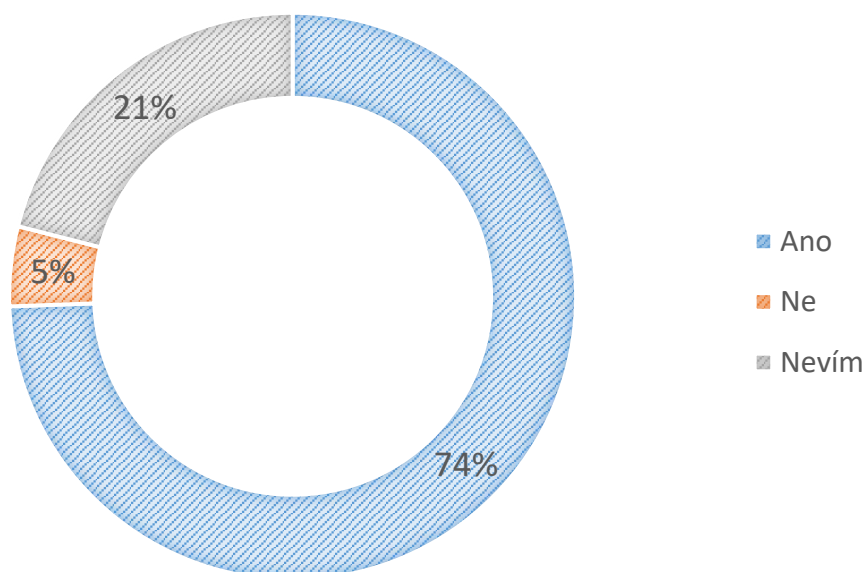
EUTANAZIE POHLEDEM ETIKY

Graf 4 Eutanazie pohledem etiky

Studenti humanitních oborů odpověděli ve 187 (69 %) případech, že považují eutanazii za etickou. Výslovně za neetickou ji považuje 21 (8 %) studentů. V 63 (23 %) případech si studenti nejsou jistí, zda eutanazii považovat za etickou či nikoli.

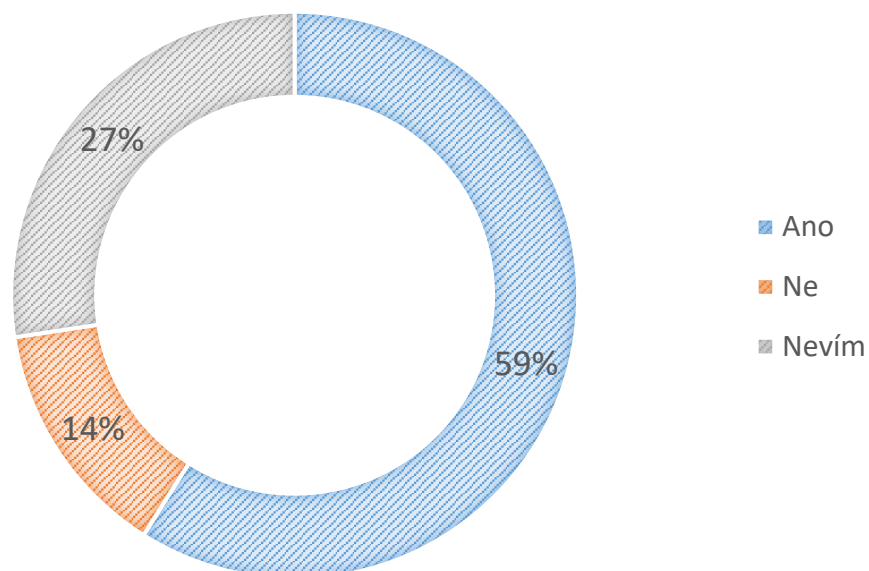
EUTANAZIE OČIMA STUDENTŮ BEZ SPIRITUÁLNÍHO VYZNÁNÍ

Graf 5 Pohled na eutanazii očima studentů bez spirituálního vyznání

Spirituálně „nevěřící“ studenti odpověděli, že v 131 (74 %) případech považují eutanazii za etickou. Výslovně za neetickou ji považuje 8 (5 %) těchto studentů. V 37 (21 %) případech si spirituálně založení studenti nejsou jistí, zda eutanazii považovat za etickou či nikoli.

EUTANAZIE OČIMA SPIRITUÁLNĚ ZALOŽENÝCH STUDENTŮ

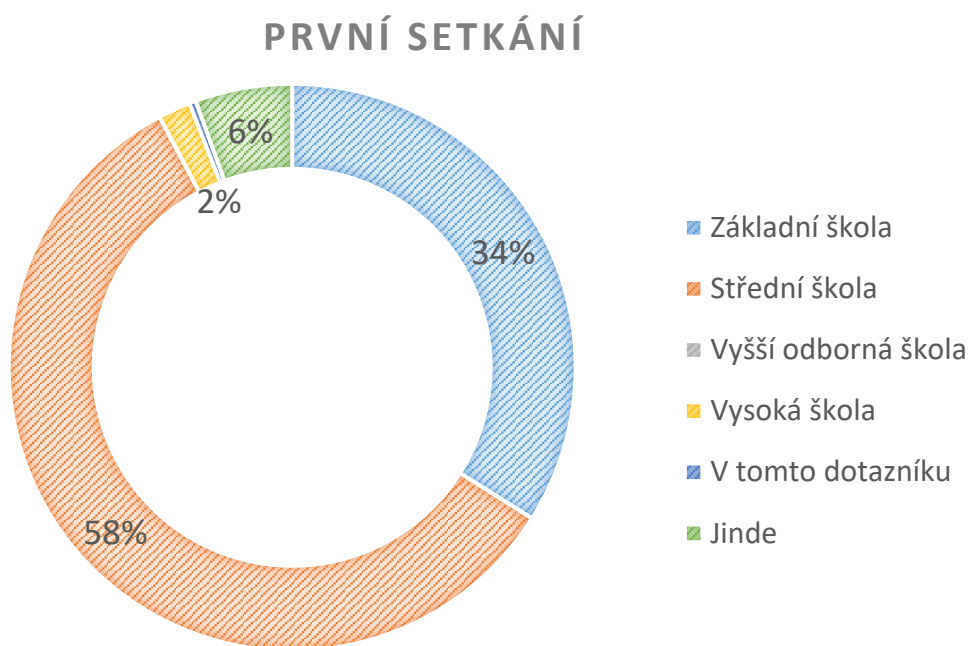

Graf 6 Pohled na eutanazii očima spirituálně založených studentů

Spirituálně založení studenti odpověděli, že v 56 (59 %) případech považují eutanazii za etickou. Výslovně za neetickou ji považuje 13 (14 %) těchto studentů. V 26 (27 %) případech si spirituálně založení studenti nejsou jistí, zda eutanazii považovat za etickou či nikoli.

Kde jste se s pojmem eutanazie poprvé setkal/a?

Touto otázkou se snažíme zjistit, kdy se studenti s problematikou eutanazie poprvé setkali, a tedy identifikovat sociální prostředí, v němž dochází k edukaci o problematice či nastínění této problematiky. Rovněž by měla definovat věkový úsek, v němž se studenti s eutanazií poprvé setkali. Na výběr měli studenti humanitních oborů v nabídce možnosti základní škola, střední škola, vyšší odborná škola, vysoká škola, v tomto dotazníku a jinde.

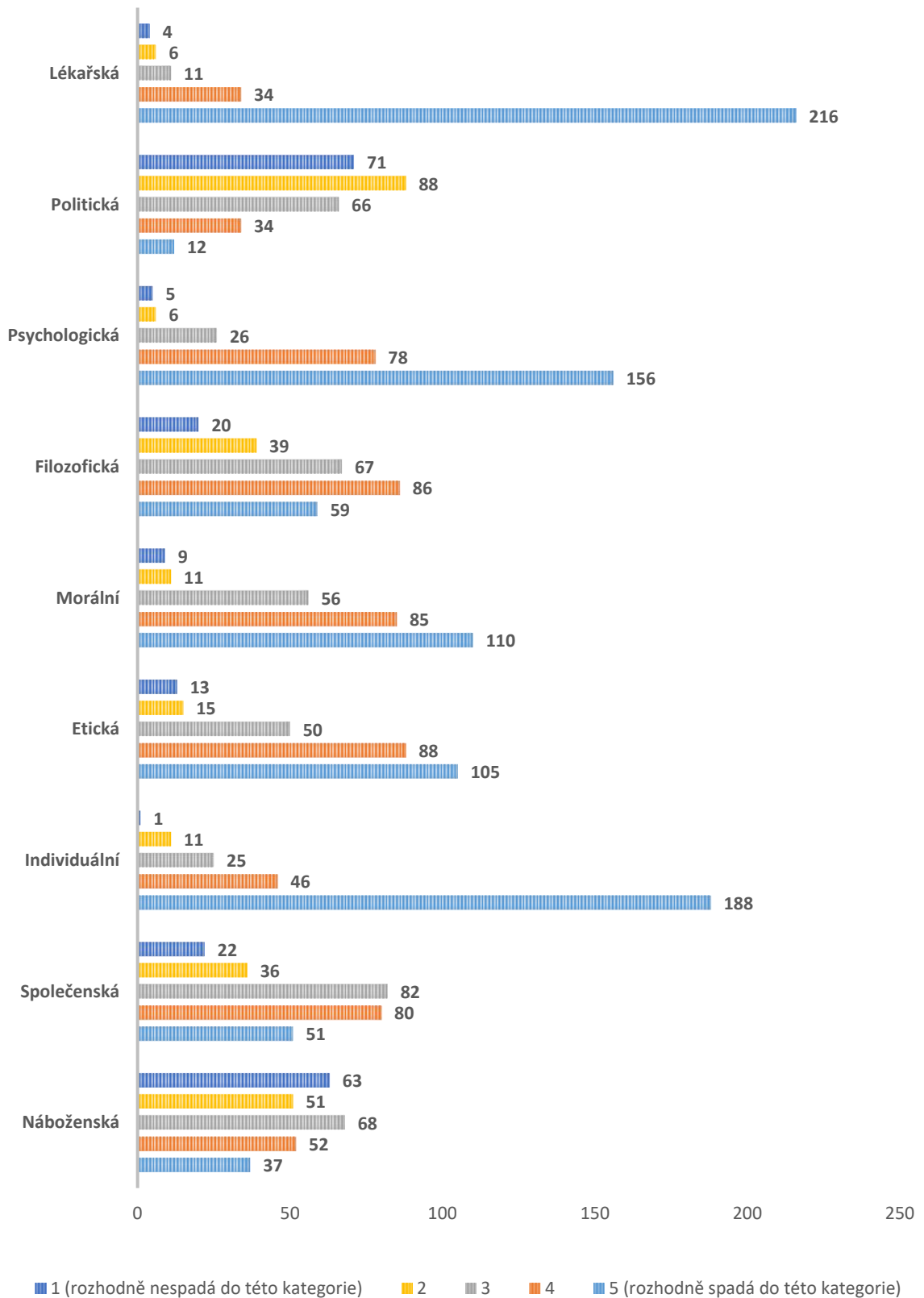
Graf 7 První setkání

Nejčastěji zaznamenanou odpovědí bylo, že 158 (58 %) studentů se setkalo s problematikou eutanazie na střední škole. 92 (34 %) studentů se s touto problematikou setkalo již na základní škole a na vysoké škole se s eutanazií setkalo 5 (2 %) studentů. Pouze 1 studentka zvolila odpověď „v tomto dotazníku“. Zbýlých 15 (6 %) studentů se setkalo s eutanazií „jinde“. „Jinde“ studenti specifikují, že se s tímto pojmem setkali ve filmu či seriálu (10), v rodině (4), nebo v (1) případě na internetu.

V jakých oblastech (a v jaké míře) vnímáte pojem eutanazie?

Položka se zabývá problematikou, v jakých „konceptuálních“ oblastech studenti humanitních oborů eutanazii vnímají. To znamená, že se snažíme zjistit, jak studenti nad eutanazii uvažují a s jakými oblastmi – lékařská, politická, psychologická, filozofická, morální, etická, individuální, společenská a náboženská – si tuto problematiku pojí.

OBLASTI

Graf 8 Oblasti

Z předchozího grafu vytváříme tři kategorie:

1. Eutanazie spadá do specifické oblasti (součet hodnot 5 a 4).
2. Specificky neutrální oblast (hodnota 3).
3. Eutanazie nespadá do specifické oblasti (součet hodnot 1 a 2).

Následující data řadíme od nejvyšší četnosti po nejnižší.

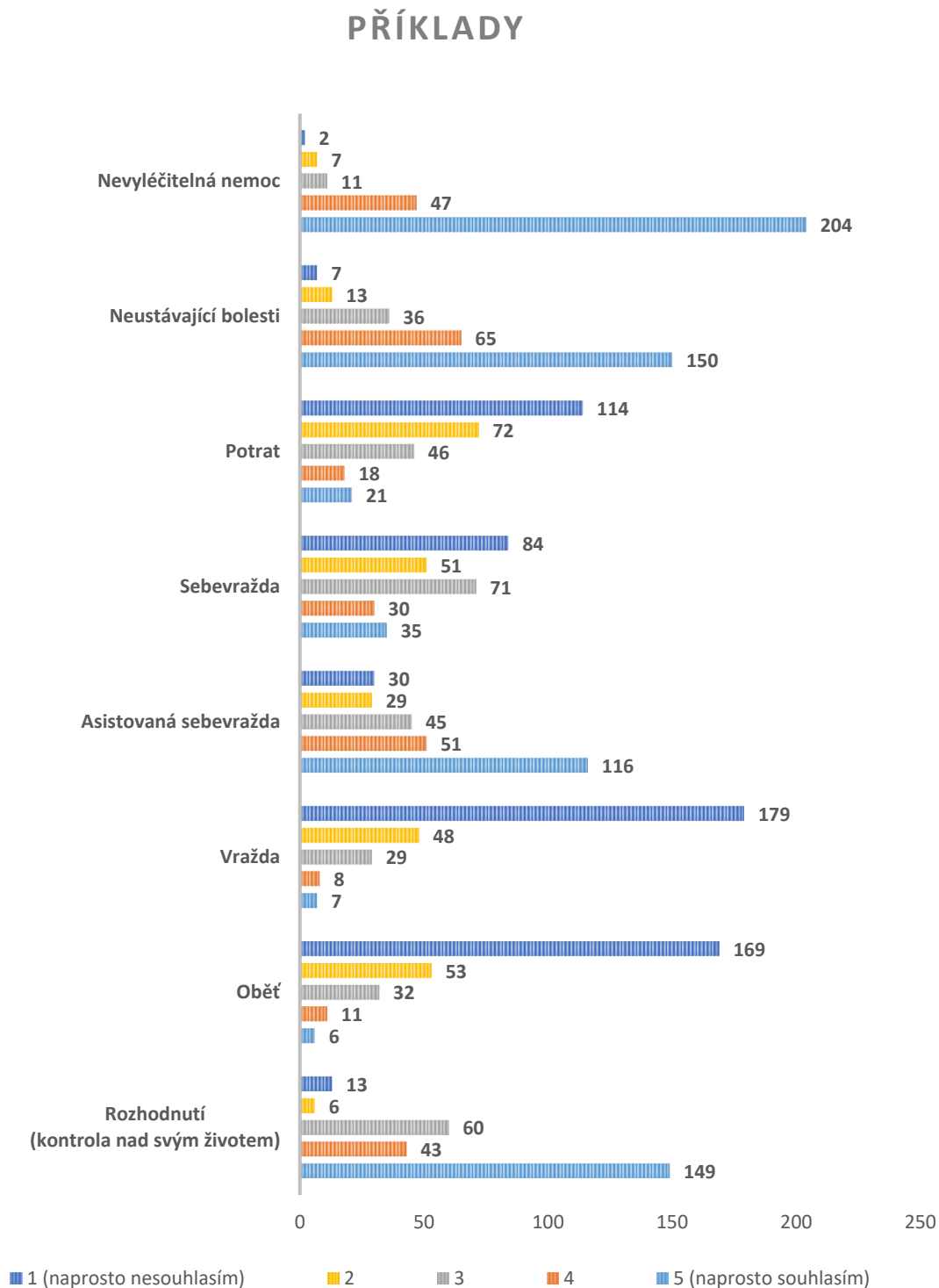
Spadá do oblasti			"Neutrální" oblast			Nespadá do oblasti		
1.	Lékařská	92,3 %	1.	Společenská	30,3 %	1.	Politická	58,7 %
2.	Psychologická	86,3 %	2.	Náboženská	25,1 %	2.	Náboženská	42,1 %
3.	Individuální	86,3 %	3.	Filozofická	24,7 %	3.	Filozofická	21,8 %
4.	Morální	72 %	4.	Politická	24,4 %	4.	Společenská	21,4 %
5.	Etická	71,2 %	5.	Morální	20,6 %	5.	Etická	10,3 %
6.	Filozofická	53,5 %	6.	Etická	18,5 %	6.	Morální	7,4 %
7.	Společenská	48,3 %	7.	Psychologická	9,6 %	7.	Individuální	4,4 %
8.	Náboženská	32,8 %	8.	Individuální	9,2 %	8.	Psychologická	4,1 %
9.	Politická	17 %	9.	Lékařská	4,1 %	9.	Lékařská	3,7 %

Tabulka 4 Výsledky oblastí

Z výsledných dat je patrné, že si studenti nejvíce pojí eutanazii s lékařskou 250 (92,3 %), psychologickou 234 (86,3 %), individuální 234 (86,3 %), morální 195 (72 %) a etickou 193 (71,2 %) oblastí. Nejméně se podle nich eutanazie dotýká oblasti politické 159 (58,7 %), náboženské 114 (42,1 %), filozofické 59 (21,8 %) a společenské 58 (21,4 %). Diskutabilní je společenská 82 (30,3 %), náboženská 68 (25,1 %), filozofická 67 (24,7 %) a politická 66 (24,4 %) oblast, u nichž studenti uvedli prostřední hodnoty, tedy že mohou i nemusí do těchto oblastí spadat.

Který z uvedených příkladů má podle vás souvislost s eutanazií?

V této položce nás zajímá, co všechno podle studentů humanitních oborů spadá pod definici eutanazie.

Graf 9 Příklady

Z předchozího grafu vytváříme tři kategorie:

1. Položky spadající do pojmu eutanazie (součet hodnot 5 a 4).
2. Specificky neutrální oblast (hodnota 3).
3. Položky nespádající do pojmu eutanazie (součet hodnot 1 a 2).

Následující data řadíme od nejvyšší četnosti po nejnižší.

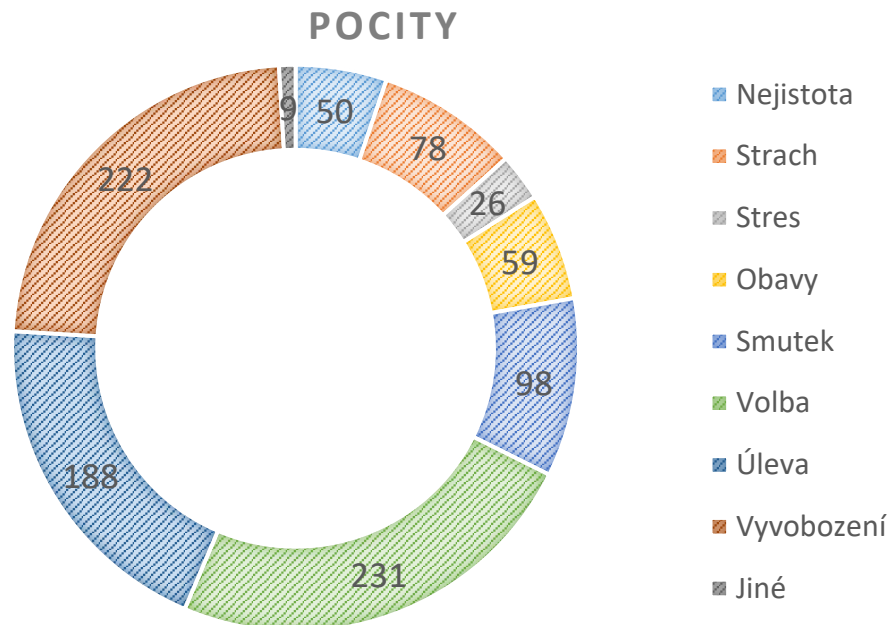
Souvisí s eutanazií		"Neutrální" souvislost		Nesouvisí s eutanazií				
1.	Nevyléčitelná nemoc	92,6 %	1.	Sebevražda	26,2 %	1.	Vražda	83,8 %
2.	Neustávající bolesti	79,3 %	2.	Rozhodnutí	22 %	2.	Oběť	81,9 %
3.	Rozhodnutí	71 %	3.	Potrat	17 %	3.	Potrat	68,6 %
4.	Asistovaná sebevražda	61,6 %	4.	Asistovaná sebevražda	16,6 %	4.	Sebevražda	49,8 %
5.	Sebevražda	25 %	5.	Neustávající bolesti	13,3 %	5.	Asistovaná sebevražda	21,8 %
6.	Potrat	14,4 %	6.	Oběť	11,8 %	6.	Neustávající bolesti	7,4 %
7.	Oběť	6,3 %	7.	Vražda	10,7 %	7.	Rozhodnutí	7 %
8.	Vražda	5,5 %	8.	Nevyléčitelná nemoc	4,1 %	8.	Nevyléčitelná nemoc	3,3 %

Tabulka 5 Výsledky příkladů

Na základě četnosti odpovědí studenti vnímají souvislost s pojmem eutanazie v položce nevléčitelné nemoci 251 (92,6 %), neustávající bolesti 215 (79,3 %), rozhodnutí (kontrola nad svým životem) 192 (71 %) a asistované sebevraždy 167 (61,6 %). Studenti nepovažují za související s eutanazií položku vraždy 227 (83,8 %), oběti 222 (81,9 %), potratu 186 (68,6 %) a sebevraždy 135 (49,8 %). Jako kontroverzní položky v souvislosti s eutanazií studenti uvedli nejčastěji sebevraždu 71 (26,2 %), rozhodnutí 60 (22 %), potrat 46 (17 %) a asistovanou sebevraždu 45 (16,6 %).

Jaké pocity ve vás pojem eutanazie vyvolává?

V této položce nás zajímalo, jaké pocity pojem eutanazie vyvolává ve studentech humanitních oborů. Studenti zde měli možnost si vybrat z více možných odpovědí.

Graf 10 Pocity

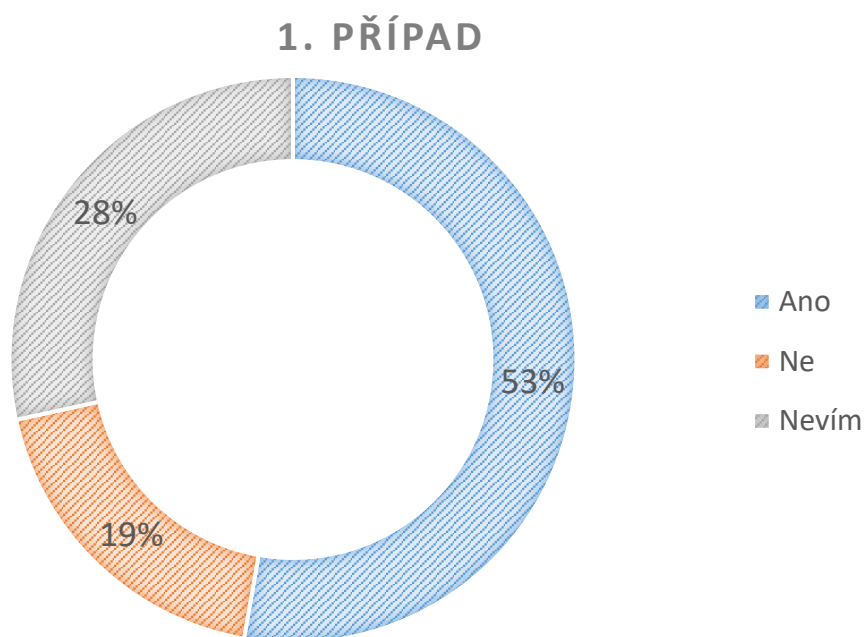
Studenti si spojují eutanazii s pocitem volby 231 (85,2 %), vysvobození 222 (81,9 %), úlevy 188 (69,3 %), smutku 98 (36,2 %), strachu 78 (28,8 %), obav 59 (21,8 %), nejistoty 50 (18,5 %), stresu 26 (9,6 %) a jiným 9 (3,3 %). Mezi jiné pocity studenti uváděli pocit svobody, ukončení žití, nerozhodnosti, vysvobození, obdivu a respektu.

Případ č. 1

Muž (37), otec dvou dětí, sportovec, se kvůli rychle postupující nemoci ALS (amyotrofická laterální skleróza) rozhodl podstoupit asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku.

Schvalujete jeho rozhodnutí?

Položka se zaměřuje na konkrétní případ. Úkolem studentů je odpovědět, zda souhlasí s rozhodnutím o podstoupení eutanazie či nikoli. Otázkou jsme směřovali směrem k hodnotám rodiny, a jak se tyto hodnoty promítají do úsudku studenta ve vztahu k eutanazii. Snažili jsme se o „vágnost“ zadání, aby studenti mohli uplatnit vyšší míru představivosti a svých kognitivních spojitostí. Studenti měli také (dobrovolnou) možnost se k danému případu písemně vyjádřit.

Graf 11 Případ č. 1

143 (53 %) studentů odpovědělo, že s rozhodnutím muže souhlasí. 77 (28 %) studentů neví a 51 (19 %) studentů s jeho rozhodnutím nesouhlasí.

Názor studentů, kteří se k tomuto případu vyjádřili, lze zařadit do pěti kategorií:

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Má rodinu, a proto to není správné rozhodnutí

Jedním z hlavní argumentů je, že by se muž měl postarat o svou rodinu: *Vzhledem k tomu, že je otec dvou dětí, myslím si, že by měl bojovat, nebo alespoň se o to snažit právě kvůli své rodině!* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Smrt není řešení, i když má člověk nevyléčitelnou nemoc. Tento člověk by měl udělat cokoli, aby se pokusil zmírnit nemoc, postarat se o děti a žít pro ně.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pokud bych byla na jeho místě, užívala bych zbylého času a věnovala se těm, které miluji.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Tuto jeho volbu moc neschvaluji, protože si myslím, že by měl o svůj život více bojovat. Už kvůli dětem. Myslím si, že to ještě nebylo v tak hrozném stádiu.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Nechá záměrně děti bez otce.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Pokud má daný člověk malé děti a rodinu okolo sebe, nemyslím si, že je správným řešením eutanazie. Lidi, ať už nemocné nebo ne, je potřeba vnímat takové jaké jsou a užívat si každou chvíli s nimi, utvářet si vzpomínky a zážitky, které nám ani ostatním nikdo nevezme.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Myslím si, že muž (37) musí myslet i na svou rodinu a hledat i jiné zpříjemnění života, i když je to těžké. Hlavní je komunikace s manželkou, co si o tom ona myslí!* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Dle mého je to příliš zbrklé rozhodnutí, v dnešní době se může najít způsob či lék, který nemoc vyléčí, popřípadě zpomalí její průběh.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Měl by být se svými dětmi a rodinou co nejdéle.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Chápu, že pro něj jako mladého muže a sportovce je nemoc popř. imobilita něco nepředstavitelného, ale z pohledu ženy a matky (dětí) mi to přijde trošku sobecké.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Je sobeckost opustit na světě vlastní děti.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Na základě mého náboženského vyznání se domnívám, že člověk nemá právo ukončit sám vlastní život. Při úrovni současné paliativní péče vnímám eutanazii jako zbytečnou.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Měl by začít bojovat, už jen kvůli jeho dětem.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *U tohoto případu jsem měla velký problém se rozhodnout kvůli jeho dvěma dětem, za které má zodpovědnost.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Skrze své děti bych asistovanou sebevraždu nepodstoupila.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Dle mého názoru by neměl otec dětí ani matka na základě své volby zemřít.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Má děti, měl*

by myslet na ně. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Je možnost, že se stane zázrak a vyléčí se + má děti.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky) *Nedokázala bych nikoho v něčem takovém podpořit, i když pro to mám pochopení. Každý má život ve svých rukou, ale že v tom někoho podporuju, říct nedokážu.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *V tomto případě ne – má dvě děti (zřejmě ještě malé...)* *Přišly by o tátu příliš brzy...* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

2. Má rodinu, musí se o ní postarat, ale...

Objevují se četné argumenty, kde studenti souhlasí s první kategorií – být zde pro rodinu a děti, ale připouští faktory, u nich by o eutanazii přemýšleli: *Vzhledem k tomu, že má rodinu, vnímám toto jako sobecké rozhodnutí. Jako správné rozhodnutí bych to považovala až v případě, kdy by byla nemoc v posledním stádiu a smrt by byla otázka týdnů.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Je otec a měl by přemýšlet i nad názorem dětí, pokud je ale v těžkých bolestech a pocituje bezmoc v životě tak rozhodnutí eutanazie chápu.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Nechce rodinu „zatěžovat“, ale má 2 děti, pro které by tohle rozhodnutí bylo velmi těžké.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Pokud se nemoc manifestovala tak výrazně, že se nebyl schopen postarat o děti či sebe, dovolila bych mu, se dál „netrápit“ i svou rodinu.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Nedokážu se rozhodnout, asi kvůli tomu, že je otcem 2 dětí.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Muž sice nechá/opustí svou rodinu v mladém věku, ale z pohledu rodiče je dobře, že ho jeho potomci neuvidí trpět. S tímto rozhodnutím bych vnitřně nesouhlasila, ale pokud by měl muž kvalitní argumenty, tak bych toto jeho rozhodnutí podpořila.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Je to na člověku, ale má děti.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Muž má za děti zodpovědnost, a pokud jsou ještě malé, neměl by je opouštět i přes nechuť k žití při této nemoci. Pokud jsou děti dospělé a zajištěné, pak mi to přijde v pořádku.* (Student 1. ročníku sociální pedagogiky); *Ano, ale až bude jeho nemoc v takové fázi, kdy žádné léky nedokážou postup zpomalit, či zastavit a jiné léky (např. od bolesti) již nejsou účinné. Dala bych důraz na to, že by rozhodnutí měl probrat především s manželkou, zvážit veškeré možnosti, následky, důsledky.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Přestože jeho rozhodnutí rozumím a chápu ho, tak je taky důležité brát v potaz, že je otcem a zda bude o jeho rodinu postaráno.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Chápu jeho rozhodnutí,*

že chce kvůli nemoci ukončit své utrpení, ale na druhou stranu je to otec a manžel a jeho odchod bude bolet více jeho děti a manželku než ho samotného. Ale je to jeho rozhodnutí. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Má 2 děti, neměl by je opouštět, ale trápí se.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Věk a to že má děti. V tomhle případě nevím, jestli bych tohle rozhodnutí podpořila. Myslím na ty jeho děti, pro mě by to bylo psychicky náročné.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Při této nemoci pokud vím, člověk nějak netrpí bolestí, takže dokud nemá ALS v nejposlednější fázi, v jeho případě bych ještě žila a užívala si děti, rodinu, pokud se o něj dokážou postarat.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Nevím, z důvodu morálního hlediska – zanechání rodiny.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Pro matku to určitě nebude po jeho odchodu jednoduché. Měl by první patřičně zabezpečit rodinu.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Má rodinu, které by chyběl. Pokud by s tím celá rodina souhlasila, tak ano.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

3. Má rodinu, a proto je lepší, aby ho děti neviděli se trápit a umírat

Studenti také vnímají rodinu jako argument pro eutanazii, aby děti mohly vzpomínat na otce v dobrém a „při životě“ a aby jej neviděly se trápit: *Nechce být, plně závislý na své rodině, je smutné, že děti přijdou o otce, ale myslím si, že je do jisté míry lepší, aby odešel díky eutanazii než-li by jim postupně umíral před očima.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence) Studenti také přihlíží k psychickému stavu otce a jeho očekávané budoucnosti: *ALS je nevléčitelná nemoc, postupem času by se jeho stav zhoršoval, až by se stal „vězněm ve vlastním těle“.* Jelikož se nemoc bude zhoršovat, je někdy vhodnější tomuto předejít včas. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *O tomto případě jsem slyšela. Při pomýšlení, že by takto onemocněl můj otec, z ničeho nic, nechtěla bych, aby trpěl, pokud by nebyla šance na uzdravení.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Děti ho nevidí, jak se trápí, a budou si ho pamatovat v dobrém. On se nebude trápit a nebude trápit ani své okolí.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Chtěl, aby si ho děti pamatovaly jako silného muže* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pokud to muž (otec) opravdu chce a je smířený se svým rozhodnutím. Podle mě nechtěl, aby se jeho děti na něj dívaly jako na tatínka, se kterým si nemůžou zahrát fotbal.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Určitě nechce, aby ho jeho vlastní děti viděli postupně a bolestivě umírat. Sám nechce být „obsluhován“ ostatními.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství);

O nemoci nic nevím a mám málo informací k posouzení. Každopádně je to jeho rozhodnutí, a pokud by nemoc způsobila nízkou kvalitu života jemu jeho rodině, že by byli nešťastní atd., určitě bych byla za ANO. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Zřejmě nechce, aby si ho takhle děti pamatovaly. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Pokud má bolesti, může to být nesnesitelné! Zároveň se nebude dětem pomalu ztrácet před očima. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Tak pokud je to jeho rozhodnutí a dejme tomu, že to i dělá pro děti. Tak je fajn, že dokáže přemýšlet do budoucna, pokud nevidí žádné vyhlídky. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Rozhodnutí schvaluji, protože jeho stav by se nelepšil, jen zhoršoval. Dětem by takový otec stejně nepomáhal – byla by to pro ně ztráta to ano, ale také by jim to ubližovalo. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Nechce se trápit, nechce být na obtíž. Je to nevléčitelná nemoc, která postupem času znemožní člověku fungovat. Muž se nechce do takového stádia dostat – rodina se „může“ na vše připravit. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Děti by se neměly dívat na to, jak jejich otec této hrozné nemoci podléhá a měly by si ho spíše pamatovat v nejlepší kondici. Pro otce by to byla také úleva vzhledem k průběhu a následkům této nemoci. Je to vysvobození pro všechny. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud se tak sám rozhodl, je za mě správné, aby tuhle možnost dostal. Myslím si, že i pro děti bude správné, když si budou tátu pamatovat, jako toho pozitivního člověka, než jako osobu upoutanou na lůžko, kde potřebuje péči 24 hodin 7 dní v týdnu. Taky, ale rozumím, že to musí být pro rodinu těžké, ale mělo by to být dobrovolné rozhodnutí! (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Byla by to velká bolest pro jeho děti a rodinu, ale z důvodu vážnosti nemoci by bylo pro ně lepší pamatovat si otce ještě v tom „lepší“ stavu. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Chápu, že nechtěl, aby jeho děti musely sledovat jeho trápení. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Nechce před dětmi chřadnout a trpět, když stejně přijde konec. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Chtěl ulevit sobě i rodině, aby ho děti nemusely vidět umírat na lůžku, a aby se o něj manželka nemusela starat 24 hodin denně a trpět. Aby si ho rodina pamatovala jako silného muže. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Myslím si, že by nechtěl, aby jeho děti trpěly tím, že by tátu viděly v takovém stavu. Jeho sportovní a aktivní život by pomalu vyprchával. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

4. Je to jen jeho rozhodnutí

Studenti také popisují případ slovy „je to jeho rozhodnutí“ a spíše sledují situaci s odstupem a respektem k jeho situaci. *Muž nevyhnutelně umírá. Pokud je to jeho volba a je to pro něj i jeho okolí přijatelnější, je to správně.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Nemám žádné právo schvalovat nebo odmítat něčí rozhodnutí. Mohu ho pochopit, přijmout, a vyjádřit podporu jeho rodině.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Ačkoli jsem věřící, chápu tohle rozhodnutí, při této nemoci není možné uzdravení a bylo to ukončení trápení, který by tu bylo, dokud by žil.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Tohle schvaluji. Jelikož je to velmi náročná nemoc, při které by pán stejně nakonec zemřel. A takhle by si ušetřil spoustu trápení.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pro muže a ještě k tomu pro sportovce musí být šílená představa atrofie, proto si myslím, že jeho volba eutanazie je v pořádku a pochopitelná. Chápu, že chce, aby si ho rodina i známí pamatovali ještě jako zdravého.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Člověk by měl mít právo se rozhodnout nad svým životem, v poslední fázi ALS je každý pohyb, přijímání stravy apod. pro člověka nemožné bez pomoci specializovaných. Život nemá být bolest.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Má děti, rodinu, ale přece jen je to jeho rozhodnutí.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Je to jeho život, jeho volba. Pokud je prognóza velmi špatná, bylo by to pro něj vysvobození.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Myslím si, že pokud mu to bylo schváleno, tak je to jeho rozhodnutí.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Je to volba každého člověka. Je potřeba se zamyslet, co to přinese jemu a jeho rodině. Nejdůležitější je smíření, vyřešení osobních záležitostí. Je to velmi diskutabilní.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Pokud se tak svobodně rozhodl po konzultaci s rodinou a psychologem, má na to plné právo.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Chápu jeho rozhodnutí, z důvodu diagnostiky a neschopnosti aktivního života. Zabezpečila bych rodinu, děti.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Nevím, ale spíše souhlasím. Když by ho rodina chtěla mít na blízku, on cítí eutanazii jako jediné vysvobození.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Každý by měl mít právo sám rozhodovat o svém životě.* (Student 2. ročníku sociální pedagogiky); *Samozřejmě je to volba toho člověka, ale záleží podle mě, jestli se bude mít o ty děti kdo starat, jejich věk, atd... Pokud to těm dětem nevádí a jsou s tím smířeny, tak bych byla pro.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky);

Pokud je však pro něj neúnosné žít – tak Ano. Ale před tímto krokem by měl zvážit všechny následky (má 2 děti – záleží hodně na tom kolik jim je let, jak to „unesou“). (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Jedná se o jeho svobodnou volbu. Každé rozhodnutí nese následky.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Je to jeho volba, ale o této nemoci moc nevím, tak se nemohu moc dobře vyjádřit.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Vzhledem k tomu, že je sportovec myslím, že je pro něj těžké se smířit s nemocí a proto by měl projít psychologickými testy a nechat určitou dobu na rozhodnutí, ale je to jeho rozhodnutí, které může udělat a pokud nemá výčitky vůči své rodině, má na to právo.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Je to individuální rozhodnutí. V případě, že má člověk rodinu a s tím i určitou zodpovědnost, měl by zajistit, aby rodina po jeho smrti byla finančně i materiálně zajištěna!* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Je to individuální rozhodnutí, kdy měl sice muž rodinu, ale pokud se natolik trápil, není se o čem bavit. Určitě to probral se svou ženou a řešili spolu všechny plusy a minusy.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Chápu postoj muže, kdy s rychle postupující nemocí to samozřejmě musí být velice obtížné. Člověk se trápí. Na druhou stranu jsou tu ty děti, které smrt otce samozřejmě zasáhne.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Pokud se nepletu, tak nemoc ALS je nevyléčitelná a velmi vážná. Mám tedy pochopení pro otce, pokud nemoc rychle postupovala a jeho cesta se tak stávala velmi náročnou... Mohl toto rozhodnutí považovat za vysvobození (pro sebe i pečující).* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Ano, pokud je sám schopen učinit a zvážit své rozhodnutí a situaci.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Každý člověk se může rozhodnout podle svého svědomí. Nicméně já bych v této situaci zkoušela různé alternativy, jak nemoc léčit. Nepoddala bych se jen diagnóze, kterou mi někdo řekl. Nevěřím na nevyléčitelné nemoci a znám příběhy lidí, kteří se dokázali vyléčit z podobných nemocí.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Pokud mu nezbyvá moc času a nemoc mu zhoršuje funkce, situaci dokážu pochopit, šlo by o zachování důstojnosti.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Každý se může rozhodnout dle svého uvážení.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Každý se smí rozhodnout podle sebe.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Tak, jako mám volbu žít podle sebe, měla bych mít právo rozhodnout o jeho ukončení. Je to můj život.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Je to jeho dobrovolné rozhodnutí, pokud má tuto možnost a lékaři a veškerí odborníci s tím nemají problém, proč ne?* (Student 2. ročníku nMgr.

sociální pedagogiky); *Je to jeho volba, já bych ale ještě čekala.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

5. Záleží na mnoha faktorech

Studenti se často snaží zvážit všechny možné faktory (nebo jim nejsou známy) předtím, než by se rozhodli zvážit možnost eutanazie: *Nejsem si jistá, jaký je průběh této nemoci. Nicméně pro děti tohle může být stresující událost, proto jsem zvolila „Nevím“ – záleží na okolnostech.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Třeba vědět jak moc ho nemoc ovlivňuje a taktéž jeho okolí.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Samozřejmě je to jeho věc, ale kdybych byla v jeho situaci, asi bych do eutanazie nešla. Ale těžko říct jak se člověk s touto nemocí cítí. A jestli to má negativní dopad na jeho rodinu.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *V tomto případě si myslím, že je situace velmi individuální. Tento muž se nerozhoduje jak za sebe, ale i za své děti. Myslím si, že v případě velmi nízké kvality života by měl eutanazii podstoupit, pokud však jeho život dosahuje uspokojující úrovně, měl by ještě nějaký čas strávit se svými dětmi.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Záleží na mnoha faktorech, jelikož někteří lidé tuto „poslední“ možnost vybírají častěji než jakkoliv jiná řešení. Musel bych znát více informací, o stavu pacienta, abych mohl porovnat, zda ANO či NE.* (Student 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Nedokážu posoudit, jak se dotyční cítí a co přesně vede k jeho rozhodnutí. Co kvůli své nemoci prožívá a jak moc velký dopad má na jeho život.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Záleží, zda byl opravdu např. v bolestech a nedokázal již ani právě pro rodinu vydržet co nejdéle.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Za mě je k případu uvedeno málo informací. Záleží, zda je otec samoživitel, jak jsou děti staré. Těžko se mi to posuzuje na základě 1 věty.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Pravděpodobně nevím, u tohoto případu je pro mě až moc neznámých, abych dokázal rozhodnout.* (Student 2. ročníku sociální pedagogiky); *Těžké rozhodnout, na jednu stranu nechá na světě 2 děti, kterým bude chybět, na druhou stranu by s ním rodina měla velkou práci a on by se jen trápil.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Nevím, záleželo by na více okolnostech, podle jedné věty se mi to těžko ohodnocuje.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Až by nastal takový stav, kdy by to pro muže bylo nesnesitelné a opravdu by dál měl jen trpět, tak bych rozhodnutí podpořila. Do doby, kdy by to nebylo fatální, by se mohl věnovat ještě rodině.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

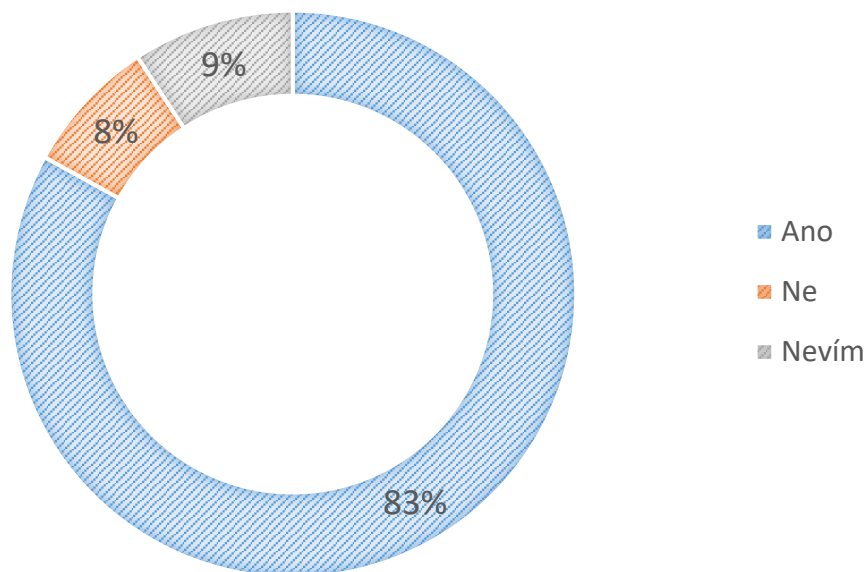
Případ č. 2

Muž strávil 29 let na lůžku, zcela bez možnosti se pohybovat – po úrazu ve svých 25 letech téměř úplně ochrnul. Ze života se mu stalo utrpení, ale protože se nemohl hýbat, nebyl schopen sám ukončit svůj život. Obrátil se na stát, aby mu povolil asistovanou sebevraždu. Žádal, aby směl zemřít a nemusel se již více trápit. Tvrdil, že sebevražda je právo, které mu stát odírá. Aby dosáhl svého, najal si advokáta, který jej nejprve zastupoval u španělských a později u evropských soudů. Devětadvacet let dlouhá snaha po smrti se stala známou po celém světě. Nakonec se muži podařilo připravit „dokonalý plán“, jak zemřít. Největším problémem bylo, aby za pomoc s jeho úmrtím nikdo nenesl odpovědnost. Rozdělil tedy úkoly spojené s podáním smrtelné dávky kyanidu mezi několik osob. Přesto byla několik dní po jeho smrti obviněna jeho kamarádka, která měla údajně na „vraždě“ rozhodující podíl. Později však byla zproštěna obvinění pro nedostatek důkazů.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

Položka se zaměřuje na konkrétní případ. Úkolem studentů je odpovědět, zda souhlasí s rozhodnutím o podstoupení eutanazie či nikoli. Otázkou jsme směřovali směrem k pocitu zoufalství a nedůvěry k (zahraniční) státní instituci. Byla zde snaha zaznamenat podrobnější popis situace než u prvního případu, který byl založen na vágnosti výpovědi. V této otázce nás zajímalo, jak se tyto okolnosti promítají do úsudku studenta ve vztahu k eutanazii. Studenti měli také (dobrovolnou) možnost se k danému případu písemně vyjádřit.

2. PŘÍPAD

Graf 12 Příklad č. 2

225 (83 %) studentů vyjádřilo souhlas a podpořilo by žádost muže o asistovanou sebevraždu, 25 (9 %) studentů neví, jak by se zachovalo a 21 (8 %) studentů s eutanazií nesouhlasí.

Názor studentů, kteří se k tomuto případu vyjádřili, lze zařadit do čtyř kategorií:

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Život jako utrpení

Studenti zde eutanazii nevnímají jako negativní, ale jako možnost vysvobození se ze zoufalství a utrpení, kterého si muž zažil již dost: *V tomto případě si myslím, že nejde ani o špatnou volbu. Tento muž se trápil a neměl již podstatu života, když bych to řekla blbě, tak v podstatě ani neublížil svému okolí.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence)

S rozhodnutím o asistované sebevraždě studenti souhlasí v tom smyslu, že daný muž je upoután na lůžku, nemůže nic dělat a prakticky ztrácí veškeré aspekty života, kdy je odkázán na pomoc druhých. *V tomhle případě rozhodnutí chápu, ani já bych nedokázala žít s tím, že celý svůj život budu upoutaná na pomoc druhých od tak útlého věku.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Pokud byl dotyčný velmi nešťastný a byl 24/7 upoután na lůžku, tak by měl mít právo na ukončení svého života* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Takový život je utrpení.* (Studentka 1. ročníku

porodní asistence); *Člověk trpící a ještě k tomu tak dlouho dobu. A tím, že mu ta možnost byla odeprána, byli obviněni i jiní lidé.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *V tomto případě, kde je vlastně polovina života utrpení a bolest je to pro pacienta „nejspíš“ vysvobození.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Je strašné vidět mladého člověka, který má celý život před sebou, který by se celý zbytek života jen trápil.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Muž prožil krásných 25 let. Kdo by se smířil s tím, že nemůže už nikdy nic svobodně dělat.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Ano, aby nemuselo dojít k tomuhle a aby asistovaná sebevražda byla profesionální.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Pokud člověk trpí, přijde mi morálně horší mu nedovolit se trápení zbavit.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky) *V tomto případě bych podpořil asistovanou sebevraždu, protože tento muž se psychicky trápil a v podstatě už to vzdal, což je jako by na půl zemřel.* (Student 2. ročníku sociální pedagogiky); *Ten člověk se musel velmi trápit a život pro něj neměl smysl. Nežil, jen přežíval.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Měl mnoho času se rozmyslet a nikdo by neměl více než půl svého života trpět.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Pro muže to bylo vysvobození, také pro jeho okolí.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Souhlasím, neboť člověk se podle sebe trápil a nechtěl být dál „na živu“.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

2. Svobodné rozhodnutí

Dalším častým argumentem bylo svobodné rozhodnutí jedince a také možnost toto rozhodnutí řádně zvážit. *Myslím si, že po tolika letech na lůžku měl dost času nad tímto přemýšlet a sám se rozhodnout, myslím si, že by to pro něj bylo osvobozující.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Zda se člověk opravdu trápí a sám rozhodne, že chce zemřít tak bych souhlasila decentně, ale nelíbí se mi zapojení ostatních lidí.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Sám prohlásil, že je to trápení, a jeho život nebyl plnohodnotný. Bylo to jen prodlužování utrpení.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pokud je muž zcela svéprávný, nevidím problém.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Člověk má právo na život a stejně tak i na smrt. Pokud tedy je život pro něho jen a pouze utrpení.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Tento muž s touto přítěží dokázal žít 4 roky, to je dostatečná doba aby zjistil, zda chce v životě pokračovat, nebo ne. Cítil, že jeho život nebyl plnohodnotný, proto bych podpořila.* (Studentka 1. ročníku

všeobecného ošetrovatelství); *Byla to volba daného člověka, proč by se měl trápit pouze na lůžku od tak mladého věku.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Po úrazu muž neměl téměř žádný život, pouze byl upoután na lůžku. Nemohl vůbec nic. Jeho postoj chápu. Každý by měl mít právo si rozhodnout, co udělá se svým životem.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pokud si člověk život neužívá, přeje si asistovanou sebevraždu několik let a není v dobrém zdravotním stavu, tak s tím souhlasím. Tento muž to měl podle mě v sobě srovnané.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Podle mě je to každého rozhodnutí. Jestliže se o to snažil tak moc, že se o to dokázal soudit a vymýšlet co nejhumánnější plán, byl plně rozhodnut a takového člověka je zbytečné něčemu bránit a v něčem ho omezovat a přesvědčovat.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Pokud si to přeje, mělo by mu být vyhověno.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Každý by si o sobě měl rozhodovat sám.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Pro někoho nemá význam žít, aniž by se pohyboval a pokud chce odejít ze světa předčasně, může to učinit důstojnou cestou, kterou si zvolí.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Člověk, který chce zemřít, si stejně způsob najde.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Dobrovolně se rozhodl ukončit své trápení, ulevit sobě i okolí.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); *Muž byl upoután na lůžku po opravdu dlouhou dobu, a kdyby se mohl zabít sám, tak to udělá. Proto nevidím důvod, proč mu nemohlo být vyhověno. Má právo rozhodovat o svém životě.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

3. Pochopitelné důvody

Součástí argumentů jsou pochopitelné důvody, na jejichž základě se dotyčný rozhodl podat žádost o asistovanou sebevraždu: *Ano, podpořila, pokud bych nabyla jistoty, že se jedná o zcela svobodné, vědomé rozhodnutí. A v případě, že skutečně neexistují jiné možnosti (léčba, operace, terapie atd.) a pokud existují, že je dotyčný muž odmítá a má k tomu „dobré“ resp. pochopitelné důvody.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Chápu jeho rozhodnutí po úplném ochrnutí, utrpení žít, depresi bych asistovanou sebevraždu podpořila.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Podle mě člověk, který je celý život nebo polovinu života upoután na lůžko má právo na eutanazii. Žít život kde se za sebe nemůže teoreticky rozhodovat, není plnohodnotný život. Samozřejmě připouštím, že i lidé, kteří jsou ve stejné situaci, chtějí i nadále žít.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Muž byl dlouho neschopen vést kvalitní život. V tomto případě asistovaná sebevražda dává naprostý smysl, a měla mu*

být umožněna. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Ano samozřejmě. Neměli bychom držet při životě někoho, kdo nemá šanci na uzdravení a zlepšení stavu a viditelně trpí. Jeho život nebyl naplněný a bylo to jeho přání. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Byl dlouhodobě nepohyblivý. Podpořila bych, ale až po konzultaci s psychologem, jelikož měl možnost plnohodnotného života. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Je smutné, že člověk musí hledat takové oklidy k tomu, aby sám naložil s koncem svého života. Ještě u toho prožívat a nést zodpovědnost zapojených druhých osob – bát se, aby z toho, že on sám zde už nechce být, oni nenesli nějaký trest. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); V jeho případě bych udělala to stejné – nechtěla bych zatěžovat okolí i svoji psychiku. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Tento případ je pro mě pochopitelný a pravděpodobně bych na jeho místě o eutanazii také žádala. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Rozhodně ano, muž se dlouho snažil o vysvobození, které mu ze stany státu nebylo umožněno. Kdyby tato možnost byla, nemusel by absolutně řešit práva. Každý má právo na život, ale podle mého názoru i na smrt. Myslím si, že za tak dlouho se určitě několikrát o tomto tématu s někým bavit a hlavně měl sám dost času vše pořádně promyslet. Přijde mi neskutečné, že byla poté obviněna jeho kamarádka, která i kdyby nějakou látku při jeho sebevraždě poskytla, tak to udělala pro dobro přítele – a jeho přání. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Ano, jestliže muži nejde pomoci jiným způsobem. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Myslím si, že mnohem lepší varianta je sebevražda s dozorem lékařů, než vymýšlet plán sebevraždy, se kterým pak můžou být spojeni i další lidé (rodina a přátelé mohou být v situaci, kdy chtějí pomoci, ale zároveň si uvědomují riziko toho, že budou napomáhat vraždě). (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Souhlasím, neboť člověk se podle sebe trápil a nechtěl být dál „na živu“. (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); Jelikož muž není schopen pohybu, což mu plně brání v prožití plnohodnotného života a je to pro něj jen přítěž a trpí, tak bych návrh podpořila. Je to pro něj vysvobození. Pravděpodobnost, že stav muže selepší, je dá se říct nulová. (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); Súhlasím pretože, celý život by trpel tým, že nemôže nič robiť, žiadne aktivity. Jeho blízky by sa museli na neho pozerat' a nemohli by mu nijak pomôcť. A aj on by tým trpel, že sa musia o neho starať. (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); Podle mého názoru je v některých případech volit tuhle cestu, než mít život s depresí a smutkem. (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

4. Podpora života

Malé zastoupení měly i názory týkající se podpory života. V těchto případech se jednalo o hodnotu „trvání na životě“ a smrt na základě vlastního rozhodnutí není přípustná: *Ne rozhodně ne. Jako kamarádka tohoto muže, bych udělala cokoli, aby žil, aby tu zůstal, a ne ho podporovat, aby se zabil nebo mu k tomu pomoci.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Život je dar. Podle popisu měl muž přátele, tudíž nebyl na světě sám. I pokud je život velmi těžký, tak je to o přístupu k němu. Buď to vzdám, nebo z něj dostanu vše, co mohu.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Vždycky je možnost, jak žít naplněný život i s těžkou nemocí.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Dle mého názoru není jeho ochrnutí důvodem k asistované sebevraždě.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

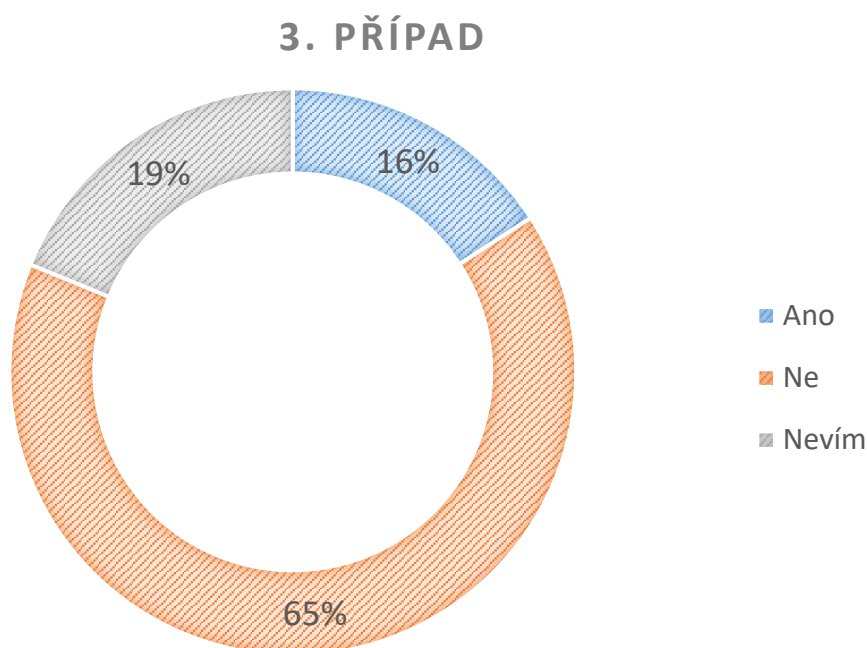
Případ č. 3

Žena z Velké Británie se rozhodla ukončit svůj život kvůli nesnesitelným bolestem, jimiž trpěla. Ve svých 30 letech požádala soud, aby jí lékaři mohli podat dostatečně silnou dávku smrtící drogy. Žena své rozhodnutí odůvodnila, že nechce již více trpět – „*Nemám deprese, netrápím se, ale ta bolest je nesnesitelná.*“ Žádala lékaře o zvýšení dávky utišujících léků natolik, aby upadla do kómatu, později je požádala, aby ji odpojili od přístrojů, které ji zásobovaly životně důležitými látkami.

Soud nakonec dokázal ženu přesvědčit, že existují nové metody léčení nemoci, proto nakonec svou žádost stáhla. Dodnes zkouší další prostředky proti bolesti – osvědčila se alternativní léčba.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

Položka se zaměřuje na konkrétní případ. Úkolem studentů je odpovědět, zda by studenti podpořili žádost o asistovanou sebevraždu. Otázkou jsme směřovali směrem k neúspěšnému pokusu v žádosti o podstoupení eutanazie. V této otázce nás zajímalo, jak se okolnosti neúspěšné žádosti o eutanazii promítají do úsudku studenta ve vztahu k eutanazii. Studenti měli také (dobrovolnou) možnost se k danému případu písemně vyjádřit.

Graf 13 Případ č. 3

177 (65 %) studentů humanitních oborů odpovědělo, že by žádost ženy nepodpořilo. 51 (19 %) studentů neví, jak by se s touto situací vypořádalo, a 43 (16 %) studentů by ženu v její žádosti podpořilo.

Názor studentů, kteří se k tomuto případu vyjádřili, lze zařadit do tří kategorií:

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Existují-li jiné možnosti, eutanazie je irelevantní

Studenti se převážně shodli na argumentu, že pokud existují alternativní metody léčby či existuje více způsobů pro utišení bolesti, pak eutanazie není vhodná: *V případě, že existují jiné možnosti, dosud nevyzkoušené, měly by mít přednost před ukončením života (rozvoj paliativní péče, léčby bolesti, „alternativní“ terapie atd.)* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Pokud je možnost léčby, která může pomoc, nevidím důvod k sebevraždě.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Pokud je možnost, že člověk bude moci žít dál v relativně dobrém životě, tak bych to nepovolila.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Když byly nové metody, jak jí ulevit od bolesti, tak to určitě stojí za zkoušku.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pokud jde vyléčit léky ta bolest, na co hned eutanazii?* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Ano podpořila, ale také bych se snažila najít i jiné metody.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Podpořila bych hledání alternativ – analgezie.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pokud lze pomoci není potřeba asistovaná sebevražda.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *U případu možnosti zlepšení kvality života ne.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Ve 21. století věřím, že problematiku řešení bolesti máme již velmi dobře zvládnutou.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Ne, protože je možná alternativní léčba.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Ne vše je předvídatelné. Některé možnosti se objeví až po prožití dlouhodobého utrpení a takový zvrát je nečekáný. Hlavně že před učiněním tohoto rozhodnutí byly zváženy všechny možnosti a léčba zabrala.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Překvapuje mě, že žena chtěla hned tak radikální řešení a nepomýšlela na možnosti léčby.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Pokud existuje řešení (léčba) rozhodně bych přesvědčila člověka o životě.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Pokud je tu pořád naděje o tišení bolesti, určitě bych jako zdravotník právě hledala alternativu, která by od bolesti ulevila a udržovala bych v pacientce naději.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); *Stále měla jiné možnosti, jak se bolesti zbavit,*

měla naději na rozdíl od předchozích případů a ta naděje, se ve výsledku vyplatila. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Před podáním eutanazie má být pacient poučen o možnostech další léčby. Až je zcela informovaný, může se rozhodnout znovu. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Pokud opravdu byla nová metoda léčby, která by mohla ženě pomoci, je dobré nejdříve vyzkoušet. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Každý člověk žije s bolestí, v dnešní době je spousta prostředků jak bolest léčit. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Je důležité zvážit všechny metody. Zahájit různá potřebná vyšetření (od různých lékařů a odborníků). Hledat různé alternativy. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); To, že nakonec našla úlevu od bolesti lze přirovnat téměř k zázraku. Nemusela mít takové štěstí. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Bolesti podle mě nejsou rozhodující, nebo spíše důvodem k tomu, že by člověk měl ukončit život. Jak žena zjistila, dá se tato situace řešit i jiným způsobem. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Pokud jde řešit bolest, není důvod ukončovat život. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Nevyzkoušela všechny dostupné metody, hledala pouze tu nejjednodušší. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); V dnešní době jsou velké možnosti v podání analgetických léčiv a lékaři jsou povinni jí pomoci. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Pokud existují i jiné možnosti, bylo by dobré jich využít, pokud si to daná osoba bude přát. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); V závěru jí pomohla alternativní léčba. Eutanazie by byla v tomhle případě pro ženu zbytečná. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Ve vývoji léku jde věda pořád dopředu. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Ne, když má aspoň malou naději. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Nevím. V závislosti na diagnóze a možným způsobům léčby či pravděpodobnosti plného uzdravení. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Dokud je možnost jak problém vyřešit, jsem za to ji vyzkoušet. Tohle by měla být až poslední možnost. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Našla se metoda (způsob), jak může žít dál. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Myslím si, že v tomto případě se žena na začátku dostatečně nesnažila a zvolila si jednodušší cestu. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud se alternativní léčba osvědčila, mohlo by jí to pomoci od bolesti. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Za předpokladu, že se jí díky alternativní léčbě ulevilo od bolesti, tak bych asistovanou sebevraždu nepodpořil. (Student 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud ji v jejích bolestech pomáhají jiné alternativní metody léčby, nevidím důvod,

pokud se jí ta bolest zmírňuje. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Když existovaly možnosti léčby, co jí od bolesti uleví tak není důvod ke smrti. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud je naděje, měla by se využít. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud existují nové metody a jiné prostředky pro zastavení bolesti, tak bych tento případ asi nepodpořila, vzhledem k tomu, že žena nemá jiné problémy – psychické atd. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud je možnost jiné léčby, kterou ta osoba nevyzkoušela, nepodpořila bych žádost do vyčerpání všech metod léčby. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Nemyslím si, že by lékaři měli mít toto právo už jen kvůli jen své přísaze pomáhat. U každého případu by se měli dělat testy, aby se vyřadily všechny možnosti léčby a člověk by tak nepřišel o život zbytečně. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud existuje léčba, není důvod pro smrt. A pokud zmínila, že se netrápí, tak nerozumím, proč chtěla zvolit eutanazii. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Pokud byla možnost alternativní léčby, která nakonec pomohla, tak je dobře, že nakonec soud rozhodl tak, jak rozhodl. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); První by měla vyzkoušet všechny dostupné možnosti, než se k takovému rozhodnutí uchýlí. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); V momentě, kdy je možnost zkusit ještě nějakou léčbu a nemoc je nevyléčitelná, bych asistovanou sebevraždu nepodpořila (pouze v případě, že se nedá vyléčit). (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Bolest jako subjektivní příznak je velmi specifický! Každý konkrétní případ by měl být prověřen, aby si lékaři byli jistí, že člověku pomoci nedokážou. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Existuje dnes velké množství druhů alternativní léčby, proto je dobré, že klientka souhlasila. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Pokud existuje léčba, navrhla bych ji, ale definitivní rozhodnutí je vždy na jedinci. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Přesně na tomto případě se ukazuje, že vždy existuje nějaký způsob/cesta, jak situaci vyřešit. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Pokud má žena šanci na plnohodnotný (aspoň z části) život – neměla by se vzdávat. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Pokud je možnost jiná a jedinec souhlasí s vyzkoušením, tak k ukončení života by měla přistoupit až po vyzkoušení všech alternativ. (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); Eutanazie by měla být až krajní možnost. (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); Nemá žádnou těžkou chorobu tak sa to dá riešiť inak. (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

2. Pokud nic nezabírá, má na to právo

Studenti se často přikláněli k názoru, že pokud byla informovaná a dosud nic nepomohlo, tak má na toto rozhodnutí právo: *Pokud byly ženě vysvětleny všechny možnosti léčby, a přesto neúčinně a žena nadále pociťovala bolesti, má právo dle svého rozhodnutí ukončit život a zbavit se bolesti.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Ano pokud žena zkusila více možností pro utišení bolesti. Samozřejmě bolest je subjektivní a nelze ji úplně prokázat.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pokud by již dané léky a alternativy neexistovaly, tak ano. Pokud by existovaly (tak jako je tomu v tomto případě) pak bych ji informovala a odkazovala na možná řešení.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Jestli by selhala alternativní léčba a žena by měla dále nesnesitelné bolesti, eutanazii bych povolila.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Bolest každý snáší jinak, záleží v jaké fázi je. Pokud bolest jde léčit – nepodstoupila bych eutanazii. Ale pokud není alternativa, podstoupila bych.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Kdyby bolesti neskončily ani po alternativní léčbě, tak bych to podpořila.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Záleží, jakými bolestmi trpěla, zda je to léčitelné.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Ne – pokud alternativní léčba pomáhá. Pokud by byl zdravotní stav stejný a bolest nesnesitelná, tak ANO.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Pokud nevyzkoušela všechny možnosti léčby, tak bych s žádostí nesouhlasila.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Vždy pokud to jde, je vhodné vyzkoušet i jiné způsoby léčby, avšak důstojnost je taky důležitá.* (Student 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *V dnešní době je mnoho různých léků na tlumení bolesti. Myslím si, že není důvod pro asistovanou sebevraždu. Nicméně záleží, jak moc bolesti a následné prášky omezují život člověka.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

3. Eutanazie jako svobodná volba

Argumenty v rádech jednotek vnímají eutanazii jako svobodnou volbu bez ohledu na potíže, kterými jedinec může trpět: *Eutanazie by měla být dobrovolná volba, takže ji schvaluji u všech případů.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Ano, ale ani druhá možnost není špatná, pokud jí lékaři a další dokázali přesvědčit, tak je to správně, ale nemají právo ji zakazovat, zda chce svůj život ukončit. Měli ji dát možnost, aby se od přístrojů mohla odpojit a nést si za to následky.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Je to svobodné rozhodnutí, ale je dobře, že s ní ještě*

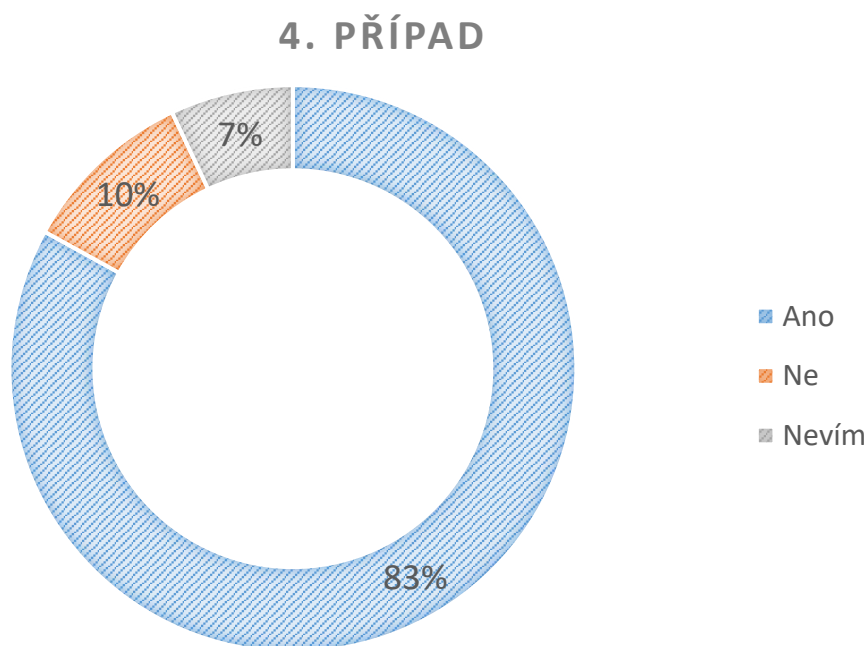
někdo probral alternativy. Problém vidím spíše v neinformovanosti pacienta o alternativách. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Byla pro to rozhodnuta, bylo by to pro ni osvobození! (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky)

Případ č. 4

Ženě (29 let), byl diagnostikovaný zhoubný nádor na mozku. Mohla si prodloužit život radiační léčbou, ale všichni kolem ní by sledovali, jak se její stav zhoršuje – tohle nebyla cesta, kterou chtěla jít. Při pohledu na možnosti pomalé smrti poznamenané obrovskými bolestmi hlavy, záchvaty a ztrátou paměti se rozhodla přestěhovat z Kalifornie do Oregonu, kde je asistovaná sebevražda legální. Zemřela 1. listopadu, dva dny po narozeninách svého manžela, obklopená svými blízkými ve svém domě v Portlandu.

Schvalujete její rozhodnutí?

Položka se zaměřuje na konkrétní případ. Úkolem studentů je odpovědět, zda by schválili rozhodnutí ženy o podstoupení eutanazie. Otázkou jsme směřovali směrem k podrobnému popisu zdravotního stavu ženy a jejího přístupu. V této otázce nás zajímalo, jak informovanost působí na úsudek studenta ve vztahu k eutanazii. Studenti měli také (dobrovolnou) možnost se k danému případu písemně vyjádřit.

Graf 14 Případ č. 4

225 (83 %) studentů humanitních oborů uvedlo, že by schválilo rozhodnutí ženy o podstoupení eutanazie. 27 (10 %) studentů by rozhodnutí ženy neschválilo a 19 (7 %) studentů neví, jestli by její rozhodnutí schválilo či nikoli.

Názor studentů, kteří se k tomuto případu vyjádřili, lze zařadit do pěti kategorií:

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Důraz na alternativní metody

I přes informovanost studentů o zdravotním stavu ženy zastávají někteří studenti názor, že existují i další možnosti k vyzkoušení: *Uvedl bych možnost paliativní péče. Kde se symptomatologie, onemocnění dají ztlumit a popřípadě dožít zbytek života v kruhu svých blízkých.* (Student 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Nevzala v úvahu paliativní péči a analgetizaci.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Zároveň chápu, proč chtěla zemřít, ale možná měla zkusit tu radiační léčbu než jít hned cestou smrti.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Byla zde možnost radiační léčby.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Nevím. V závislosti na tom, jak důstojné by bylo její dožití bez nepříjemných účinků radiační léčby a medikace.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Existuje mnoho cest jak pomoci pacientce. Hlavní je, aby pacientka chtěla hledat další cesty řešení.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

2. Potenciální „budoucnost“

V souvislosti s případem studenti kladou důraz také na potenciální budoucnost ženy. Pokud existuje šance přežití, tak by s rozhodnutím ženy nesouhlasili: *Ne – pokud by daná léčba zaručila, že žena přežije. Samozřejmě pokud by byla šance na přežití malá, tak bych ženu chápala.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství) Také studenti vychází ze svých znalostí či zkušeností, které jsou spojeny s možností života po „překonání“ nemoci: *Spoustu lidí, kteří se z rakoviny vyléčí, čeká ještě několik let kvalitního života, i když je léčba náročná.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Pokud vyčkala do doby, kdy bolesti byly opravdu nesnesitelné a diagnóza nezvratná, tak s tím souhlasím. Kdyby před sebou měla ještě další 2 roky spokojeného života tak nesouhlasím.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Vždy je naděje na zázrak a vývoj nového léku.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Ukončila to rychleji, než něco zkusila. Mohla si užít poslední chvíle s rodinou.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství)

3. „Dobrá smrt“

Studenti také vnímali rozhodnutí ženy jako možnost odejít důstojně, klidně, vyrovnaně: *Mohla odejít důstojně a obklopená svými blízkými, které si pamatovala a odejít s klidem.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pro zachování*

důstojnosti ženy je asi vhodné neprodlužovat trápení. (Student 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky) Tento přístup odpovídá našemu historickému chápání „dobrá smrt“. *Bylo to její přání a opět se jedná o jistou smrt, pomalé a bolestivé umírání, jemuž by se nevyhnula. Tohle to bylo určitě lepší.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Ušetřila si spoustu utrpení s nevléčitelnou nemocí.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Opět prodlužování utrpení, i když věděla, že život jako takový nebude již mít a bude to jen horší.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Naprosto její rozhodnutí chápu a respektuji. Smrt není zlá, ale umírání může být. Chtěla, aby si nemusela projít utrpením a odejít důstojně. Tohle by mělo být umožněno každému.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Chtěla si zachovat klidný odchod, její prognóza nebyla vůbec pozitivní.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Zemřela tak, jak si přála a netrápila se.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Stav se nezlepšoval, trpěla zbytečně, umírala by nedůstojně.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Opět nevléčitelné, předešla tak trápení.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Těžká nemoc, chtěla se vyhnout bolestem a trápení, když věděla (i všichni okolo ní), že se nedá vyléčit.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky); *Je to jej rozhodnutí, možno by ešte viac trpela ale bolo tu aj malé percento na to že by prežila.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

4. Pokud není jiná možnost

Někteří studenti by souhlasili s eutanazií v případě, pokud by již nebyla jiná možnost, tedy byly by vyčerpány všechny alternativy: *Pokud nemá jinou možnost a jen by si prodlužovala trápení, podpořila bych ji.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Respektuji svobodu volby způsobu odchodu, zejména v případě, že žádná z nabízených existujících možností nevede k příznivé pozitivní prognóze a uzdravení.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Člověk si může vybrat, zda podstoupí léčbu. Pokud je jeho stav natolik kritický, že se již nedá léčit, může požádat o eutanazii.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Vždy je to rozhodnutí daného člověka, pokud neexistuje jiná alternativa a vyléčení, tak rozhodnutí respektuji.* (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

5. Ohledy na blízké okolí

V některých případech studenti také brali ohledy na své blízké okolí: *Asi bych udělala to stejné, než aby se blízcí museli dívat, jak pomalu umírám.* (Studentka 2. ročníku

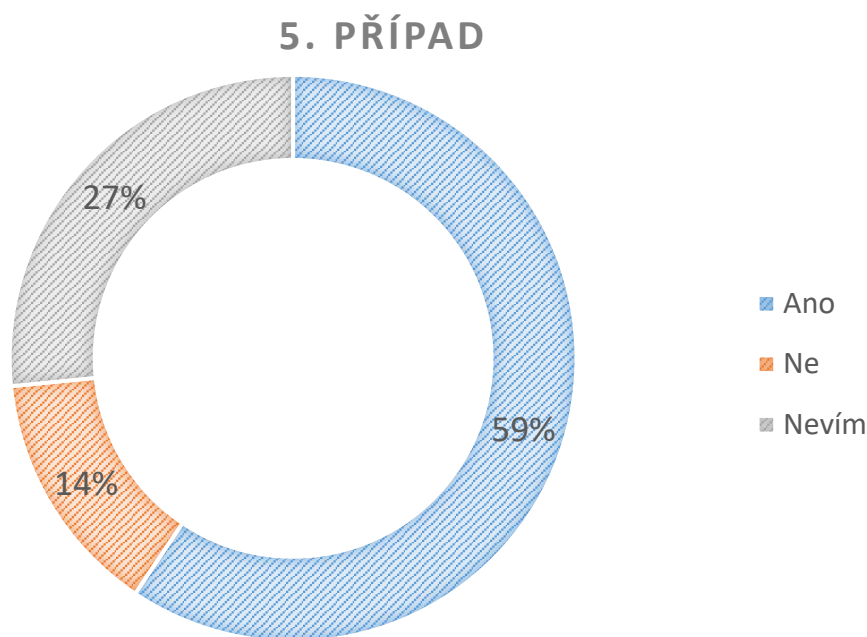
nMgr. sociální pedagogiky); *Někdo prostě nechce vypadat bezbranně a „obtěžovat“ okolí.* (Studentka 1. ročníku porodní asistence); *Nechtěla trápit sebe ani ostatní.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Má právo zhodnotit svůj stav a dané možnosti a dle toho se rozhodnout zda to chce podstoupit či ne. V tomto případě byla i podpora rodiny.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pokud člověk neviděl jak dlouhý a psychicky náročný proces to je, tak nepochopí, jak se člověk cítí. Ušetřila trápení sobě, ostatním.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Je to sobecké za těchto okolností.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

Případ č. 5

Žena (29 let) z Nizozemska, požádala o asistovanou sebevraždu kvůli své psychiatrické nemoci. Tvrdila, že trpí mnoha psychickými nemocemi. Intenzita psychických problémů byla za hranicí snesitelnosti a žena beznadějně trpěla – každý dech byl podle ní mučením. Její žádosti bylo nakonec vyhověno.

Schvalujete její rozhodnutí?

Položka se zaměřuje na konkrétní případ. Úkolem studentů je odpovědět, zda by schválili rozhodnutí ženy o podstoupení eutanazie. Otázkou jsme směřovali směrem k psychickým projevům nemoci, tj. psychickému utrpení na rozdíl od fyzického utrpení. V této otázce nás zajímalo, jak k problematice psychických problémů přistupují studenti ve vztahu k eutanazii. Studenti měli také (dobrovolnou) možnost se k danému případu písemně vyjádřit.

Graf 15 Případ č. 5

161 (59 %) studentů by ženu podpořilo v její žádosti. 72 (27 %) studentů neví, co by v tomto případě zvolilo, a 38 (14 %) studentů by rozhodnutí ženy nepodpořilo.

Názor studentů, kteří se k tomuto případu vyjádřili, lze zařadit do tří kategorií:

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Diskutabilnost psychických projevů

Studenti humanitních oborů vnímají projevy psychického utrpení diskutabilně: *U psychiatrických nemocí nevím, jestli eutanazii podpořit. Je to diskutabilní.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Tento případ lze považovat za diskutabilní. Psychiatrické nemoci mohou způsobovat mnoho komplikací a postiženého velmi omezovat. Je nutné vyřadit možnost, že žena své psychiatrické onemocnění jenom „nefejuje“, aby se tímto způsobem vyhla jiným obtížím/komplikacím v jejím životě. Pokud by se tato možnost vyřadila, tak ANO.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství) Studenti vnímají nebezpečí pravděpodobně v tom, že psychická forma utrpení je těžko ověřitelná a uchopitelná. Fyzické bolesti lze vnímat na těle jedince, ale psychická stránka člověka je mnohem náročnější na odhalení. *Nikdo nemůže přesně tušit, jak se žena cítila, depresivní-psychiatrické nemoci patří mezi nejhorší stavy.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Tohle jde s těžší objektivně prokázat. K takovým tvrzením mohou vést i různá zklamání ze života. Je to tvrzení. Jak této ženě byla nabídnuta jiná pomoc?* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Nevím, zda žena opravdu trpí, tak jak tvrdí. Pokud je psychicky nemocná, může si spoustu věcí domýšlet.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Psychiatrická onemocnění jsou velmi kontroverzní – v lepší fázi si člověk může sebevraždu rozmyslet. V atace nemusí plně zhodnotit své rozhodování.* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Ano i Ne, nevím, co za nemoc to bylo.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Odpověděla jsem „nevím“, protože neznám přesnou diagnózu a zda by se její nemoc dala léčit.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Nevím, jaké bylo její psychiatrické onemocnění a jestli se s tím nedalo něco dělat.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Většina těchto případů je pro mě, co by věřícího člověka sporadická. Na jednu stranu jakýkoliv typ sebevraždy je proti víře, nicméně mám za to, že je to velmi individuální. A pokud se člověk utápí v nesnesitelných bolestech a není jiné možné řešení, připouštím, že eutanazie připadá v úvahu.* (Studentka 1. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

2. Zvážení alternativních metod – posouzení od specialistů

V tomto případě studenti navrhuji, aby žena zvážila alternativní metody léčby a konzultovala svůj stav s odborníky: *Nejprve by se měla zkusit forma nějaké terapie, psychiatrické pomoci apod.* (Studentka 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky) *Za odborného přezkoumání více psychiatrů ano.* (Studentka 1. ročníku porodní

asistence); *Myslím si, že se s většinou psychických nemocí se dá dnes již pracovat. Psychoterapie/farmakoterapie... Dle mého by pomoc odborníků dost usnadnila a neviděla by svou situaci tak zle.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Neříkám, že netrpěla, ale myslím si, že by se dala situace vyřešit jinak.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Tady těžko říct, bylo to nesnesitelné – opět to nebyl život v pravém slova smyslu a asi časem by mohla růst možnost, aby sebevraždu spáchala sama, pokud by její čin byl jediná možnost a léčba by nepomáhala.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Pokud je člověk svéprávný a žádná léčba již neexistuje – může podstoupit eutanazii. V tomto případě by bylo, dle mého názoru vhodné, kdyby se nad tímto rozhodnutím rozhodovalo konzilium psychiatrů.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Psychické problémy by se mohly nejdříve vyzkoušet řešit s odborníkem.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Důležité je postavení lékařů/psychiatrů na danou nemoc. V dnešní době je mnoho možností léčby. Pokud léky/léčba nezabírá a trvá porucha již několik let, tak je to její volba.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Málo informací o ženě, o jaké psychické nemoci se jednalo? A dále dalo se jí pomoci? Ať už farmakologickou léčbou či profesionální léčbou?* (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *Po důkladném psychiatrickém vyšetření a dlouhodobě neúspěšné léčbě ano.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Bohužel dnešní medicína ještě nedokáže pomoci všem psychicky nemocným pacientům a společnost je částečně zavrhuje.* (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); *Pokud se vyzkoušelo všechno, co mohlo ženě pomoci a stále byl stav stejný, tak bych s eutanazií souhlasila.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Upřednostnila bych různé metody práce s touto ženou, ovšem ale jde o její rozhodnutí.* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); *Nevím, jak velké psychické problémy mohla mít, ale myslím si, že se mohly použít i jiné metody. Dle mého názoru by měla být eutanazie v případě fyzických bolestí (spojených s psychikou).* (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky)

3. Svobodná volba

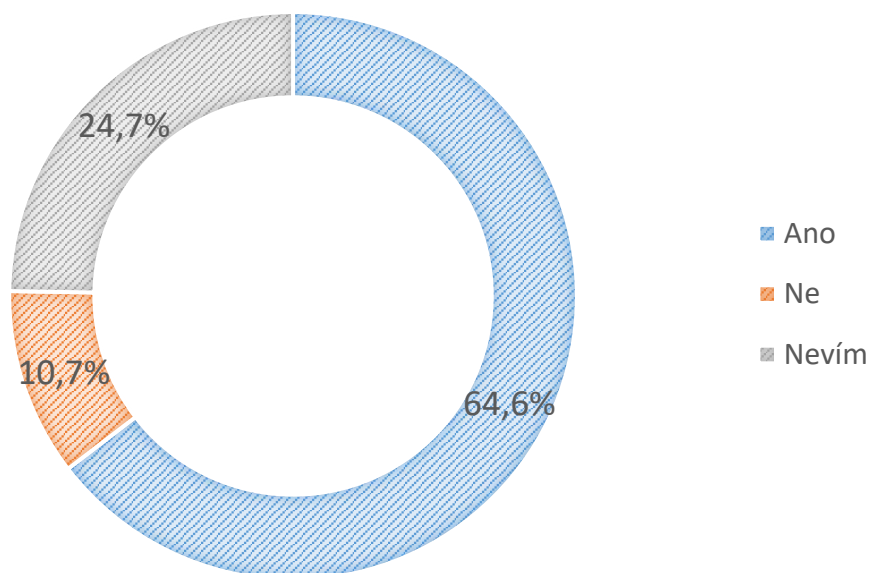
Pokud se však tyto problémy nepodaří diagnostikovat, pak se jedná o svobodnou volbu ženy. *Jestliže jsou její potíže diagnostikovány a nejsou „jen výmyslem“ ženy, pak ano.* (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); *S takto velkým psychickým utrpením by nejspíš sebevraždu spáchala i sama.* (Studentka 2. ročníku porodní asistence); *Takový člověk, pak může spáchat sebevraždu a umřít v bolestech*

a nehezkou smrtí. Přitom by mohl umřít bez bolesti obklopený nejbližšími (rodinou). (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Pokud se někdo trápí, neměli bychom jeho trápení prodlužovat. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Pokud uvedla důvod a opravdu si přála a trpěla hodně, žádost bych ji nejspíše umožnila. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Určitě souhlasím myslím si, že si lidé neuvědomují, že psychická nemoc je kolikrát horší než fyzická. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky)

Představte si (hypoteticky), že trpíte nekonečnými bolestmi, které nelze utišit, nebo máte nevléčitelnou nemoc, jež vás omezuje v běžných činnostech. Zvažoval/a byste podstoupení eutanazie?

Zde pokládáme studentovi hypotetickou otázku, která se zaměřuje na jeho osobní život. Záměrně měníme perspektivu od „ostatních“ k „sobě samému“. Touto otázkou se snažíme zjistit, jak by studenti hypoteticky přistupovali k problematice eutanazie z pozice vlastního života, tedy „týká se to mě samotného.“

POTENCIÁLNÍ PODSTOUPENÍ EUTANAZIE

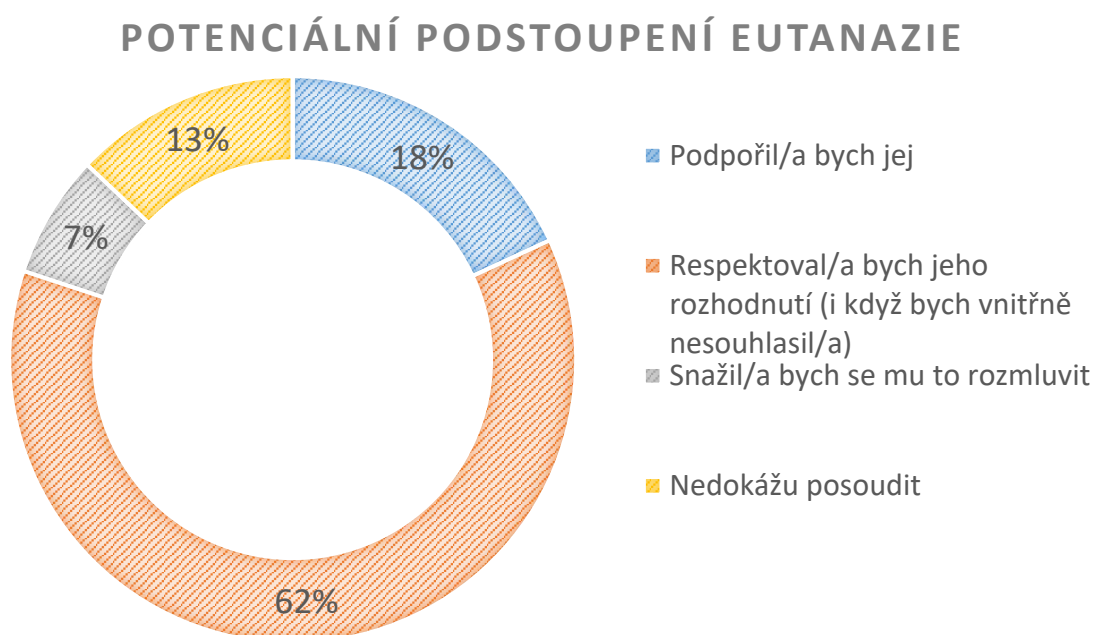

Graf 16 Subjektivní postoj k možnému podstoupení eutanazie

175 (64,6 %) studentů humanitních oborů odpovědělo, že by potenciálně eutanazii podstoupilo, 67 (24,7 %) studentů neví, zda by eutanazii podstoupilo, a 29 (10,7 %) studentů by eutanazii nepodstoupilo.

Představte si (hypoteticky), že někdo z vašeho blízkého okolí trpí nekonečnými bolestmi, které nelze utišit nebo má nevléčitelnou nemoc, která jej omezuje v běžných činnostech. Jak byste reagoval/a, kdyby se rozhodl podstoupit eutanazii?

V této otázce se zaměřujeme na problém eutanazie, který se hypoteticky týká blízkého okolí studenta/studentky – rodiče, sourozenci, přátelé apod. Zajímá nás, jak by studenti přistupovali k rozhodnutí blízkého člena rodiny či přátel o podstoupení eutanazie.

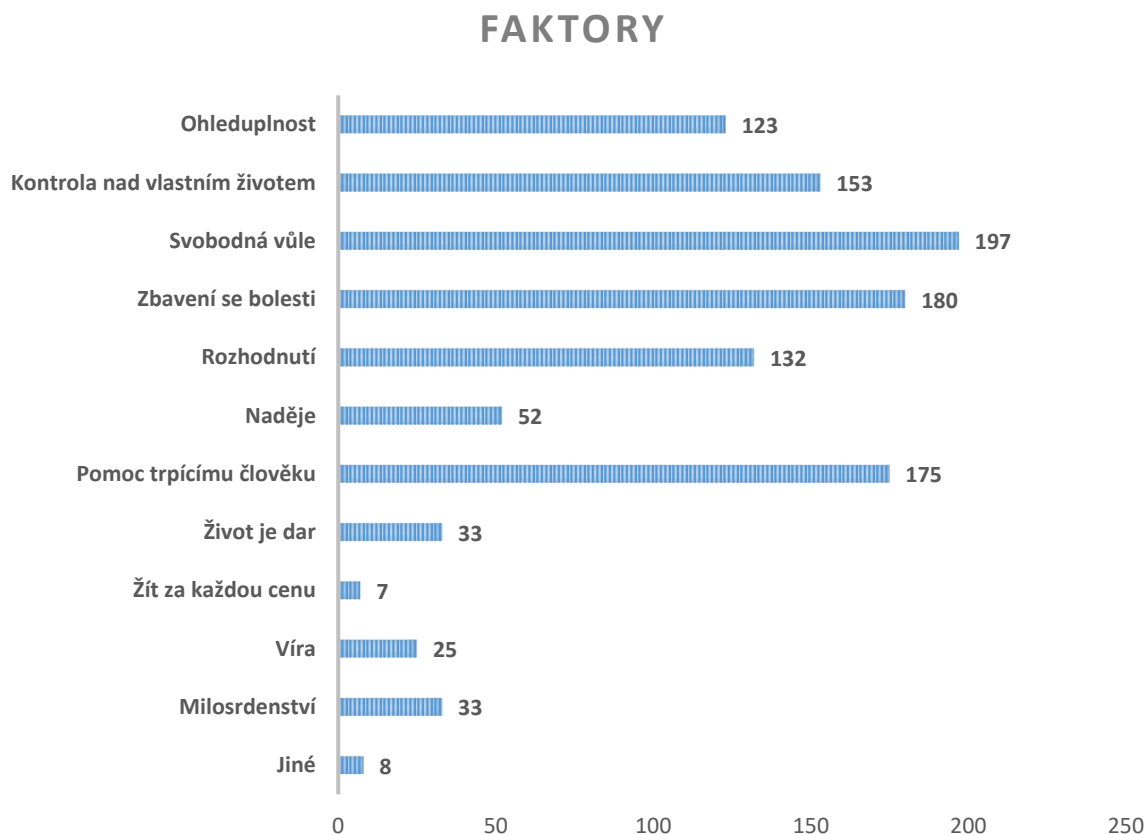

Graf 17 Potenciální podstoupení eutanazie blízké osoby

168 (62 %) studentů by respektovalo jeho rozhodnutí (i když by vnitřně nesouhlasili). 49 (18 %) studentů by blízkého člena rodiny či kamaráda podpořilo. 35 (13 %) studentů nedokáže posoudit, jak by se v takové situaci rozhodlo, a 19 (7 %) studentů by se snažilo toto rozhodnutí svému blízkému rozmluvit.

Na základě, jakých faktorů jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a?

Položka se zabývá faktory hrajícími roli při hodnocení výše dvou zmíněných příkladů. Otázkou se snažíme zjistit, na základě kterých faktorů studenti přistupovali k eutanazii u předchozích dvou jednotlivých příkladů.

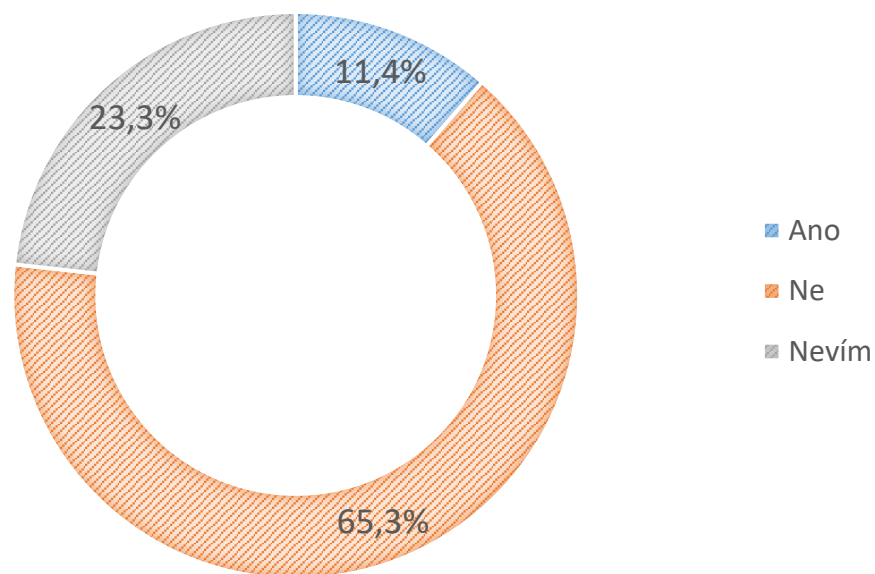
Graf 18 Faktory

Studenti posuzovali výše zmíněné příklady následovně: na základě svobodné vůle 197 (72,7 %), zbavení se bolesti 180 (66,4 %), pomoci trpícímu člověku 175 (64,4 %), kontroly nad vlastním životem 153 (56,5 %), rozhodnutí 132 (48,7 %), ohleduplnosti 123 (45,4 %), naděje 52 (19,2 %), milosrdenství 33 (12,2 %), života jako daru 33 (12,2 %), víry 25 (9,2 %), žití za každou cenu 7 (2,6 %) a na základě jiných faktorů 8 (3 %). Za jiné faktory studenti uvádí „vzájemný respekt a úcta ke každému člověku a jeho cestě“, „láska k bližnímu“, „hledání vnitřní síly“, „těžké posoudit“, „porozumění“, „vlastní emoce a city k sobě i k mým blízkým osobám“, „osobní zkušenost“.

„Pokud je dobrá hospicová péče, eutanazie je irelevantní.“ Souhlasíte s tímto tvrzením?

Položka se zaměřuje na vnímání eutanazie z pohledu hospicové péče. Ptáme se studentů, zda pokud existuje kvalitní hospicová péče, která by se postarala o trpícího pacienta, je v tomto případě eutanazie nežádoucí.

HOSPICOVÁ PÉČE VS. EUTANAZIE

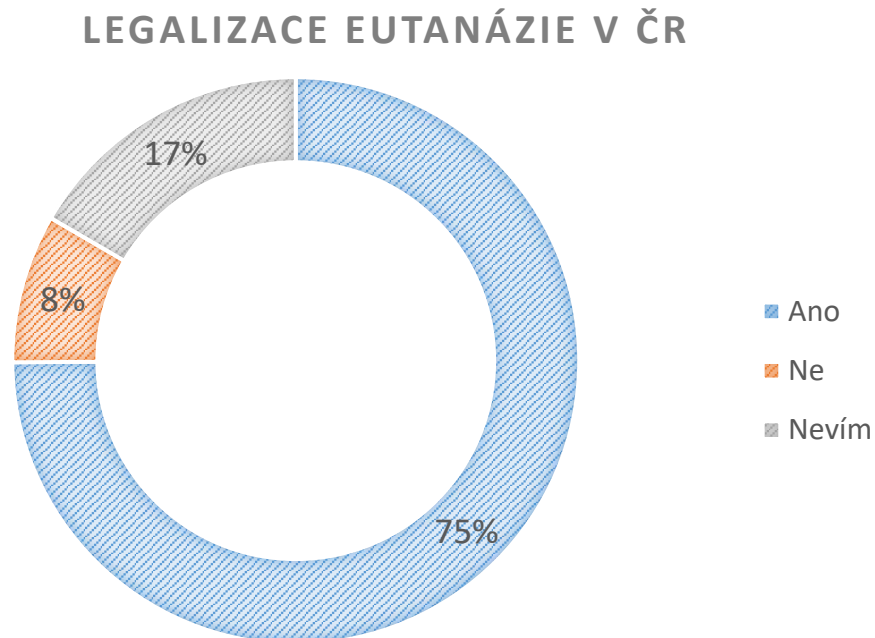

Graf 19 Hospicová péče vs. eutanazie

177 (65,3 %) studentů odpovědělo, že eutanazie je relevantní i přes existenci zařízení, která poskytují kvalitní a profesionální hospicovou péči. 63 (23,3 %) studentů odpovědělo, že neví, a 31 (11,4 %) studentů odpovědělo, že pokud je kvalitní hospicová péče, pak je eutanazie irelevantní.

Měla by se podle vás eutanazie na území ČR legalizovat?

Položka se zabývá tentokrát problematikou legalizace eutanazie v ČR. Zajímá nás, jaký názor mají studenti k legalizaci eutanazie v České republice.

Graf 20 Legalizace eutanazie v ČR

203 (75 %) studentů odpovědělo, že by eutanazii na území České republiky legalizovalo. 45 (17 %) studentů neví, zda by souhlasilo s legalizací eutanazie v ČR, a 23 (8 %) studentů by bylo proti legalizaci eutanazie na území České republiky.

„Poznámky“

Na konci dotazníku mohli studenti (dobrovolně) využít kolonku „poznámky“ k písemnému vyjádření vlastního názoru, ať už k samotnému dotazníku či problematice eutanazie. Stejně jako u předchozích případů můžeme jednotlivé názory studentů rozdělit do 6 kategorií. (Názor studentů může spadat do více kategorií, nicméně pro splnění rozsahu práce jsme zvolili postup, v němž jednu odpověď řadíme pouze do jedné kategorie):

(Níže uvedený text zanecháváme v originálním znění)

1. Názor na legalizaci

Myslím si, že eutanazie by měla být povolena zvláště lidem s nevléčitelnou nemocí, po úrazu, kdy funguje pouze hlava... Takový život je utrpení a nevidím smysl se trápit více, než je potřeba. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); K poslední otázce bych dodala, že je těžké rozhodnout – dle mého názoru by to povolení muselo mít určité hranice, aby nedošlo ke zneužití eutanazie. Tedy mít jasně dané kdo, kde, kdy ji smí použít. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); Pokud by byla v ČR legální, musela by mít přísné podmínky, aby se nezneužívala. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); Myslím, že by eutanazie měla být povolena ve všech zemích. Nemyslím si, že je to vražda (jak spoustu lidí tvrdí) a pokud se člověk rozhodne, že chce eutanazii podstoupit, měla by mu být umožněna. Je to jeho život. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); Eutanazie by měla být legalizována. Člověk by o ni měl mít možnost žádat a i ji podstoupit po řádné konzultaci s odborníky. Za určitých podmínek jako jsou nevléčitelná nemoc, ochrnutí. Osobně si myslím, že rozhodnutí zemřít je základní lidské právo. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); Při legalizaci eutanazie by toho mohlo být zneužito. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); Eutanazii by bylo velmi snadné zneužít, proto nesouhlasím s legalizováním. Sama bych se ale nikdy nechtěla dostat do situace, kde bych cokoliv takového musela zvažovat. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); Co se týče eutanazie, byla bych pro legalizaci, myslím si, že např. v případě nevléčitelné nemoci je to pro danou osobu vysvobození. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Eutanazie by měla být legalizována, ale po legalizaci důsledně kontrolována, aby nedocházelo ke zneužívání této možnosti nad nepodstatnými záležitostmi (jen tak se rozhodnu, že nechci žít). (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); V poslední otázce jsem dala Ano, pokud by lidé měli opravdu pádný důvod a rozhodli se tak měli by mít

tu možnost. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Je trochu diskutabilní, zda ji legalizovat. Může se toho dost zneužívat. Ale za mě je toto cesta, která může člověku pomoci dostat se z utrpení. Samozřejmě pokud se nedá nic dělat a beru to jako poslední možnost. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Legalizace v České republice si myslím, že je velmi náročné téma, jelikož souvisí se spousty faktory a diskuze na toto téma by měla být dlouhá a detailní. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Toto téma je složité a u mnoho lidí určitě rozporuplné. Já sama jsem nad tímto tématem často přemýšlela a jsem přesvědčena, že by legalizace na území ČR měla být. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Eutanazii bych v ČR schválila. Některé (individuální) případy by eutanazie jen zlepšila a byla by nejvhodnějším způsobem. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); K poslední otázce: legalizovat jen za určitých podmínek. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Eutanazie by měla být legální, protože může pomoci lidem, kteří opravdu trpí. A každý má právo udělat své rozhodnutí. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

2. Rozhodnutí pro podstoupení eutanazie

Myslím, že by nikdo kromě osoby, která chce jít na eutanazii, neměl rozhodovat ani soudit. Nikdo si nemůže plně představit jejich život a jejich myšlení. Pokud toto chce osoba udělat, určitě nad tímto rozhodnutím dlouho přemýšlela. Toto rozhodnutí bychom měli při nejmenším respektovat. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); Každý by měl mít možnost kontroly nad svým životem a jeho ukončením, a v indikovaných případech mít možnost odejít ze života důstojně. (Studentka 1. ročníku porodní asistence); Každý by měl mít právo na důstojný odchod. Rozhodnout se o svém životě. Pokud by se do budoucna jeho stav zhoršoval, měl by mít právo na důstojný odchod. (Studentka 1. ročníku sociální pedagogiky); Myslím, že eutanazii by měl schvalovat lékař či psychiatr. Pokud člověku již nelze pomoci a jeho život je jen otázka času je eutanazie dle mého názoru také volbou. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetřovatelství); Toto je opravdu těžké téma a je složité o něm přemýšlet, když se člověk v takové situaci aktuálně nenachází. Myslím si, že každý má právo rozhodovat o svém životě, i když je to pro jeho blízké někdy těžké či zcela nepochopitelné. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Dle mého osobního názoru by měla být eutanazie volbou. Před nabídkou eutanazie by ovšem člověku s nevyléčitelnou chorobou či zraněním, měli být poskytnuty všechny dostupné metody zlepšení stavu. Zejména pak i ty alternativní. Eutanazie by pak měla předcházet

důkladné konzultace s odborným lékařem a dalšími odborníky na alternativní metody. (Studentka 2. ročníku porodní asistence); Každý má právo rozhodovat o svém životě. Pokud to cítí jako správné řešení, tak by to měl udělat. Samozřejmě by bylo dobré před samotným zákrokem rozhodnutí probrat s rodinou a případně i s psychologem a jinými odborníky. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Super že se o tohle téma někdo zajímá. Ve všech případech jde o to, aby si ten, kdo chce podstoupit eutanazii, byl 100 % jistý, že to chce. Takže to rozhodnutí projít třeba s lékařem, psychiatrem, nějakým terapeutem – než to udělá. Otázkou je zde názor rodiny – jsou to jeho nejbližší, ale každý je zodpovědný za svůj život a je na něm, jak s ním naloží bez ohledu názoru jeho rodiny. Každé individuální rozhodnutí člověka by měl každý jiný respektovat. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Dle mého názoru by měl mít právo ukončit dobrovolně svůj život každý člověk, bez ohledu na zdravotní stav. Tedy i naprosto zdravý jedinec by toto právo měl mít. Jednoznačně by se tyto osoby neměly „zavírat“ do psychiatrické léčebny. (Student 3. ročníku sociální pedagogiky)

3. Stanovení kritérií

Eutanazie může jak pomoci tak ublížit, proto bych velice podrobně pohlížela na to, komu ji povolím a komu ne. Každý má právo na své rozhodnutí, ale pokud jsou ještě možnosti, kdy existuje léčba, či paliativní léčba tak bych návrh neschválila. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Myslím si, že nejtěžší je stanovit kritéria, podle kterých by se „vybírali“ lidé, co by eutanazii mohli podstoupit. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství)

4. Osobní zkušenost

V mé rodině jsme bohužel měli více případů smrtelných nemocí, ve velkém počtu rakovina. Vím, a znám průběhy těchto nemocí a čím si lidé musí procházet. Bojovat každý jeden den nejen s velkou fyzickou bolestí, ale i psychickou – kdy jen čekají na konec v utrpení. Všichni si v tomto stádiu přáli eutanazii. Než to přejde v ještě horší fáze, měla by se dovolit použít, když to člověk bude chtít, pak ani samotný člověk, ani jeho rodina a kamarádi nebudou muset tak moc trpět. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Já osobně jsem k eutanazii velmi otevřená a myslím si, že by měla být legalizována. Jsou případy, kdy si to osoba moc přeje, už i její blízcí, hlavně aby už trápení přestalo – v takovém stavu se teď nachází moje babička. Raději bych ji viděla takto na její přání důstojně odejít, než pořád prožívat to trápení, co poslední roky má! (Studentka 2. ročníku porodní asistence)

5. Spirituální hledisko

K otázce víry: je velmi důležité pochopit význam života a utrpení z hlediska víry. Nejedná se o pouhý „hřích“. Spousta lidí si to myslí, ale jedná se o mýtus. Jistě není vhodné odsuzovat věřící, za jejich názory, za předpokladu, že o jejich filosofii nic nevíme. (Studentka 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Je to téma, které v sobě ještě nemám zpracované, proto jsem zde shrnul jen myšlenky, které se ke mně zatím dostaly. A naprosto chápu, že pro člověka bez víry jsou některé mé vyjádření velmi těžce pochopitelné. Ale pokud člověk věří v posmrtný život, kde mu nic nechybí a vše v něm je konečně naplněno, pak krátká oběť tohoto života v utrpení může být v člověku přijata, protože má podporu právě v míře vlastní víry. (Student 2. ročníku nMgr. sociální pedagogiky)

6. Hodnocení obsahu a struktury dotazníku

Otázka, „V jakých oblastech vnímáte pojem eutanazie?“ Byla špatně srozumitelná. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Dotazník byl velmi o přemýšlení. Nedokážu se vcítit do kůže lidí, kteří mají nevyléčitelnou nemoc. Každé rozhodnutí pacientů respektuji. (Studentka 1. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Myslím si, že v 7. otázce („V jakých oblastech a v jaké míře vnímáte pojem eutanazie“) mohla být uvedena možnost „Ošetrovatelská“ (jedná se o samostatnou disciplínu odlišnou od „Lékařské“) a je v tomto kontextu rovněž důležitá. (Student 2. ročníku všeobecného ošetrovatelství); Dotazník byl velice dobře strukturovaný. Se samotnou eutanazií naprosto souhlasím a podporuji. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Dotazník pěkně a podrobně zpracovaný. Dle mého názoru je eutanazie mnohem lepší volbou než sebevražda. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Velice dobře zpracovaný dotazník. Vybral jste si velice náročné, ale dobré téma. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Je to velice sporné téma. Je to velice individuální a těžko se posuzuje pouze pár vět v textu. (Studentka 2. ročníku sociální pedagogiky); Hezký dotazník srozumitelný a bylo zajímavé se nad tímto tématem zamyslet. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Propracovaný dotazník. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky); Velmi zajímavé téma i příklady v dotazníku. Osobně zastávám názor, že každá nemoc i úraz v životě má nějaký důvod a má nás něco naučit a k něčemu dovést. (Studentka 3. ročníku sociální pedagogiky)

INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumu se zúčastnilo celkem 271 vysokoškolských studentů Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kteří studují obor: porodní asistence, sociální pedagogika a všeobecné ošetrovatelství. Většinu respondentů tvořily studentky – celkem 248 studentek a 23 studentů.

Jak vnímáte pojem eutanazie?

Celkově byla problematika eutanazie vnímána v pozitivním světle. Evidujeme (58,3 %) studentů, kteří eutanazii vnímají pozitivně. V porovnání s demografickými údaji z Rakouska k roku 2009, kdy studenti souhlasili s eutanazií ve 49,5 % případů, jsme zjistili, že v České republice k roku 2023 je vyšší procento studentů pozitivně vnímající eutanazii o 8,8 %. Lze tedy zaznamenat pomalý růst v pozitivním vnímání této problematiky. Nicméně přibližně třetina studentů (30,9 %) se staví k eutanazii neutrálně. Předpokládáme tedy, že eutanazie je stále diskutabilním tématem ve společnosti a neutrální postavení studentů vypovídá o neukotvené konvenci. Pouze minimální počet studentů (10,1 %) eutanazii vnímá negativně. Je ovšem nutné poznamenat, že komparace výsledných dat je přibližná, neboť zahraniční studie disponují vyšším výzkumným souborem než naše práce.

Identifikovali jsme také, že spirituálně založení studenti vykazují vyšší procento (40,7 %) neutrálního postoje k eutanazii nežli studenti bez vyznání (26,8 %). Přesto nadpoloviční většina (51,8 %) odpovědí spirituálně založených studentů vnímá eutanazii pozitivně. I když můžeme upozorovat na vyšší míru negativního postoje spirituálně založených studentů vůči eutanazii než u studentů bez spirituálního vyznání, stále v obou případech nadpoloviční většina k eutanazii přistupuje spíše pozitivně. Zajímavé je, že se data vymykají představě odmítavého postoje náboženství k eutanazii. Skoro polovina spirituálně založených studentů je neutrální v postoji k eutanazii. Tato skutečnost může naznačovat posun ve vnímání eutanazie ze spirituálního hlediska. Otázkou však zůstává, jaké příčiny a souvislosti hrají roli v posunu spirituálního vnímání této problematiky.

Považujete eutanazii za etickou?

Přestože evidujeme 58,3 % studentů, kteří vnímají eutanazii pozitivně, 69 % studentů eutanazii hodnotí jako etickou. Evidujeme zde nárůst o 10,7 %, kdy je eutanazie méně vnímána pozitivně, ale přesto více vnímána jako etická.

Vzpomenete si, kde jste se s pojmem eutanazie poprvé setkali?

Pozitivní přístup k eutanazii a její vnímaná etičnost může souviset s institucionálním prostředím, v němž se studenti s tímto termínem setkali. První seznámení s eutanazií studenti zažili na střední (58 %) a základní (34 %) škole. Zda má edukace v „brzkém“ věku vliv na pozitivní vnímání eutanazie, je téma do diskuze, kterým je možné se zabývat v budoucích akademických pracích.

V jakých oblastech (a v jaké míře) vnímáte pojem eutanazie?

Ve chvíli, kdy jsme se dotazovali studentů, do jaké oblasti by eutanazii zařadili, a tedy ve kterých oblastech nad eutanazií uvažují, uvedli, že eutanazie je lékařským (92,3 %), psychologickým (86,3 %), individuálním (86,3 %), morálním (72 %) a etickým (71,2 %) problémem. Podle studentů se eutanazie nejméně dotýká oblasti politické (58,7 %), náboženské (42,1 %), filozofické (21,8 %) a společenské (21,4 %). Diskutabilními oblastmi jsou společenská (30,3 %), náboženská (25,1 %), filozofická (24,7 %) a politická (24,4 %) oblast, u nichž studenti uvedli prostřední hodnoty, tedy že zde mohou i nemusí spadat. Jinými slovy studenti humanitních oborů uvádějí, že si eutanazii pojí především s představou individuality, nastavenou morálkou a zdravotnickým systémem. Studenti řadí společnost, politiku a náboženství na nejnižší příčky. Zjištění jsou zajímavým fenoménem, neboť dané oblasti vykazují také vysokou míru diskutabilnosti. Z dostupných komentářů studentů k jednotlivým případům je patrný vliv sociálního prostředí rodiny na rozhodnutí jedince k podstoupení eutanazie a často je vyzdvihován předpoklad dosahu eutanazie na druhé osoby. V případě náboženské oblasti výsledná data nenaznačují, že by studenti vnímali eutanazii na základě „posvátnosti“ života. Také si studenti eutanazii příliš nespojují s politickou úlohou legalizace eutanazie. Existuje zde pravděpodobnost, že studenti přistupují k eutanazii na základě jiných faktorů, než které předpokládá teorie.

Který z níže uvedených příkladů má podle vás souvislost s eutanazií?

Eutanazie pro studenty představuje aspekty nevléčitelné nemoci (92,6 %), neustávající bolesti (79,3 %), rozhodnutí (kontrola nad svým životem) (71 %) a asistovanou sebevraždu (61,6 %). Studenti nepovažují za související s eutanazií položku vraždy (83,8 %), oběti (81,9 %), potratu (68,6 %) a sebevraždy (49,8 %). Jako sporné položky v souvislosti s eutanazií studenti uvedli nejčastěji sebevraždu (26,2 %), rozhodnutí (22 %), potrat (17 %) a asistovanou sebevraždu (16,6 %).

Zajímavým úkazem je, že asistovaná sebevražda jako jedna z forem eutanazie se nachází až na čtvrté příčce. Přestože souvislost nevléčitelné nemoci a neustávajících bolestí byla předpokládána, faktor svobodného rozhodnutí nad svým životem na třetí příčce je překvapením. Zdá se, že studenti kladou důraz na svobodomyšlnost a autonomii ohledně vlastního života.

Jaké pocity ve vás pojem eutanazie vyvolává.

Ve výzkumu jsme chtěli také zjistit, jaké pocity ve studentech eutanazie vyvolává. Zjistili jsme, že tři nejčastější odpovědi jsou pocit volby (85,2 %), pocit vysvobození (81,9 %) a úleva (69,3 %). Předpokládali jsme však, že pocit strachu (28,8 %), obav (21,8 %) a nejistota (18,5 %) budou v popředí. Na místo toho je eutanazie spojena s hodnotami individualismu a úlevy, které se podobají spíše historickému pojetí „dobré smrti“, v němž má jedinec možnost nalézt důstojnou smrt. Domníváme se tedy, že si studenti spojují eutanazii s kladnými emocemi spíše nežli s negativními.

Muž (37), otec dvou dětí, sportovec, se kvůli rychle postupující nemoci ALS (amyotrofická laterální skleróza) rozhodl podstoupit asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku.

Schvalujete jeho rozhodnutí?

Nadpoloviční většina (53 %) studentů rozhodnutí muže schvaluje. Skoro jedna třetina (28 %) byla nerozhodná a zbytek (19 %) s daným rozhodnutím muže nesouhlasí. V konkrétním případě muže se objevují rodinné hodnoty a úmyslně jsme zanechali popis případu vágní. Rodina a vágnost ve studentech vyvolala rozporuplné názory, které se týkaly jejich morálních postojů. V tomto kontextu studenti odpovídali, že rodina je důvod, proč by muž měl zůstat naživu, aby se postaral o děti a strávil s nimi co nejvíce času. Druhý častý názor souhlasil, že muž má rodinu, se kterou by měl trávit čas, ale s tím rozdílem, že připouští možnost podstoupení eutanazie ve specifických případech, např. „když už je to nevyhnutelné“. Ve třetím názoru studenti chápali a podporovali rozhodnutí muže z toho hlediska, že děti si zapamatují svého otce v „dobré“ životní kondici a neuvidí jej se trápit. Zbylí studenti tvrdí, že záleží na jeho rozhodnutí, na které má právo. Studenti ovšem připouští, že záleží na mnoha faktorech, které ovlivňují průběh nemoci, situaci a alternativní vyhlídky léčení.

Muž strávil 29 let na lůžku, zcela bez možnosti se pohybovat – po úrazu ve svých 25 letech téměř úplně ochrnul. Ze života se mu stalo utrpení, ale protože se nemohl hýbat, nebyl schopen sám ukončit svůj život. Obrátil se na stát, aby mu povolil asistovanou sebevraždu. Žádal, aby směl zemřít a nemusel se již více trápit. Tvrdil, že sebevražda je právo, které mu stát odpírá. Aby dosáhl svého, najal si advokáta, který jej nejprve zastupoval u španělských a později u evropských soudů. Devětadvacet let dlouhá snaha po smrti se stala známou po celém světě. Nakonec se muži podařilo připravit „dokonalý plán“, jak zemřít. Největším problémem bylo, aby za pomoc s jeho úmrtím nikdo nenesl odpovědnost. Rozdělil tedy úkoly spojené s podáním smrtelné dávky kyanidu mezi několik osob. Přesto byla několik dní po jeho smrti obviněna jeho kamarádka, která měla údajně na "vraždě" rozhodující podíl. Později však byla zproštěna obvinění pro nedostatek důkazů.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

V tomto případě by podpořilo žádost muže 83 % studentů, 9 % nevědělo, jak se rozhodnout a 8 % nesouhlasí s jeho rozhodnutím. Podrobnější informace a popis zoufalé situace muže, jenž se rozhodl pro ukončení svého života, zvýšilo souhlasný postoj k žádosti o eutanazii. Studenti se obhajují tím, že muž má proto pochopitelné důvody, trpěl moc dlouho a měl čas si vše promyslet, takže se jedná o svobodné rozhodnutí. Několik studentů však zastávalo názory, v nichž prosazovali možnost, že se dá žít smysluplný život i s podobným trápením a nemocí. Předpokládáme tedy, že informovanost a zoufalství jedince zvažujícího eutanazii může mít rozhodující vliv na souhlasný postoj druhých k eutanazii.

Žena z Velké Británie se rozhodla ukončit svůj život kvůli nesnesitelným bolestem, jimiž trpěla. Ve svých 30 letech požádala soud, aby jí lékaři mohli podat dostatečně silnou dávku smrtící drogy. Žena své rozhodnutí odůvodnila, že nechce již více trpět – „Nemám deprese, netrápím se, ale ta bolest je nesnesitelná.“ Žádala lékaře o zvýšení dávky utišujících léků natolik, aby upadla do kómatu, později je požádala, aby ji odpojili od přístrojů, které ji zásobovaly životně důležitými látkami.

Soud nakonec dokázal ženu přesvědčit, že existují nové metody léčení nemoci, proto nakonec svou žádost stáhla. Dodnes zkouší další prostředky proti bolesti – osvědčila se alternativní léčba.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

V tomto případě nesouhlasilo s žádostí 65 % studentů, 19 % studentů si není jisto v této situaci a 16 % studentů by žádost ženy podpořilo. Situaci s neúspěšnou žádostí o asistovanou sebevraždu studenti hodnotili na základě toho, že pokud existují jiné alternativní možnosti léčby, pak před žádostí o eutanazii by měly být vyzkoušeny. V případě, že nic ženě nezabírá, pak má na eutanazii právo. Samozřejmě se zde objevují názory, které přikládají ženě rozhodnutí svobodnou volbu, a tedy když podala žádost o provedení eutanazie, je to její přání, které by mělo být respektováno. Zdá se, že možnosti alternativní léčby nabádají studenty hodnotit eutanazii jako irelevantní v tom smyslu, že pacient by se této variantě měl vyhnout do té doby, než opravdu vyčerpá poslední možnosti.

Ženě (29 let), byl diagnostikovaný zhoubný nádor na mozku. Mohla si prodloužit život radiační léčbou, ale všichni kolem ní by sledovali, jak se její stav zhoršuje – tohle nebyla cesta, kterou chtěla jít. Při pohledu na možnosti pomalé smrti poznamenané obrovskými bolestmi hlavy, záchvaty a ztrátou paměti se rozhodla přestěhovat z Kalifornie do Oregonu, kde je asistovaná sebevražda legální. Zemřela 1. listopadu, dva dny po narozeninách svého manžela, obklopená svými blízkými ve svém domě v Portlandu.

Schvalujete její rozhodnutí?

Evidujeme, že 83 % studentů by schválilo rozhodnutí ženy, 10 % studentů by jej neschválilo a 7 % by si nebylo jisto. Předpokládáme, že převážný souhlas vychází ze znalosti diagnostikované nemoci, informovanosti o situaci a přístupu ženy k dané situaci. Studenti zde odpovídali v historickém pojetí „dobré smrti“, kdy kladli důraz na zachování si důstojnosti. Také však studenti kladli důraz na alternativní možnosti léčby a potenciální budoucnost, kterou by mohla žena mít v případě, že by se z nemoci vyléčila. Studenti dále vyjadřovali ohledy na blízké okolí ve smyslu, že by také nechtěli, aby se blízcí museli dívat, jak umírají.

Žena (29 let) z Nizozemska, požádala o asistovanou sebevraždu, kvůli své psychiatrické nemoci. Tvrdila, že trpí mnoha psychickými nemocemi. Intenzita psychických problémů byla za hranicí snesitelnosti a beznadějně trpěla – každý dech byl podle ní mučením. Její žádosti bylo nakonec vyhověno.

Schvalujete její rozhodnutí?

59 % studentů by schválilo rozhodnutí ženy, 27 % studentů je nejistých a 14 % by toto rozhodnutí neschválilo. Zajímalo nás, jak studenti budou přistupovat k psychickému utrpení vzhledem k eutanazii, a zjistili jsme, že oproti jiným případům studenti souhlasili s eutanazií méně často. Problém studenti vnímají v diskutabilnosti psychických projevů a jejich diagnostiky. Také by se dle nich zde měly zvážít alternativní metody a bylo by vhodné posoudit tento případ lékařskými odborníky a specialisty. Někteří studenti však namítají, že jde stále o ženinu svobodnou volbu rozhodnout o svém životě podle svého uvážení.

Představte si (hypoteticky), že trpíte nekonečnými bolestmi, které nelze utiřit, nebo máte nevléčitelnou nemoc, jež vás omezuje v běžných činnostech. Zvažoval/a byste podstoupení eutanazie?

64,6 % studentů tvrdí, že by potenciálně eutanazii podstoupilo. 24,7 % studentů neví a 10,7 % studentů by eutanazii nepodstoupilo. Změnu perspektivy od „ostatních“ k „vlastnímu já“ studenti hodnotí průměrně oproti předchozím případům. Jedná se o vyšší procento studentů než v případě psychických problémů ženy a otce dvou dětí, ale také nižší procento než u případu ženy s nádorem mozku a muže v zoufalství. Umíme si představit, že za těmito odpověďmi existují hlubší souvislosti, které by stálo za to prozkoumat.

Představte si (hypoteticky), že někdo z vašeho blízkého okolí trpí nekonečnými bolestmi, které nelze utiřit nebo má nevléčitelnou nemoc, která jej omezuje v běžných činnostech. Jak byste reagoval/a, kdyby se rozhodl podstoupit eutanazii?

62 % studentů by respektovalo rozhodnutí příbuzného (i když by vnitřně nesouhlasili), který by požádal o eutanazii. Dalších 18 % studentů by jej podpořilo a 7 % studentů by se mu jeho rozhodnutí snažilo rozmluvit. 13 % studentů nedokáže svůj postoj k dané problematice posoudit. Z výsledných dat vyplývá, že 80 % studentů by se k rozhodnutí blízkého člověka stavělo pozitivně, tedy by alespoň respektovalo jeho rozhodnutí o podstoupení eutanazie.

Označte faktory, na jejichž základě jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a:

Studenti posuzovali hypotetické případy k „vlastní osobě“ a „blízké osobě“ na základě faktorů svobodné vůle 72,7 %, zbavení se bolesti 66,4 %, pomoci trpícímu člověku 64,4 %, kontroly nad vlastním životem 56,5 %, rozhodnutí 48,7 % a ohleduplnosti 45,4 %. Domníváme se, že subjektivní postoje k eutanazii vychází převážně z aspektů

individuálnosti, možnosti naložit se svým životem podle svého a ohleduplnosti ke svému okolí.

„Pokud je dobrá hospicová péče, eutanazie je irelevantní.“ Souhlasíte s tímto tvrzením?

65,3 % studentů odpovědělo, že eutanazie je relevantní i přes existenci zařízení, která poskytují kvalitní a profesionální hospicovou péči. 23,3 % studentů odpovědělo, že neví, a 11,4 % studentů odpovědělo, že pokud je kvalitní hospicová péče, pak je eutanazie irelevantní. Pro většinu respondentů není eutanazie závislá na kvalitě hospicové péče. Zdá se, že studenti přistupují k eutanazii jako k rozhodnutí jedince. To znamená, že pokud se pro eutanazii jedinec rozhodne, měl by mít možnost o ní požádat i přes kvalitní služby hospicové péče.

Měla by se podle vás eutanazie na území České republiky legalizovat?

75 % studentů by eutanazii na území ČR legalizovalo, 17 % neví, zda by s legalizací souhlasilo a 8 % studentů je proti legalizaci. Z výsledných dat jsme identifikovali, že tři čtvrtiny všech studentů jsou pro legalizaci eutanazie na území České republiky. Procento studentů je zde vyšší než v pozitivním vnímání eutanazie a její etičnosti. Tento výsledek si vysvětlujeme tak, že i v případech, kdy eutanazii studenti nevnímají pozitivně, snaží se o respektování rozhodnutí druhého člověka a snaží se být k tomuto rozhodnutí ohleduplní.

DISKUSE

Ze získaných dat lze vyvodit, že studenti Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně vnímají eutanazii spíše v pozitivním spektru. Přestože v průměru jedna pětina všech studentů se staví k eutanazii neutrálně, většina studentů vnímá eutanazii pozitivně.

V předchozí bakalářské práci jsme zaznamenali, že pracovníci v sociálních službách zastávají k eutanazii primárně neutrální postoj, který pravděpodobně pramení z kulturně stanovených konvencí a obav ze zneužití eutanazie (Gardoň, 2021). Nicméně studenti vykazují vyšší míru pozitivního přístupu k eutanazii, který může vycházet z různých příčin. Domníváme se, že institucionální vzdělání v podobě základních a středních škol, kde se studenti s eutanazií poprvé setkali, mohlo mít vliv na utváření a ukotvení si názoru na tuto problematiku. Dále jsme se za pomoci dílčích výzkumných otázek snažili zjistit, jaké další vlivy či souvislosti podporují názory studentů. Pokud opomineme zřejmé aspekty nevléčitelné nemoci a neutuchajícího utrpení, pak studenti uváděli, že důležitou složkou eutanazie je rozhodnutí člověka a jeho svobodná volba. Tento respektující a individuální přístup převažoval ve většině případů. Pro studenty je pravděpodobně důležité, aby člověk měl možnost rozhodovat se nad vlastním životem podle sebe a také měl možnost důstojně odejít. Ve studentských výpovědích se nepracovalo se zneužitím eutanazie, na místo toho byly posuzovány případy z hlediska potenciálního podstoupení eutanazie. Studenti specifikují, že je nutné nejprve vyzkoušet všechny možné alternativní postupy, které by mohly vést k prodloužení či vyléčení nemoci, ale v konečném důsledku se jedná o svobodné rozhodnutí člověka. Souhlasný postoj k eutanazii byl také ovlivněn informovaností studenta o stavu člověka, jenž si podal žádost o provedení eutanazie. To znamená, že čím víc studenti věděli o nemoci, alternativních možnostech a „životním příběhu“ žadatele, tím více by takovou žádost podpořili, jsou-li k eutanazii pádné a řádné důvody.

Předpokládali jsme, že studenti budou vykazovat rozdíly v přístupech a budou mít odlišný názor na eutanazii „ostatních“ a „vlastní“. Komparace těchto dvou oblastí je však nejednoznačná, neboť hypotetické rozhodnutí studenta o podstoupení eutanazie vykazovalo nižší procento podpory než případy, u nichž byli řádně informováni a na druhou stranu vykazovalo vyšší procento podpory než případy, které byly podle nich diskutabilní či vágní. Situace pravděpodobně souvisí s kontrastem mezi situacemi, kdy je na straně jedné prezentován retrospektivně podaný příběh cizí osoby a kdy se na

straně druhé jedná o nejasnou hypotetickou představu, týkající se navíc vlastní budoucnosti jedince.

V této práci jsme pojem eutanazie pojali ve dvou termínech – společensko-lékařském, tj. moderním a individuálně-morálním, tj. historickém. Předpokládali jsme, že bude převažovat vnímání eutanazie jakožto problému lékařského, případně jako společenského tématu, nicméně studenti se shodují na tom, že eutanazie sice spadá do lékařské oblasti, ale také je převážně individuálním, psychologickým a morálním problémem. Politika (v našem chápání jako projev legislativy), společnost a filozofie byly nejméně přijímanými oblastmi. Z toho důvodu se domníváme, a vracíme se opět k dřívější odpovědi, že eutanazie je především rozhodnutí člověka nakládat se svým životem podle svého a toto rozhodnutí by mělo být respektováno. Zdá se, že studenti přistupují k eutanazii více v mezích našeho historického pojetí „dobré smrti“.

Na základě výsledků si dovoluujeme přednést několik návrhů, které by mohly být užitečné pro budoucí výzkumníky zabývající se touto problematikou, či by mohly být přínosné pro zlepšení chápání eutanazie na českém území. I když se necháváme inspirovat zahraničními studii o demografickém vnímání eutanazie ze strany vysokoškolských studentů, představená výsledná data zde pouze předběžně nastiňují potenciální postoj českých studentů k této problematice. Proto je na místě, aby tato skupina mohla být podrobena hlubší examinaci se širším výzkumným souborem. Eutanazie je stále vnímána jako diskutabilní, přestože vykazuje vyšší procento pozitivního přístupu, stále lze identifikovat nejasné a měnící se postoje. Z tohoto důvodu navrhuje, aby se problematika eutanazie zařadila do obecnějšího povědomí veřejnosti, tedy alespoň do té míry, aby byla představena na základních či středních školách.

ZÁVĚR

„Smrt je dobrá, přijde-li v boji za dobrou věc.“

- neznámý autor (Citáty slavných osobností, © 2023)

Představa smrti je fascinující a zároveň plná nejistoty. Tíhneme k životu, neboť nevíme, co nás čeká za oponou konečnosti, ale zároveň přemýšlíme, jaké nové krajiny nás čekají na druhé straně řeky Styx. A jelikož neznáme tajemství smrti, snažíme se, abychom prožili smysluplný život a odešli za posledního úderu srdce s důstojností a připraveností. Výše zmíněný citát od neznámého autora interpretuji následovně: smrt je dobrá, přijde-li v boji za to, v co věříme, že je správné. Rozhodnutí jedince předčasně ukončit život může být projevem důstojnosti i připravenosti. Žít v nekonečných bolestech a nemoci, kterou nelze vyléčit, nabádá člověka k myšlenkám, že smrt je poslední svobodnou a důstojnou volbou, kterou může učinit. Přestože v České republice není eutanazie legalizována, morálním řešením by bylo umožnit takovým lidem důstojný odchod za podmínek, které by nebylo možné zneužít, a po vyčerpání všech možných alternativních způsobů léčby.

V teoretické části se zabýváme rozdělením eutanazie do kategorií a docházíme ke zjištění, že z historického hlediska bylo vnímání eutanazie ovlivněno křesťanským kodexem „posvátnosti života“, kterou máme v západní společnosti zakořeněnou do dnes. Nicméně náš výzkum prokázal, že i když spirituálně založení studenti vykazují vyšší procento negativního postoje k eutanazii, stále nadpoloviční většina těchto studentů vykazuje pozitivní postoj. Změna vnímání eutanazie je možná také důvodem, proč je eutanazie v současné době povolena ve 34 státech světa. Eutanazie v ČR není legalizována, nicméně se státní instituce může inspirovat belgickým aktem a vypracovat řádnou novelu zákona, která zamezí možnému zneužití eutanazie.

V praktické části se studenti vyjadřují k eutanazii ve třech oblastech – objektivní vnímání eutanazie, konkrétní případy a subjektivní vnímání eutanazie. Lze spatřovat vzrůstající pozitivní přístup k eutanazii, který je však založen na několika faktorech: informovanost, srozumitelné důvody a vyčerpání všech možných alternativ léčby. Důraz však spočívá na faktoru subjektivní svobodné vůle a rozhodnutí jedince o předčasném ukončení života.

Naším cílem bylo identifikovat názory studentů vybraných oborů Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně na problematiku eutanazie ve třech různých rovinách. Domníváme se, že tento cíl byl naplněn. Zároveň se ukazuje, že na rozdíl od pracovníků v sociálních službách jsou studenti humanitních oborů více otevřeni

možnostem eutanazie. Máme za to, že názor studentů je podstatný, neboť jej mohou uplatnit v potenciální budoucí profesi či akademické činnosti, kde svým názorem na eutanazii mohou ovlivňovat následující generace lidí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BABBIE, Earl R, 2021. *The practice of social research*. Fifteenth edition. Boston, MA: Cengage. ISBN 9780357360767.
- [2] BACON, Francis, 2008. In: VICKERS, Brian, 2008. *The Major Works by Francis Bacon*, p. 630. ISBN: 978-0199540792
- [3] BRAUN, Virginia a Victoria CLARKE, 2021. *Thematic analysis: a practical guide*. Thousand Oaks, California: SAGE. ISBN 9781473953246.
- [4] ČERNÝ, David, 2021. *Eutanazie a dobrý život*. Praha: Filosofia. ISBN 978-80-7007-705-4.
- [5] ČERNÝ, David, Adam DOLEŽAL, Tomáš DOLEŽAL, et al, 2018. *Eutanazie z pohledu medicíny, filozofie a práva*. Praha: Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR. Strategie AV21. ISBN 978-802-7041-695.
- [6] DOWBIGGIN, Ian. 2007. *Concise History of Euthanasia: Life, Death, God, and Medicine*. Rowman & Littlefield. ISBN 0742531112.
- [7] GARDONĚ, Jiří. *Eutanazie očima pracovníků v sociálních službách*. Zlín, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati. Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Helena Skarupská.
- [8] HŘÍBEK, Tomáš, 2021. *Obrana asistované smrti: filozofické argumenty na podporu eutanazie a sebeusmrcení za pomoci lékaře*. Praha: Academia. Právo - etika - společnost. ISBN 978-80-200-3102-0.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- [10] LOUČKA, Martin, ŠPINKA, Štěpán a ŠPINKOVÁ, Martina, 2015. *Eutanazie: víme, o čem mluvíme?*. 2., přepracované vydání. Praha: Cesta domů. ISBN 978-808-8126-089.
- [11] MUNZAROVÁ, Marta, 2005. *Eutanazie, nebo paliativní péče?*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1025-0.
- [12] VÁCHA, Marek, 2019. *Eutanazie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-802-7125-3.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] BAKER, Robert. A Concise History of Euthanasia: Life, Death, God, and Medicine. *Bulletin of the History of Medicine* [online]. Johns Hopkins University Press, 2006, **80**(4), 789-790 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: doi:10.1353/bhm.2006.0000
- [2] Euthanasia. *School of Medicine: University of Missouri* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://medicine.missouri.edu/centers-institutes-labs/health-ethics/faq/euthanasia>
- [3] GROVE, Graham, Melanie LOVELL a Megan BEST. Perspectives of Major World Religions regarding Euthanasia and Assisted Suicide: A Comparative Analysis. *Journal of Religion and Health* [online]. 2022, **61**(6), 4758-4782 [cit. 2023-04-20]. ISSN 0022-4197. Dostupné z: doi:10.1007/s10943-022-01498-5
- [4] HANÁČEK, Jan. *Dobry život a dobrá smrt: dvojice publikací zkoumá možnosti eutanazie* [online]. Akademie věd České republiky, 2022 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/humanitni-a-filologicke-vedy/Dobry-zivot-a-dobra-smrt-dvojice-publikaci-zkouma-moznosti-eutanazie/>
- [5] HRÍBEK, Tomáš. Asistovaná smrt, profesní etika a svědomí: assisted death, professional ethics and conscience. *Journal of Medical Law and Bioethics* [online]. 2019, **9**(1) [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <http://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/179>
- [6] KARAAHMETOGLU, Gulsen Ulas a KUTAHYALIOGLU Nesibe Sumeyye. Attitudes Toward Euthanasia Among Turkish University Students. *National Library of Medicine: National Center for Biotechnology Information* [online]. 2017, **79**(2), 174-190 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: doi:10.1177/0030222817729616
- [7] KUČERA. Eutanazie - ano, či ne?. *Zdraví euro* [online]. 2008 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanky/eutanazie-ano-ci-ne/>
- [8] *Lékařka: Když povolíme eutanazii, bude ostuda zabírat místo mladým* [online]. Naše zdravotnictví, © 2019 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://nasezdravotnictvi.cz/aktualita/lekarka-kdyz-povolime-eutanazii-bude-ostuda-zabirat-misto-mladym-1>

- [9] MUCKART, D.J.J. a spol. *Palliative care: definition of euthanasia : correspondence* [online]. University of KwaZulu-Natal, 2014, **104**(4) [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://journals.co.za/doi/abs/10.7196/SAMJ.8016>
- [10] NOVÁK, Libor. Čísla, která překvapí: Víte, kolik je na Zemi států, lidí, jazyků nebo knih?. *Euro Zprávy* [online]. 2017 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/veda-a-technika/veda/197111-cisla-ktera-prekvapi-vite-kolik-je-na-zemi-statu-lidi-jazyku-nebo-knih>
- [11] *Number of registered euthanasia instances in Belgium from 2002 to 2021* [online]. Statista © 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1098051/number-of-euthanasia-instances-registered-in-belgium/>
- [12] PETRÁŠOVÁ, Lenka. V Česku je eutanazie zakázaná, přesto se provádí. *IDnes* [online]. 2009 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/v-cesku-je-eutanazie-zakazana-presto-se-provadi.A090825_221351_domaci_vel
- [13] *Po 11 letech zkušeností je eutanazie v Belgii stále více považována za přijatelný způsob ukončení života* [online]. pro Lékaře, 2015 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.prolekare.cz/novinky/po-11-letech-zkusenosti-je-eutanazie-v-belgii-stale-vice-povazovana-za-prijatelny-zpusob-ukonceni-zivota-5024>
- [14] *Portugalsko legalizovalo eutanazii. Jako sedmá země na světě* [online]. iDnes, 2021 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/portugalsko-eutanazie-zakon.A210129_163701_zahranicni_jhr
- [15] Přehled programů na FHS. *Univerzita Tomáše Bati: Fakulta humanitních studií* [online]. © 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/studium/prijimaci-rizeni/prehled-programu-na-fhs/>
- [16] *Religion and euthanasia* [online]. BBC, © 2014 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/ethics/euthanasia/religion/religion.shtml>
- [17] *Religious Perspectives On Euthanasia* [online]. Institute of Clinical Bioethics, 2011 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://sites.sju.edu/icb/religious-perspectives-on-euthanasia/>

- [18] RODRÍGUEZ-CALVO, María Sol a spol. Attitudes towards physician-assisted suicide and euthanasia in Spanish university students. *Revista Bioética* [online]. 2019, 27(3) [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.scielo.br/j/bioet/a/kxCKzPkJz4JZVqxLN77strR/abstract/?lang=en>
- [19] "Smrt je dobrá, přijde-li v boji za dobrou věc." [online]. Citáty slavných osobností, 2023 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/9929-smrt-je-dobra-prijde-li-v-boji-za-dobrou-vec/>
- [20] SAADEH, Rami a spol. Factors Associated With University Students' Attitude Toward Euthanasia. *OMEGA - Journal of Death and Dying* [online]. 2021, 87(1), 20-37 [cit. 2023-04-20]. ISSN 0030-2228. Dostupné z: [doi:10.1177/00302228211016219](https://doi.org/10.1177/00302228211016219)
- [21] Sebevražda stojí 160 tisíc korun. Ale není to na české klinice. *Prima Zoom: Zoom magazin* [online]. Praha, 2021, 2019 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://zoommagazin.iprima.cz/zajimavosti/sebevrazda-stoji-160-tisic-korun-ale-neni-to-na-ceske-klinice>
- [22] STRONEGGER, Willibald J. a spol. Changing attitudes towards euthanasia among medical students in Austria. *Journal of Medical Ethics* [online]. 2011, 37(4), 227-229 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://jme.bmj.com/content/37/4/227.short>
- [23] The Belgian Act on Euthanasia of May, 28th 2002. *European Journal of Health Law* [online]. Netherlands: Koninklijke Brill N.V., 2003, 329-335 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://apmonline.org/wp-content/uploads/2019/01/belgium-act-on-euthanasia.pdf>
- [24] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod. *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. Praha, 2021, 1993 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://psp.cz/docs/laws/listina.html>
- [25] *Vláda zřejmě odmítne uzákonění eutanazie, kvůli možnému zneužívání* [online]. Deník, 2016 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/vlada-zrejme-odmitne-uzakoneni-eutanazie-kvuli-moznemu-zneuzivani-20160619.html

- [26] *WMA Declaration on Euthanasia and Physician-Assisted Suicide* [online]. World Medical Association, 2019 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.wma.net/policies-post/declaration-on-euthanasia-and-physician-assisted-suicide/>
- [27] *World Federation: Right To Die Societies* [online]. ©2022 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://wfrtds.org/worldmap/>
- [28] Zákon č. 111/1998 Sb., Zákon o vysokých školách. *Zákon pro lidi* [online]. 2016, 1998 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111?text=z%C3%A1kon+o+vysok%C3%BDch+%C5%A1kol%C3%A1ch>
- [29] Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. Praha, 2023, 2009 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40?text=Trestn%C3%AD+z%C3%A1kon>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

© Copyright

§ Paragraf

% Procento

Apod. A podobně

Atd. A tak dále

BBC British Broadcasting Corporation

Č. Číslo

Čl. Článek

ČR Česká republika

Et al A další

EU Evropská unie

FHS Fakulta humanitních studií

LZPS Listina základních práv a svobod

MUDr. Medicinae universae doctor

Např. Například

N.l. Našeho letopočtu

OSN Organizace spojených národů

Popř. Popřípadě

S. Strana

Sb. Sbírký

Srov. Srovnej

Tj. To znamená

Tzv. Tak zvaně

USA United States of America

Viz Výše

Vs. Versus

Vzpp Ve znění platných předpisů

WHO World Health Organization

WMA World Medical Association

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Státy s legálními formami eutanazie.....	18
Tabulka 2 Výběrový soubor	34
Tabulka 3 Oblasti dotazníku	36
Tabulka 4 Výsledky oblastí	47
Tabulka 5 Výsledky příkladů.....	49

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Vnímání pojmu eutanazie.....	38
Graf 2 Vnímání eutanazie u studentů bez spirituálního vyznání	39
Graf 3 Vnímání eutanazie u spirituálně založených studentů.....	40
Graf 4 Eutanazie pohledem etiky.....	41
Graf 5 Pohled na eutanazii očima studentů bez spirituálního vyznání	42
Graf 6 Pohled na eutanazii očima spirituálně založených studentů.....	43
Graf 7 První setkání	44
Graf 8 Oblasti.....	46
Graf 9 Příklady.....	48
Graf 10 Pocity	50
Graf 11 Případ č. 1	51
Graf 12 Případ č. 2	60
Graf 13 Případ č. 3	65
Graf 14 Případ č. 4.....	71
Graf 15 Případ č. 5.....	75
Graf 16 Subjektivní postoj k možnému podstoupení eutanazie	79
Graf 17 Potenciální podstoupení eutanazie blízké osoby	80
Graf 18 Faktory.....	81
Graf 19 Hospicová péče vs. eutanazie	82
Graf 20 Legalizace eutanazie v ČR	83

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník na téma eutanazie očima studentů humanitních oborů

Dobrý den,

jmenuji se Jiří Gardoň a jsem studentem 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Dovoluji si Vás touto cestou požádat o vyplnění dotazníku zabývající se problematikou eutanazie za účelem výzkumu k diplomové práci. Výzkum se primárně zaměřuje na vysokoškolské studenty humanitních oborů a jejich postojům k eutanazii.

Eutanazie je v současné době chápána jako předčasné ukončení života na základě žádosti a udělení souhlasu osoby, která o ni žádá. Tato osoba musí být detailně obeznámena se svým zdravotním stavem. V České republice eutanazie není legalizována.

-
- Dotazník je anonymní a dobrovolný
 - Počet otázek: 19
 - Předpokládaná doba k vyplnění dotazníku: 20 min
-

Uveďte pohlaví:

Žena Muž

Uveďte ročník a obor, který studujete:

Studuji:.....

Jste věřící? (Pokud Ano, jaké náboženství vyznáváte?)

Ano, vyznávám:..... Ne Jiné:.....

Vzpomenete si, kde jste se s pojmem eutanazie poprvé setkal/a?

Základní škola Střední škola Vyšší odborná škola Vysoká škola
 V tomto dotazníku Jinde:.....

Jak vnímáte pojem eutanazie?

Vyjádřete své postavení na škále od 1 (pozitivně) až 5 (negativně).

Pozitivně 1 2 3 4 5 Negativně

Považujete eutanazii za etickou?

Ano Ne Nevím

V jakých oblastech (a v jaké míře) vnímáte pojem eutanazie?

Ohodnoťte na škále od 1 (rozhodně nespadá do této kategorie) až 5 (rozhodně spadá do této kategorie).

Lékařská	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Politická	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Psychologická	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Filozofická	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Morální	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Etická	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Individuální	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Společenská	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá
Náboženská	rozhodně nespadá	1	2	3	4	5	rozhodně spadá

Který z níže uvedených příkladů má podle vás souvislost s eutanazií?

Ohodnoťte na škále od 1 (naprosto nesouhlasím) až 5 (naprosto souhlasím).

Nevyléčitelná nemoc	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Neustávající bolesti	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Potrat	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Sebevražda	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Asistovaná sebevražda	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Vražda	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Oběť	naprosto nesouhlasím	1	2	3	4	5	naprosto souhlasím
Rozhodnutí (kontrola nad svým životem)	nap. nesouhlasím	1	2	3	4	5	nap. souhlasím

Jaké pocity ve vás pojem eutanazie vyvolává?

(Možnost vybrat více odpovědí)

- Nejistota Strach Stres Obavy Smutek Volba Úleva
- Vysvobození Jiné:.....

V následující sekci se budeme věnovat konkrétním případům, které souvisejí s eutanazií a asistovanou sebevraždou. Vaším úkolem je zamyslet se nad otázkou, zda podporujete daného člověka v jeho rozhodnutí či nikoli, s možností se k jednotlivým případům (dobrovolně) vyjádřit.

Muž (37), otec dvou dětí, sportovec, se kvůli rychle postupující nemoci ALS (amyotrofická laterální skleróza) rozhodl podstoupit asistovanou sebevraždu ve Švýcarsku.

Schvalujete jeho rozhodnutí?

- Ano Ne Nevím

Možnost vyjádřit svůj názor k uvedenému případu (dobrovolně):

.....

.....

.....

Muž strávil 29 let na lůžku, zcela bez možnosti se pohybovat – po úrazu ve svých 25 letech téměř úplně ochrnul. Ze života se mu stalo utrpení, ale jelikož se nemohl hýbat, nebyl schopen sám ukončit svůj život. Obrátil se na stát, aby mu povolil asistovanou sebevraždu. Žádal, aby směl zemřít a nemusel se již více trápit. Tvrdil, že sebevražda je právo, které mu stát odpírá. Aby dosáhl svého, najal si advokáta, který jej nejprve zastupoval u španělských a později u evropských soudů. Nakonec se muži podařilo připravit „dokonalý plán“, jak zemřít. Největším problémem bylo, aby za pomoc s jeho úmrtím nikdo nenesl odpovědnost. Rozděлил tedy úkoly spojené s podáním smrtelné dávky kyanidu mezi několik osob. Přesto byla několik dní po jeho smrti obviněna jeho kamarádka, která měla údajně na "vraždě" rozhodující podíl. Později však byla zproštěna obvinění pro nedostatek důkazů.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

Ano Ne Nevím

Možnost vyjádřit svůj názor k uvedenému případu (dobrovolně):

.....
.....
.....

Žena z Velké Británie se rozhodla ukončit svůj život kvůli nesnesitelným bolestem, jimiž trpěla. Ve svých 30 letech požádala soud, aby jí lékaři mohli podat dostatečně silnou dávku smrtící drogy. Žena své rozhodnutí odůvodnila tím, že nechce již více trpět – „*Nemám deprese, netrápím se, ale ta bolest je nesnesitelná.*“ Žádala lékaře o zvýšení dávky utišujících léků, aby upadla do kómatu, později je požádala, aby ji odpojili od přístrojů, které ji zásobovaly životně důležitými látkami.

Soud nakonec dokázal ženu přesvědčit, že existují nové metody léčení nemoci, proto nakonec svou žádost stáhla. Dodnes zkouší další prostředky proti bolesti – osvědčila se jí alternativní léčba.

Podpořil/a byste v tomto případě žádost o asistovanou sebevraždu?

Ano Ne Nevím

Možnost vyjádřit svůj názor k uvedenému případu (dobrovolně):

.....
.....
.....

Ženě (29 let), byl diagnostikovaný zhoubný nádor na mozku. Mohla si prodloužit život radiační léčbou, ale všichni kolem ní by sledovali, jak se její stav zhoršuje – tohle nebyla cesta, kterou chtěla jít. Při pohledu na možnosti pomalé smrti poznamenané obrovskými bolestmi hlavy, záchvaty a ztrátou paměti se rozhodla přestěhovat z Kalifornie do Oregonu, kde je asistovaná sebevražda legální. Zemřela 1. listopadu, dva dny po narozeninách svého manžela, obklopená svými blízkými ve svém domě v Portlandu.

Schvaluje její rozhodnutí?

Ano Ne Nevím

Možnost vyjádřit svůj názor k uvedenému případu (dobrovolně):

.....
.....
.....

Žena (29 let) z Nizozemska, požádala o asistovanou sebevraždu, kvůli své psychiatrické nemoci. Tvrdila, že trpí mnoha psychickými nemocemi. Intenzita psychických problémů byla za hranicí snesitelnosti a beznadějně trpěla – každý dech byl podle ní mučením. Její žádosti bylo nakonec vyhověno.

Schvaluje její rozhodnutí?

Ano Ne Nevím

Možnost vyjádřit svůj názor k uvedenému případu (dobrovolně):

.....
.....
.....

Představte si (hypoteticky), že trpíte nekonečnými bolestmi, které nelze utiřit, nebo máte nevléčitelnou nemoc, jež vás omezuje v běžných činnostech. Zvažoval/a byste podstoupení eutanazie?

- Ano Ne Nevím

Představte si (hypoteticky), že někdo z vašeho blízkého okolí trpí nekonečnými bolestmi, které nelze utiřit nebo má nevléčitelnou nemoc, která jej omezuje v běžných činnostech. Jak byste reagoval/a, kdyby se rozhodl podstoupit eutanazii?

- Podpořil/a bych jej Respektoval/a bych jeho rozhodnutí (i když bych vnitřně nesouhlasil/a)
 Snažil/a bych se mu to rozmluvit Nedokážu posoudit
 Jiné:.....

Označte faktory, na jejichž základě jste se u předchozích dvou otázek rozhodoval/a:

(Možnost vybrat více odpovědí)

- Ohleduplnost Kontrola nad vlastním životem Svobodná vůle
 Zbavení se bolesti Rozhodnutí Naděje Pomoc trpícímu člověku
 Život je dar Žít za každou cenu Víra Milosrdenství
 Jiné:.....

„Pokud je dobrá hospicová péče, eutanazie je irelevantní.“ Souhlasíte s tímto tvrzením?

- Ano Ne Nevím

Měla by se podle vás eutanazie na území České republiky legalizovat?

- Ano Ne Nevím

Tímto bych Vám rád poděkoval za vyplnění dotazníku a účasti při výzkumu.

K vyjádření vlastního názoru, ať už k samotnému dotazníku či dané problematice, můžete využít kolonku „poznámky“ níže.

Poznámky:

.....
.....
.....